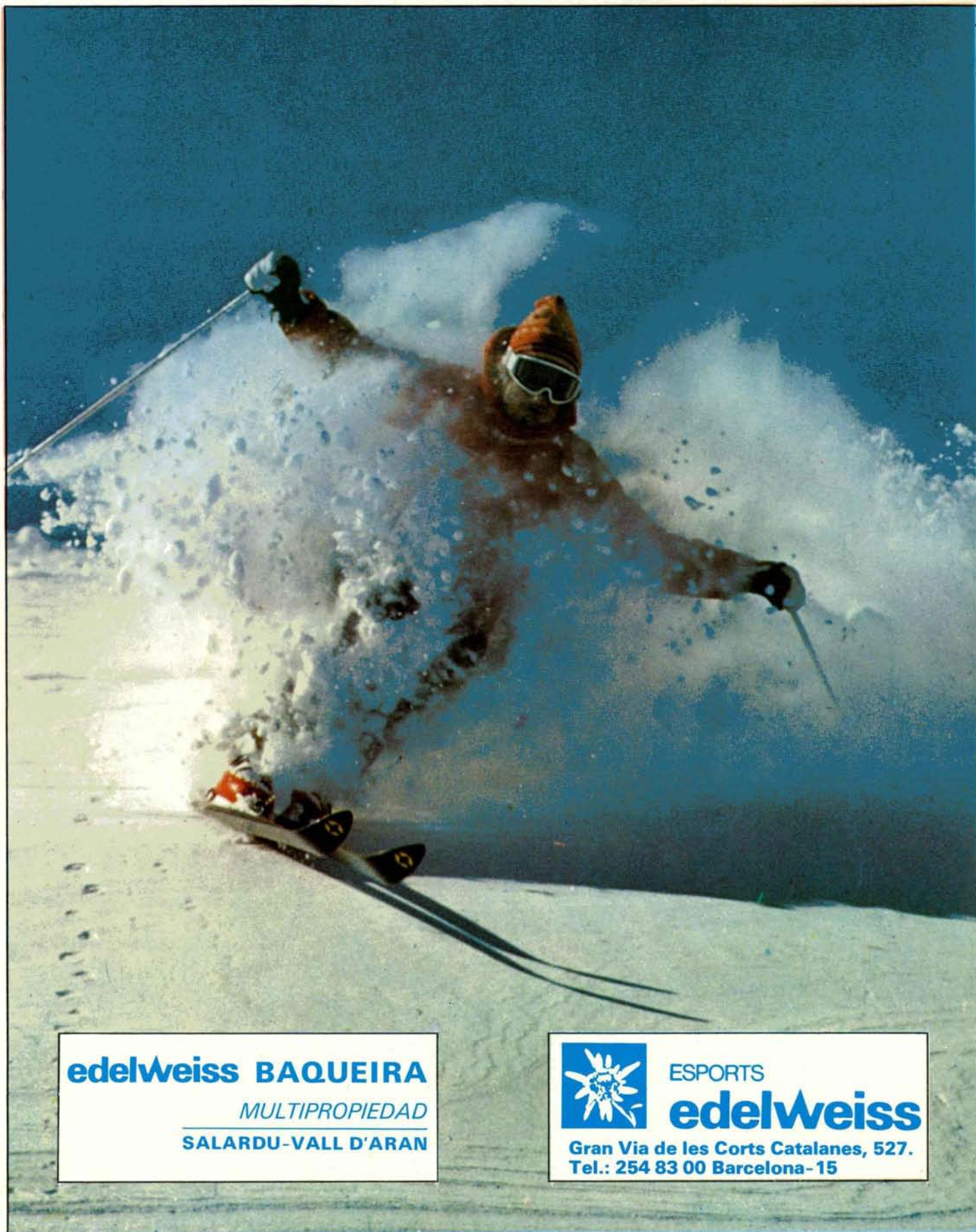

MUNTANYA
713 **1981**

edelweiss BAQUEIRA

MULTIPROPIEDAD

SALARDU-VALL D'ARAN

ESPORTS

edelweiss

Gran Via de les Corts Catalanes, 527.
Tel.: 254 83 00 Barcelona-15

WITTY

ARAGÓ 261 (Junt P. de Gràcia)

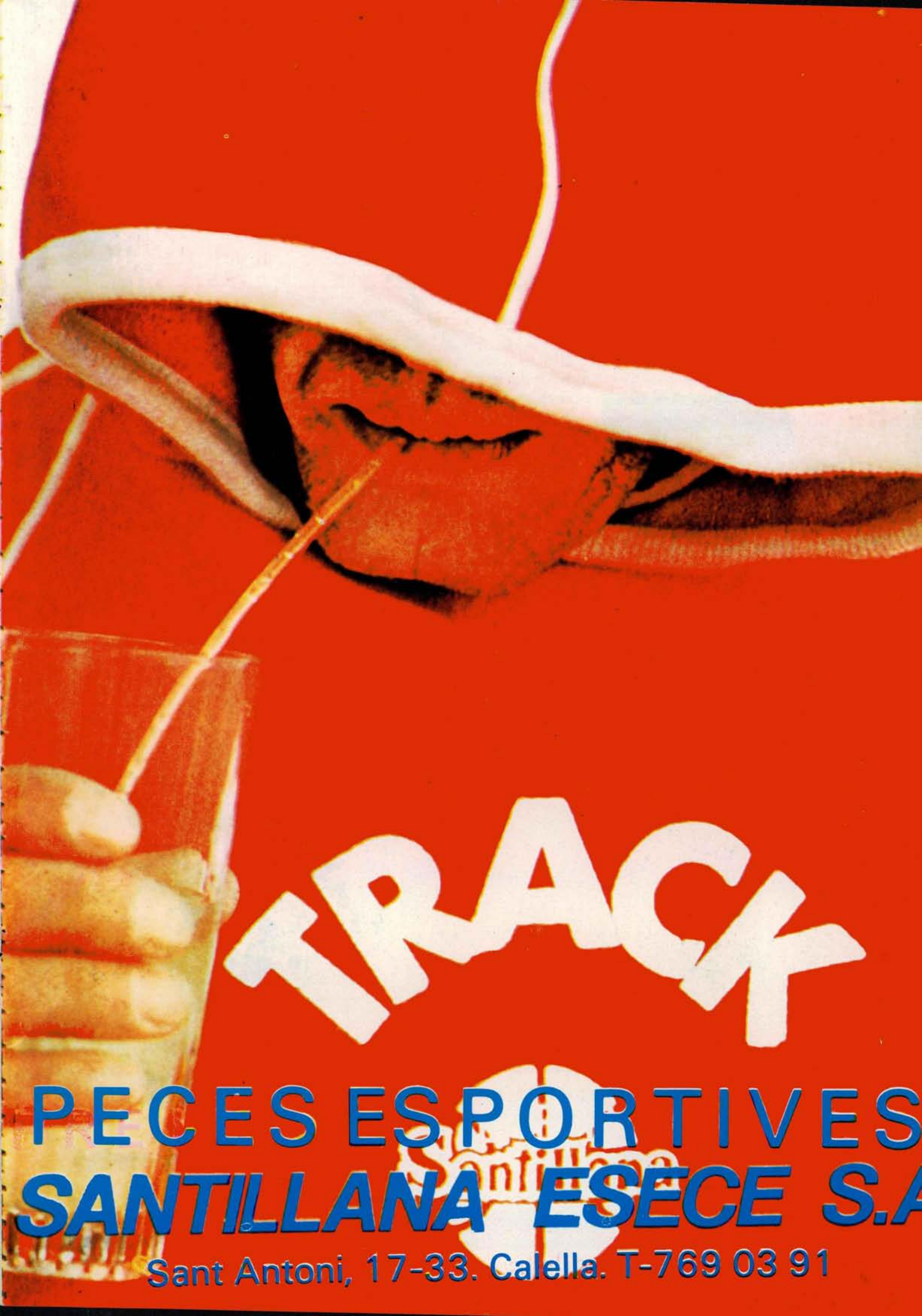
BARCELONA

ESPECIALISTES EN BOTES
DE MUNTANYA

TRACK

PECES ESPORTIVES
SANTILLANA ESECE S.A.

Sant Antoni, 17-33. Calella. T-769 03 91

*a On hi ha més
Quantitat de
Qualitat*

Vehils

fundat l'any 1908

Plaça Universitat, 7 - Telf. 317.91.86

Parking Plaça Castilla

Portal de l'Àngel, 32-34 - Tels. 317.91.86 - 317.91.90

Parking SABA - Plaça Catalunya

BARCELONA

MIMCAR

TROFEUS PER A TOTS ELS ESPORTS

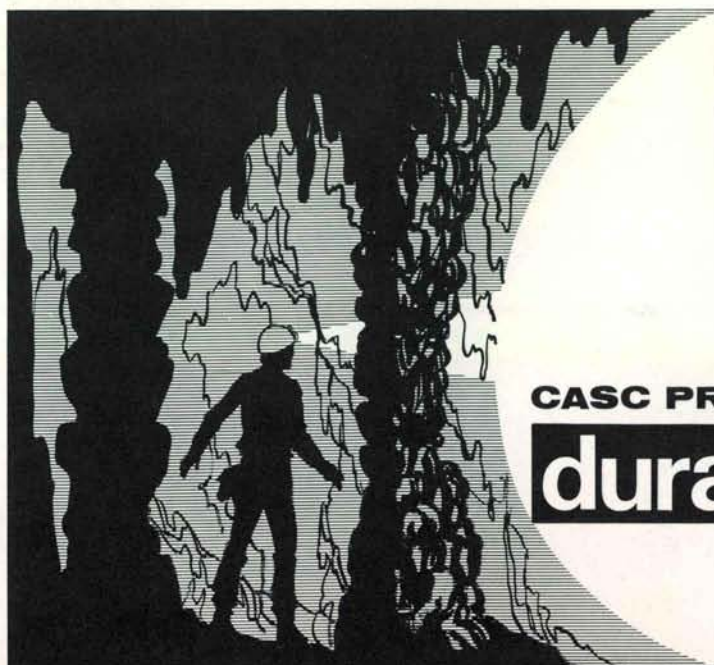

ESPECIALITAT EN TROFEUS I MEDALLES PER A EXCURSIONISME,
ALPINISME, ESPELEOLOGIA, ESCALADA I ESQUÍ

MIMCAR

TROFEUS ESPORTIUS

Carrer de Muntaner, 15 - Barcelona

MODEL KARST
IL·LUMINACIÓ COMBINADA
ELECTRICA I DE GAS
ACETIL·LÉ

CASC PROTECTOR

duraleu-forte

FABRICAT PER MANUFACTURES PLASTIQUES ALEU*BARCELONA

MODEL HIMALAIA 78

CASC PROTECTOR

duraleu-forte

FABRICAT PER MANUFACTURES PLASTIQUES ALEU*BARCELONA

el món de

Poques marques tenen la dimensió de MARLBORO.

Perquè MARLBORO és tot un símbol.

D'un món lliure, jove, autèntic,
en el qual, amb estil informal, es mescla la moda i l'esport.

Un món de productes MARLBORO que,
fabricats i comercialitzats per diferents empreses,
responen a uns criteris de disseny i de qualitat:
els del món de MARLBORO.

Xarxes Comercials:

VISTAMIL, S. L.

JEANS & JACQUETS

Avda. del Cid, 144-146

Tel. (96) 370 23 62 - VALÈNCIA-14

Marlboro

Alguns d'aquests productes són tan especialitzats que, en total, ompliran milers de tendes. Sabeu què significa, això? Doncs, que MARLBORO es trobarà a tot arreu. Significa que els nostres consumidors, cada vegada més, trobaran gairebé de tot a MARLBORO. Significa popularitat, moda, habitud de compra i confiança en la marca. Un mercat gegantí. No us hi quedeu a fora! Entreu en el món de MARLBORO!

INDUSTRIAS MEDITERRANEAS DE LA PIEL, S. A. - Calçat esportiu
Ctra. de Chilches, s/n.
Tel. (964) 66 05 00 - VALL DE UXÓ (Castelló)

CARMEN RODRIGUEZ DE GUEVARA (VDA. DE ANDRES RODRIGUEZ SEDANO)
Gorres/Barrets
Hospital, 7 - Tel. (96) 321 53 75 - VALÈNCIA-1

CHORBISA - Xàndals/Peces d'esport
Nicolau Primitiu Gómez Serrano, 15
Tel. (96) 378 89 52 - VALÈNCIA-15

FRANCISCO PERONA, S. L. - Moneders/Bosses esportives - Polígon Industrial
Tel. (96) 273 08 36-62 - BENAGUACIL (València)

INDUSTRIAS SALFER, S. L. - Vestits de bany
Ctra. Masía del Juez, 50
Tel. (96) 155 03 12 - TORRENT (València)

CINCAL, S. L. - Cinturons
P.º Alameda, 17 - Tel. (96) 360 43 72-73 - VALÈNCIA

CONFECCIONES PUENTE, S. A. - Camises
Tte. Coronel Noreña, 30
Tels. (91) 467 31 08 / 239 06 34 - MADRID-5

PRODUCTES MARLBORO INTEGRATS
EN MARLBORO CORPORATION.

**No us
n'estranyeu!
Encara
no ha
visitat
Mañanes**

Mañanes es preocupa
per tothom qui vol practicar un esport.
Li aconsella l'equip complet
més adient entre tota una gamma variada de les millors marques.

Recordeu només a... C/. Canuda, 26 - Telèfons 318 45 00 - 318 44 34

Redacció i administració:
Paradís, 10 - Barcelona (2)
Tel. 315 23 11

Director:
Josep Casanovas i Garcia

Maqueta:
Carles Fabregat i Sans

Secretari:
Josep Velázquez i Crespan

Corrector:
Joan Costa i Costa

Publicitat:
Lluís Belvis
Paradís, 10 - Barcelona (2)
Tel. 315 23 11

Adjunts al director:
Josep Elesbaan Paül i Torrent,
Salvador Filella i Cornadó

Equip Redacció Crònica:
David M. Aloy, Jaume Altadill,
Pere Aymerich, Armand Ballart,
Lluís Belvis, Modest Montlleó,
Alfred Montserrat, Joan Sabadell,
Ricard Vila.

Subscripció:
900 pessetes l'any (sis exemplars).
Estranger 1.200 pessetes.
Preu d'aquest exemplar, 150
pessetes. (Comanda de números
endarrerits, a la redacció de la
revista.)

Dipòsit Legal: B. 545-1958

Impremta:
SUIMPA, S.A.
Indústria, 110

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

ANY CV N.º 713 VOL. 88 FEBRER 1981

SUMARI

Editorial	290
Pau Vila, President del Centre Excursionista de Catalunya <i>Modest Montlleó - Marga Cardona</i>	291
Conservació de zona volcànica olotina, Una necessitat per al país <i>Josep M.ª Mallarach</i>	296
Els «sinuous rilles» <i>Alfred Montserrat i Nebot (E.R.E.)</i>	304
L'esport de la luge <i>Siegfried Trippolt - Agustí Bou</i>	307
Ordesa, alta dificultat <i>Joan G. Casola</i>	310
Les Dolomites de Brenta <i>Alfons Valls</i>	314
Roca Regina <i>Joan Martí del Castillo</i>	319
La música tibetana <i>Ramon Pintó i Comas</i>	321
50.è aniversari del G.A.M. del Peñalara <i>Agustí Jolis - M.ª Antònia Simó</i>	324
Alpinisme	327
Espeleologia	332
Actes	332
Semblances	333
Bibliografia	335

Portada:
El Campanile Basso envoltat per la boira.
(Foto: Jaume Altadill)

Els articles publicats a «MUNTANYA» expressen solament l'opinió de llurs autors.
La revista «MUNTANYA», editada pel Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpi
Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

L'AVENTURA DE LA MUNTANYA

Si bé la persona humana es distingeix per mantenir un esforç de contínua superació que li permet d'avançar en tots els ordres de la vida, és evident que l'esperit d'aventura ha estat i és el motor que proporciona la força motriu per impulsar-nos a cercar nous horitzons, noves fites i noves idees per a descobrir o aclarir les incògnites que tenim al davant nostre.

La vida és, per ella mateixa, una aventura que hem d'admetre i viure plenament, encara que, avui dia, el materialisme i el dinamisme desenfrenat ens arrossegueu dintre d'un cicló on ens és difícil de mantenir-nos dempeus i orientats, per resistir les pressions que ens envolten.

L'equilibri espiritual i físic és imprescindible per avançar pel camí que ens correspon fer i que no podem ni volem defugir, perquè som responsables de la nostra missió personal. Aquest equilibri s'ha cercat modernament en el sentit de retornar en el possible a la natura en general i a la muntanya en particular, perquè tant sota els plecs dels seus foldars com dalt de la corona del seu cap gaudim de la llibertat i emoció per haver-la recorregut amb esforç físic i pensament franc i noble.

La pràctica de l'esport és necessària avui més que mai, per a mantenir la condició física, però evidentment la nostra estima i preferència s'adreça a l'Excursionisme, el qual no és tan sols esport, sinó que, tal com ho demostra la història, és també cultura i humanisme. Avui, aquí, volem valorar l'aspecte esportiu, ja que des d'aquestes pàgines d'una entitat més que centenària no hi poden haver equivocs.

Escalada, Alta muntanya, Alpinisme, Esquí, tots són mots vàlids, estimats i cultivats pels excursionistes que s'han format a redós de la muntanya on es troba el nostre estadi esportiu, el qual té com cap altre, la gràcia, forma, color i aroma per atreure'ns i captivar-nos per sempre més.

Trescar per la muntanya requereix una adequada preparació i entrenament per assaborir-ne el millor goig i profit possibles, i encara que la nostra fita o meta d'una excursió sigui plenament assolida, no per això hem arribat a un pòdium o a una fi, sinó que sols hem cobert una etapa per a continuar les nostres excursions i teixir una espessa xarxa d'itineraris que embolcallen amorosament, de primer antuvi el nostre país on descobrim tota la nostra heretat, si

bé s'estén després aquesta malla per abastar altres confins.

El nostre terreny de joc no és estàtic, sinó que a cada revolt del camí ens sorprèn amb nous encisos i perspectives de muntanya, vegetació i cel. Pel camí seguim les petjades dels qui ens han precedit, i alhora deixem les nostres per guiar els qui ens seguiran, atrets pels mateixos ideals de l'Excursionisme que, tal com dèiem en l'editorial d'aquesta revista del juny de 1980, "Excursionisme, esport i cultura": "És un intercanvi de valors. És una cultura que avança gràcies a l'esport i és un esport que es practica perquè hi ha una base cultural que els mateixos practicants no paren d'eixamplar".

Tot recurrent una vall, superant un grau o seguint una carena fins el cim, coneixem i estimem el país, el qual al llarg dels segles ens ha deixat penyora del pas de generacions en monuments de pedra, des dels gran temples i castells, fins a ponts i humils capelles, creus, monòlits o senzills murs en feixes abandonades.

Nosaltres sentim l'atracció dels cims de mitja o alta muntanya perquè són les talaies que ens permeten abastar amb una mirada tota la volta de l'horitzó, i identificar els pics que coronen l'onada de carenes blavoses que, una rera l'altra s'escalonen fins a l'infinit, uns pics que amb el nostre caminar hem assolit o assolirem més endavant.

Són el domini de l'espai obert, la culminació d'un noble propòsit que hem conquerit al llarg d'una ascensió planejada i estudiada d'antuvi, que ha pogut ésser llarga, penosa i difícil, però en l'esforç per superar les dificultats de tota mena que se'ns han posat al davant trobem la justificació i el perquè de la nostra estima i admiració per la muntanya fàcil o difícil, i tant a l'estiu com a l'hivern.

El camí en recerca d'aquesta muntanya sospirada, i el de la nostra formació humana a la qual ella ens predisposa, potser és encara llarg per a molts, però ho serà menys si ens integrem obertament a l'excursionisme a tots nivells, cultivat amb entusiasme pel nostre i altres Centres, on s'acompleix la tasca que recau exclusivament sota la nostra plena responsabilitat social.

Beneït sigui, doncs, aquest esport de la motxilla a l'esquena, l'aire als pulmons i els ideals al cervell! Un esport que ens fa lliures, atrets per l'aventura de la muntanya que l'excursionisme ens proporciona

Pau Vila en una de les seves visites al departament cartogràfic de la nostra Biblioteca. (Foto: Josep Jordi Queraltó)

PAU VILA

President del Centre Excursionista de Catalunya

Modest Montlleó — Marga Cardona

El geògraf Pau Vila, que fou també un excel·lent excursionista, que ordenà Catalunya en comarques i vegueries, precursor del territori que coneixem per Països Catalans, i President del Centre Excursionista de Catalunya durant els anys 1931-1935, mereix ésser conegut pels nostres socis, especialment pels més joves, en aquella faceta de la seva vida dedicada a la nostra entitat.

Vegem-ne un esbós cronològic.

1931:

La Junta General Ordinària del dia 26 de juny del 1931, nomenà president del Centre Excursionista de Catalunya el Sr. Pau Vila i Dinarès, que va seguir ostentant, els càrrecs de president de la Comissió de Publicacions, de Xalets i Refugis, i de la Secció de Geografia i Geologia. El càrrec de President del

Centre li fou conferit mentre donava un curset sobre «Treballs de preparació, investigació i discussió per arribar a la delimitació comarcal de Catalunya».

Pel mes de juliol, la Junta Directiva va acordar «l'adhesió més entusiasta a l'Estatut de Catalunya, en el qual es condensen les ànsies de llibertat del nostre poble», i afegia que «tots els excursionistes de l'entitat, abans de sortir d'excursió aquell diumenge de la votació, complissin amb els seus deures de ciutadania».

Pau Vila s'interessà, des de la presidència del Centre, perquè els canvis de nom dels carrers de Barcelona ho fossin en caràcter selectiu, i a tal fi es dirigí a l'Ajuntament, a la Comissió de Revisió, la qual adreçà una nota al Centre, en què comunicava que solament canviarien els noms dels carrers que «repugnaven l'ambient popular i l'esperit ciutadà, fruit de la incomprensió de l'Ajuntament de la Dictadura».

El dia 17 de setembre realitzà una visita al Centre el president de la Generalitat, Sr. Francesc Macià, acompanyat de les seves

distingides esposa i filla; tots signaren en el llibre de lectors de la Biblioteca. Pau Vila, acompanyat del Sr. F. Blasi i Vallespinosa, els féu els honors i els acompanyà per les diferents dependències de l'entitat.

Pau Vila assistí tot seguit, com a Delegat del Govern de la Generalitat, acompanyat pel Dr. J. Marcet, vocal de la Secció de Geografia i Geologia, al IV Congrés Internacional de Geografia, a París. Hi presentaren un estudi sobre les terrasses a Catalunya que atragué l'atenció de nombrosos geòlegs.

El dia 29 de setembre, Pau Vila va assistir al Primer Congrés Hispano-Americà de Cinematografia, al qual havia estat invitat.

En l'acte inaugural del Curs 1931-1932, el dia 30 de novembre, al qual van assistir el governador Civil de Barcelona, Sr. Oriol Anguera de Sojo, i el diputat de la Generalitat, Sr. Francesc Trabal que representava el President, el Sr. Pau Vila féu una documentada descripció de «La Vall de Lord, una vila industrial de muntanya».

Pel mes de desembre, Pau Vila, va inaugurar el curs 1931-1932 de la Secció de Geografia i Geologia, i presentà el Sr. Jaume Marcet, vocal de la Junta de la Secció, que desenvolupà el tema «Les terrasses de Catalunya».

Durant aquest any es va editar el «Diccionari-Nomenclàtor de pobles i poblats de Catalunya», de 664 pàgines, obra en la qual Pau Vila va col·laborar entusiàsticament.

1932:

El dia 19 d'abril, Pau Vila va assistir a la inauguració del Cinema Publi, local on hom pensava projectar films documentals i d'actualitat ciutadana.

La Diada de Sant Jordi, festa patronal i de la Medalla d'Or, fou presidida per Pau Vila, amb assistència del Conseller de Cultura de la Generalitat, Sr. Ventura Gassol. Fou homenatjat amb la Medalla d'Or el soci de l'entitat Sr. Jaume Massó i Torrents. Pau Vila hi va pronunciar un parlament amb què exaltà la vida exemplar del distingit consoci.

El Centre, sota la presidència de Pau

Vila, cedi a l'Ajuntament, en qualitat de dipòsit, la col·lecció numismàtica de l'entitat.

Pel mes de maig, Pau Vila donà una conferència sobre «Iniciació a l'estudi de la Geografia del Maresme», com a cloenda d'un cicle organitzat per la Secció de Geografia i Geologia. El mateix mes, el Sr. Pau Vila, deixava d'ésser president de la Secció esmentada, per passar a ocupar-ne la vice-presidència.

Al mes de juny, després de la reglamentària Junta General Ordinària, es va celebrar una Junta General Extraordinària per procedir a la modificació dels Estatuts de l'Entitat.

La Junta, presidida per Pau Vila, va acordar la substitució dels carnets d'identitat de l'entitat per unes targes d'identificació similars a les vigents en altres entitats esportives. Les targes portaven la fotografia del beneficiari i la seva validesa anava acompanyada del rebut del mes en curs.

Pau Vila arribà al Monestir de Sant Martí del Canigó el dia 11 de juliol per tal d'assistir a l'acte de col·locació i benedicció de la campana «Martina».

El dia 29 de novembre, a requeriment de la Directiva del CADCI, Pau Vila va assistir a la reunió que havia de tractar de la catalanització dels rètols.

Amb motiu de l'aprovació de l'Estatut de Catalunya, el Centre va trametre la seva felicitació a l'honorable President de la Generalitat; el Sr. Macià respongué en atenta lletra als termes de la nostra comunicació. En una altra ocasió, en assabentar-se la Junta Directiva de la resolució de la Generalitat de Catalunya per a la salvaguarda de la riquesa forestal del país, també envià una felicitació al Sr. Macià, qui va agrair la nostra lletra de suport.

La Comissió de Publicacions, essent-ne president Pau Vila, reedità la «Guia de la Vall de Ribes», de Cèsar A. Torras, i edità una nova «Guia de la Costa Brava», així com un opuscle de propaganda per a fer conèixer les activitats del Centre.

Per l'estiu tingué lloc, al Santuari de la Mare de Déu del Mont, un acte d'homenatge a mossèn Jacint Verdaguer, organitzat per l'Agrupació Excursionista de Catalunya, en el qual col·laborà el C.E. i E. Gironí sota el patronatge de la Lliga d'Entitats Excursionistes de Catalunya. Pau Vila, com a president de l'entitat degana de l'excursionisme nacional, descobrí la senyera que cobria la placa dedicada a l'autor del poema «Canigó». Aquesta placa diu: «Cambra on s'inspirà i escrigué el poema Canigó mossèn Jacint Verdaguer. L'excursionisme català. XII-VI-MCMXXXII.»

1933:

El dia 31 de gener, Pau Vila, assistí com a Delegat de l'Entitat a la reunió de Societats Culturals per tractar de la celebració del Centenari de la

Renaixença.

Aquest any fou publicat «La Divisió Territorial de Catalunya», article de Pau Vila (que també fou radiat), en el qual donava compte dels avenços que s'havien fet en la Ponència de la Divisió Territorial de la Generalitat sobre l'ordenació de Catalunya en comarques i vegueries.

La Diada patronal de Sant Jordi fou presidida per Pau Vila, acompanyat del Dr. Jaume Serra i Hünter, representant de la Generalitat de Catalunya i de la Universitat de Barcelona, i del Sr. M. Rossell i Vilar, del Parlament Català.

El mes d'abril, el Sr. Pau Vila va donar una conferència a Figueres sobre «El poblament de Catalunya».

Occitans al Centre. El Sr. Pau Vila va rebre una trentena d'occitans que vingueren a visitar el Centre, i entre els directius visitants i els nostres es canviaren profitoses converses en francès, català i llenguadocià, cosa que demostrà la facilitat de comprensió existent entre les nostres parles.

L'Institut de Geografia Alpina, de Grenoble, obtingué la col·laboració de Pau Vila i tres socis més en l'organització d'un viatge d'estudis per Catalunya. Amb anterioritat, Pau Vila havia estat uns dies a Grenoble, atès per aquest Institut.

Pau Vila, com a president del Centre, assistí en la veïna vila d'Esplugues de Llobregat a l'acte de descobriment d'una làpida que perpetuava la memòria del qui fou president del Centre, Sr. Cèsar August Torras, acte que va organitzar el Grup Excursionista Germanor.

A l'acte d'inauguració del Curs 1933-1934, Pau Vila pronuncià una conferència

sobre «Del Tibidabo al Tatra» (grup muntanyós d'Eslovàquia).

Pel mes de novembre va tenir lloc un homenatge de l'excursionisme a la Renaixença, a can Cervera i a l'ermita de Santa Anastàsia, del Montseny, on hom muntà un campament; hi fou inaugurat un monòlit pissarrós amb una placa de bronze on hi havia gravats uns versos de Bonaventura Carles Aribau, al·lusius al Montseny, trets de l'Oda a la Pàtria, poesia que recità Pau Vila.

Pel desembre, el Sr. Pau Vila donà una conferència sobre «Imatgeria Popular Catalana», que va servir d'obertura a una exposició d'imatgeria popular de diferents països. Restà oberta fins el dia 18 de gener.

Amb motiu de la mort de l'honorable president de la Generalitat de Catalunya, Sr. Francesc Macià, la Junta Directiva, es reuní amb caràcter extraordinari el dia 26 de desembre i testimonià al Govern de la Generalitat el condol del Centre Excursionista de Catalunya. La Junta Directiva, acudí a l'acte de l'enterrament i féu ofrena a les despulles mortals del President Macià d'una branca d'avet portada de La Molina.

1934:

Pel mes de gener, a La Molina es va celebrar el XXV Aniversari dels Esports de Neu a Catalunya, amb uns Campionats Socials i una Cursa d'Honor dedicada als fundadors, actes que presidí, el Sr. Pau Vila.

Va visitar el Centre, acompanyat del

Siurana. Inauguració del refugi «Círiac Bonet»

Estampa de gravat francès, que ilustrà l'article que Pau Vila va publicar al Butlletí del Centre, de Febrer de 1934, amb el nom de Originalitat de la imatgeria popular catalana.

nostre president, el professor de la Universitat de Tolosa de Llanguedoc, Mr. Daniel Faucher, especialitzat en estudis pirenenics.

Pau Vila va escriure una nota necrològica referent a Marçal Ambrós, l'últim supervivent d'aquells excursionistes patriotes que, l'any 1876, iniciaven l'excursionisme organitzat i fundaren l'entitat que avui és el Centre Excursionista de Catalunya.

XIV Congrés Internacional de Geografia a Varsòvia. El mes d'agost, el conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, designà el nostre President per representar-hi Catalunya. Pau Vila hi dissertà amb un estudi molt interessant titulat «Localització i evolució de la indústria paperera a Catalunya».

Conferència, a la nostra Sala d'Actes, a càrrec de Pau Vila sobre «Geografia de Colòmbia».

El nostre president va atendre la senyoreta Germaine Fournier, de la Universitat de Lió, la qual vingué a documentar-se bibliogràficament per a un estudi geogràfic sobre la ciutat de Barcelona, i visità bastants dies la nostra Biblioteca. També va atendre el professor de la Universitat de Grenoble, Mr. André Merez, que estava preparant una tesi doctoral sobre el Rosselló i l'Empordà.

Durant el XXV Aniversari de la Secció d'Esports de Muntanya, i en el cicle de converses de tema muntanyenc per a socis juniors, el Sr. Pau Vila parlà de «L'home i la Muntanya».

Clausura i reobertura del Centre. El dia

24 d'octubre, després dels fets del 6 d'octubre que motivaren la suspensió de l'Estatut, per ordre de la Jefatura de Policia, després d'un registre infructuós, fou clausurat el Centre a tres quarts de deu del vespre. L'endemà al vespre, i gràcies a les gestions realitzades per la Junta Directiva i alguns socis de l'entitat que desplegaren llurs influències, l'entitat fou novament oberta i pogué continuar les seves activitats.

Inauguració Oficial del Refugi de Siurana. Pau Vila prengué possessió de l'edifici, d'acord amb la donació que el Sr. Ciriac Bonet féu en vida. Es descobrí una làpida amb el bust del donant com a reconeixement i, al mateix temps, per perpetuar la memòria del benemérit excursionista i patriota. El fill del donant va assistir a l'acte.

El dia 25 de setembre, el nostre President va assistir a la Inauguració del Museu d'Art de Catalunya, i hi portà un manoll de rames d'avet.

1935:

Es publicà un article de Pau Vila sobre «L'aspecte geogràfic de la indústria paperera».

Al Centre, i segons una iniciativa de l'Acadèmia de Bones Lletres i altres entitats de Barcelona, va tenir lloc una reunió, presidida per Pau Vila, per tal d'evitar l'enderrocament de les Drassanes, cosa que es va evitar.

Pau Vila va presidir els actes en honor del consoci Sr. Pelegrí Casades i Gramatxes, en motiu de complir 80 anys i més de 50 d'activitats a l'entitat; consistiren en un sopar íntim i una excursió al Mèdol, Arc de Berà, Tarragona, Aqüeducte, etc.

Presidit per Pau Vila, tingué lloc el IV Concurs Internacional del Millor Film Amateur i el Primer Congrés de Cineastes Amateurs. Degut a la seva importància es constituí un Comitè d'Honor, integrat pel President de la Generalitat, l'Alcalde de Barcelona i els consellers de Cultura de la Generalitat i de l'Ajuntament.

El Sr. Pau Vila acompanyat dels Srs. Puchades, Bouvier i Porta, efectuaren una excursió a Montmell, Marmellà i Torrelles de Foix, per tal de delimitar sobre el terreny la comarca del Penedès.

El dia 25 de juny, i durant la Junta General Ordinària, fou elegit President del Centre, en substitució del Sr. Pau Vila, el conegut consoci Eduard Vidal i Riba, qui no va acceptar el càrrec.

Del 2 de juliol al 5 d'agost va tenir lloc a Barcelona el V Congrés Internacional d'Alpinisme i la II Assemblea General de la U.I.A.A., de la qual el Centre era soci fundador. Pau Vila fou membre del Comitè Executiu. L'acte inaugural es féu al Saló de Cent de l'Ajuntament, i el de cloenda, a la Generalitat; va haver-hi un sopar al Casino de Sant Sebastià i una excursió al Montseny.

Pau Vila fou designat representant del

Centre Excursionista de Catalunya, al Patronat de l'Institut d'Acció Social Universitària i Escolar.

El dia primer d'agost, i en Junta General Extraordinària, el Centre trobava la persona que substituïria el Sr. Pau Vila. Fou elegit president, el Sr. Josep M.ª Blanch. El Sr. Vila va tornar a la presidència de la Secció de Geografia i Geologia, i es dedicà activament a la divisió territorial de Catalunya en comarques i vegueries, tal com la coneixem actualment.

Pau Vila fou elegit membre del Comitè de Redacció del Butlletí (8 d'agost) i durant tota la guerra civil tingué cura de fer-lo sortir, malgrat els inconvenients.

Durant els anys que va ésser president, presidí cent setanta-cinc reunions de la Junta Directiva i cinc assemblees de socis.

Fins ací l'enumeració de tots els actes en què participà o que presidí el nostre antic president, Pau Vila; a continuació, una relació de fets esdevinguts sota la seva presidència.

1931:

Col·laboració amb Ràdio Barcelona, amb retransmissions fetes per socis de la nostra entitat. Col·laboració, també amb Ràdio Associació de Catalunya, per retransmetre dades meteorològiques subministrades per socis del Centre, així com informació sobre l'estat de la neu.

Primer Concurs de Cineastes, organitzat per la Secció de Fotografia, en ocasió del qual es va comprar la primera pantalla i el primer aparell de projeccions.

Felicitació a la Societat de Ferrocarrils Catalans de Muntanya de Grans Pendants per publicar els horaris i noms amb la correcta grafia catalana.

El Centre es féu membre del Comitè Català de Refugis de la F.E.E. C.

1932:

Delegació del Centre a la festa d'infants i flors de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, i assistència a aquella festa en els anys següents.

Protesta per les extraccions de pedra de la Pedrera del Mèdol.

Felicitació a la Generalitat de Catalunya pel salvament del bosc de «can Tarrés», de La Garriga.

Relació amb el «Congrés d'Educació General», promogut per l'Ateneu Enciclopèdic Popular.

Publicació del Butlletí de la Neu.

Creació de la Secció de Cinema Amateur.

Expressió de la satisfacció del Centre a la Generalitat de Catalunya per la supressió de la taxa de 2,50 ptes. per vehicle que passava per la Collada de Toses. També la felicitat pels acords presos sobre la defensa dels boscos i li demanà que inclogués el folklore entre els temes dels concursos literaris que volia crear.

Mapa de Catalunya. Segon projecte en Vegueries i Comarques, establert per la Ponència de Divisió Territorial, de la Generalitat. (Butlletí del C.E.C., abril de 1933)

Sol·licità que la columna del Temple d'August, situada a la plaça del Rei, passés al Centre, amb les altres tres.

Exposició de fotografies dels Amics de les Roses.

1933:

Demanda a la Generalitat de Catalunya, per la implantació de l'horari d'estiu.

Agraïment de la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya per l'ajuda prestada en l'elaboració del Pla General d'Arxius, Biblioteques i Museus.

Demanda a l'Ajuntament de la vila de Rupit perquè no es canviessin les baranes de fusta dels balcons i les galeries de les cases per altres de ferro.

Protesta a la Comandància de Marina i a la Generalitat de Catalunya per les dificultats trobades per visitar la cala Boadella.

Petició a l'Ajuntament de Barcelona, amb el suport de la Federació de Turisme, que el Castell de Montjuïc fos un Museu contra la guerra.

Lliurament en qualitat de dipòsit, a l'Arxiu d'Història de la Ciutat, de les matrius de segells antics de pobles i parròquies de Catalunya, que havia recollit un equip de socis de Centre.

1934:

Participació del Centre en el I Saló del Turisme i l'Esport, de la Fira de Mostres de Barcelona.

El Centre envia dos compromissaris a la Junta dels Museus.

Expressió del sentiment de l'entitat per l'intent de cremar la tomba del qui fou president de la Generalitat de Catalunya, Sr. Francesc Macià.

1935:

Sol·licita que siguin incloses en el Pla de Carreteres de la Generalitat de Catalunya, la de Cornudella a Siurana i la de Puigcerdà a La Molina i Toses.

El Centre envia un representant a l'Institut Internacional de Cinematografia Educativa, de la Societat de Nacions.

* * *

Aquest són els trets principals del professor Pau Vila, en el seu pas com a President de la nostra entitat, i els més significatius esdeveniments ocorreguts durant la seva presidència.

CONSERVACIÓ DE LA ZONA VOLCÀNICA OLOTINA

Una necessitat per al país

Josep-M.ª Mallarach i Carrera

*Espectacular desenvolupament de l'hàbit prismàtic. Columnata basàltica de Castellfolit de la Roca.
(Foto: AFCCO)*

El paisatge volcànic de la baixa Garrotxa, abocat a un inexorable procés degradatiu, s'ha convertit en els nostres dies en un paradigma dels espais naturals considerats genèricament com a un bé patrimonial del nostre poble. Es tracta, segurament, d'un dels elements del patrimoni natural català de més qualitat, la problemàtica de conservació del qual ha generat un nombre més alt de campanyes reivindicatives, declaracions de bones intencions per part de totes les forces polítiques sense excepció i ha fet vessar més tinta impresa, durant els darrers cinc anys.

El Llibre Blanc de la Gestió de la Natura als Països Catalans (ICHN-1976) definia la regió volcànica com a «digne d'especials mesures de protecció per la seva vàlua científica, i paisatgística i cultural».

Científicament, hom addueix tres motius principals:

1.er) Constitueix l'únic model de paisatge volcànic ben conservat de la Península Ibèrica, i compta amb afloraments geològics d'inigualable interès didàctic; per exemple, volcans seccionats.

2.º) Tot i ésser de dimensions reduïdes i de característiques geològiques homogènies, gaudeix de l'interès biòtic de les zones de transició botàniques, amb riques boscúries de tipus atlàntic, mediterrani i europeu.

3.º) Un bon indicador de la vàlua és l'elevat nombre de treballs de recerca científics que es duen a terme continuament a la regió volcànica. Des de l'any 1820, amb la publicació del primer llibre dedicat als volcans olotins, obra del farmacèutic olotí Francesc-Xavier de Bolòs, han aparegut més de cent vint títols, els més notables dels quals, cal dir-ho tot, són d'autors estrangers. Altrament, compta amb una aflluència d'escolars i estudiosos que voreja el centenar de milers de visitants anuals per alguns indrets.

L'atractiu estètic del paisatge conjuga uns relleus vigorosos i encinglerats, coberts de frondoses rouredes, fagedes i alzinars, amb unes valls suaus, de fons pla intensament aprofitat per al conreu, enjoiellades per una morfologia volcànica, menuda i trencada, amb raonades d'exòtic encís.

La modelica distribució del sòl en conreus, pastures i boscos, seguint el model tradicional de paisatge humanitzat, sotmès a una assenyada explotació agropecuària i forestal, havia conformat, arreu de la regió volcànica, un país

d'aspecte net, ric i endreçat, amb els trets fisiogràfics convenientment destacats. El model d'ocupació del sòl de l'altiplà basàltic de Batet n'és un bon exponent.

El clima plujós i humit, i l'existència d'inversió tèrmica al fons de les valls, propicia la formació de boires baixes que confereixen al paisatge olotí un encís d'encanteri, el qual recorda vivament la regió volcànica d'Alvèrnia, al Massís Central Francès, tot i estar situada a menys de 50 km de la Mediterrània.

La vitalitat cultural de la capital de la Garrotxa, sobretot en el camp de les lletres i de les arts plàstiques, hi té segurament més a veure del que hom reconeix generalment. A l'època impressionista, l'Escola de Paisatge d'Olot reunia al seu redós un nombre considerable dels millors pintors catalans. Encara avui dia, malgrat la decadència palesa dels paisatgistes contemporanis, la ciutat dels volcans és la vila catalana amb un percentatge més elevat tant de pintors com de galeries d'art i sales d'exposicions.

S'explica, per tant, que a l'11 de setembre de 1917, quan la preocupació per la conservació dels espais naturals era gairebé desconeguda a casa nostra, mossèn Josep Gelabert, naturalista i estudiós dels volcans, sol·licités al rei Alfons XIII la declaració de «Parc

Nacional» pel Vora-Tosca i pel conjunt del paisatge volcànic olotí.

Significativament també, la regió volcànica va ésser escollida per a celebrar els actes de cloenda de la Campanya per a la Salvaguarda del Patrimoni Natural, del Congrés de Cultura Catalana (octubre de 1977), com a culminació i reforçament d'una llarga campanya de reivindicació de la seva protecció legal, que hom havia iniciat durant el mes de maig de 1975, amb un Curset de Vulcanisme organitzat pel Centre Excursionista d'Olot.

Malgrat el reconeixement unànim de la necessitat de protegir legalment el conjunt de la regió volcànica, en el moment d'escriure aquestes ratlles només podem esmentar l'existència dels Catàlegs de Protecció del Paisatge d'Olot (1973) i de Santa Pau (1980), la tutela d'alguns indrets per part de la Direcció General de Belles Arts, i la recent decisió del Parlament de Catalunya d'elaborar un Pla Especial de Protecció.

Aquest precari *estatus* jurídic no pot regular aspectes tan decisius com les extraccions de materials volcànics, i no serà balder recordar que la totalitat de la regió volcànica està coberta per concessions mineres.

En ésser el subsòl del paisatge volcànic l'element segurament menys conegut, pot ésser interessant aturar-se a considerar les

característiques geològiques d'aquest singular paisatge que ha estat reiteradament qualificat per investigadors de diverses nacionalitats como a «MUSEU NATURAL DE FORMES VOLCÀNIQUES FÓSILS».

Els dos elements constituïdors del vulcanisme garrotxí són els cons volcànics i els corrents de lava. Els volcans es troben situats damunt línies de falla geològiques, generalment arranjades en algunes direccions dominants. Es tracta, doncs, d'un vulcanisme fissural continental. Les emissions magmàtiques foren regides pels sistemes de fractures que afecten els plegats estrats terciaris del Pre-pirineu català.

Pels productes despresos hom dedueix que l'activitat d'aquests aparells fou del tipus mixt o estrombolià. Encara que el seguit de paroxismes eruptius s'hagi repartit al llarg de la segona meitat del sistema quaternari, l'activitat de cada con volcànic sembla que fou efímera: cada etapa d'inestabilitat tectònica es va traduir en el naixement d'un o de diversos petits volcans i l'efusió, en alguns casos, d'emissions simultànies de lava.

L'activitat dels primers volcans que avui admirem es va desencadenar entre el segon i el tercer estadis glacials de la nostra era. Una datació absoluta, obtinguda per mètodes radioactius (K-Ar) donà una edat aproximada de 110.000 anys per al volcà Puig de Mar, un dels més moderns de la vall del Ser, prop de Santa Pau. L'erupció dels volcans de la cubeta olotina fou possiblement una mica posterior. Les darreres etapes d'activitat no han estat datades, però és possible que coincidissin amb les cultures mesolítiques o neolítiques. De fet, més tardanament, s'han produït emanacions de gasos i terratrèmols, com els de 1428 que van afectar greument molts poblets de la regió volcànica i van anorrear completament la ciutat d'Olot. Cal admetre, per tant, que es tracta d'un vulcanisme inactiu, però no pas d'un vulcanisme fòssil o definitivament apagat.

La gran majoria dels cons volcànics conservats són de tipus central i senzills, i de dimensions reduïdes: de 10 a 150 m d'alçària i de 300 a 1.500 m de diàmetre a la base. Estan constituïts per una acumulació de materials piroclàstics de tipus basàltic. L'erupció volcànica, amb violentes explosions, s'acompanyà de nuvolades de gasos i cendres, i, moltes vegades, de corrents de lava més o menys fluïda, però de composició química comparable a les projeccions que sortien disparades per la xemeneia.

Per la seva forma, els podem agrupar en tres conjunts:

1. *Volcans amb cràters esvorellats o oberts lateralment, de vegades fins a la base, on sol observar-se l'inici del corresponent corrent de lava.*

2. *Volcans amb cràters regulars i centrats al damunt del con.*

3. *Volcans sense cràter visible.*

Entre els primers podem destacar: Montolivet, Puig Jordà, Bisaroques, Aiguanegra, Croscat i Roca Negra. D'entre els del segon grup: Montsacopa, Puig Astrol i Torrent. Del tercer, senyalem: Plaça Ribera, Pujalòs, Repàs, Repassot, etc.

Bona part dels volcans sense cràter visible es troben situats en vessants costeruts, cosa que ha propiciat l'acció dels agents erosius. La resta de punts d'efusió magmàtica es troba emplaçada al fons de les valls, o en alguns petits altiplans.

La relació entre l'estat de frescor morfològica i llur antiguitat permet qualificar-los, en conjunt, com **excepcionalment ben conservats**. Hom ho atribueix, bàsicament, al clima persistentment humit que ha regnat en aquest sector de la Serralada Transversal durant el darrer estadi glacial i el post-glacial, sense patir la influència dels fenòmens glacials, cosa que esdevingué en els volcans parions d'Alvèrnia. L'acció protectora del dens tapís vegetal hi ha estat decisiva.

Els corrents làvics han estat els responsables de la formació d'un paisatge molt més acollidor i propici per a l'establiment humà i el desenvolupament de les activitats agràries i industrials. Les típiques valls en forma de V de la capçalera del riu Fluvià es veieren repetidament envaïdes per emissions de roques efusives que s'esguimbaren seguint la direcció de màxim pendent. Les més extenses, amb un recorregut proper als 16 km, i les més menudes, d'alguns centenars de metres. Això ocasionà diverses vegades en la història el barratge de cursos fluvials (Ridaura, Bianya, Turonell, Fluvià) bo i provocant, en algunes ocasions, l'obstrucció completa de la vall i la consegüent formació d'un embassament aigües amunt.

Paulatinament, aquestes preses naturals s'anaren omplint amb els terrenys detrítics que hi abocaven, fins arribar a constituir àrees pantanoses i assolir, finalment, el seu complet rebliment.

Les planes d'en Bas i de la Pinya són els exemples més recents d'aquestes valls de nova modelació. A semblança del Pla dels Llacs, presentaven condicions palustres al segle XVIII, fins que es van emprendre les obres de drenatge i dessecació que culminaren uns anys enrera. En l'actualitat han esdevingut terres d'una productivitat agrícola extraordinària.

Les laves volcàniques i els dipòsits fluvio-lacustres intercalats han comportat un rejuveniment notable de la xarxa hidrogràfica, afavorint en alguns punts el desenvolupament de desplaçaments laterals o àdhuc de captures, com el cas de la riera de Ridaura. La dinàmica

erosiva fluvio-torrencial tendeix a excavar noves lleres als indrets que ofereixen menys resistència, els quals solen ésser els contactes entre les roques volcàniques i les roques terciàries, relativament menys resistents.

La retracció paral·lela de les vores de les emissions de lava, en fa aparèixer

dels quals és el del corrent de lava del volcà Croscat (Bosc de Tosca i Fageda de Jordà).

Tant les primeres com les darreres presenten unes protuberàncies superficials, aïllades o agrupades, de forma generalment tumoïdal, les quals poden assolir de 20 a 30 m d'alçària sobre el pla superficial. Aquestes curioses formes són conseqüència de la deformació que va experimentar l'escorça superior en el procés de refredament i desgasament de la lava, especialment en lliscar per damunt d'àrees lacustres.

Per la seva naturalesa petrològica, és possible encara agrupar les laves d'aquesta regió volcànica en dos grups: **laves basàltiques** i **laves basanítiques**, és dir laves bàsiques de la família dels

La riera de Ridaura excava el seu tortuós curs a través de les dures laves que conformen el Pla d'Olot. (Foto: Josep M.* Mallarach)

L'autor investigant la continuïtat de les esquerdes de la cinglera de Castellfolit de la Roca, poc després de les esclavissades de la tardor de 1976. (Foto: AFCCO)

Vista aèria del flanc N del volcà Croscat, seccionat a causa de l'extracció de gredes, aturada el febrer de 1978. (Foto: Josep M.* Mallarach)

basalts alcalins, roques provinents del mantell superior del nostre planeta.

L'estudi de llur paleomagnetisme ha aportat dades valuoses per a la interpretació dels desplaçaments del pol magnètic terrestre durant la segona meitat del sistema quaternari.

Un aspecte de molt més interès per a l'activitat humana és la presència de nivells al·luvials (graves i sorres) interestratificats entre les emissions de lava, car possibilita la retenció de considerables reserves d'aigua dolça al subsòl de les valls transformades pel vulcanisme. Segons dades del SGOPU, els recursos útils d'aquests **aqüífers basàltics** estan compresos entre 7-11 Hm³/any, volum necessari per a l'abastament del centre industrial d'Olot. Pel que fa als aqüífers superficials, són generalment drenats per fonts situades al davant dels corrents de lava. El conjunt més conegut és, sens dubte, el la Deu de la Moixina, amb deu fonts permanents i tres intermitents. Mercès a l'excel·lent qualitat de les seves aigües, la indústria d'estampats

d'indianes va assolir un gran renom, a causa de les gammes cromàtiques dels tints que se n'obtenien. Fou l'inici del tèxtil a la comarca. A l'any 1782, l'Ajuntament d'Olot demanava al Govern la creació d'una Escola de Dibuix per tal d'ensenyar les tècniques de l'estampat. La feble duresa de les aigües i, sobretot, la qualitat del paisatge en el qual aquests cordons de fonts sorgeixen, van ser la base, per tant, de la tradició paisatgística, de la indústria tèxtil i, posteriorment i de retruc, del desenvolupament de la imatgeria religiosa.

Per altra banda, els materials volcànics han representat un recurs singular, aprofitat principalment per a la construcció i altres finalitats industrials. Tant el basalt

—explotat a Sant Joan les Fonts i a Castellfolit de la Roca— com les gredes —explotades a Olot i als voltants de Santa Pau— foren materials de construcció tradicionals per la major part dels masos i nuclis habitats, situats a la regió volcànica.

Si bé l'explotació del basalt ha davallat lleugerament, l'extracció de gredes volcàniques ha pres durant la darrera dècada una amplitud alarmant, pel fet que les activitats mineres se centren en el nucli volcànic de més interès morfològic, a la Cot, d'on s'extreu anualment més de 300.000 Tm.

Des de fa uns pocs anys, les gredes volcàniques s'utilitzen en gran part com additiu per a la fabricació de ciment (els anomenats ciments puzzolànics), més que

Majestuós alzinar muntanyenc, amb el sotabosc sotmès a pasturatge, a l'altiplà basàltic de Batet. (Foto: A. Noguera)

Vista aèria del poble de Castellfolit de la Roca.

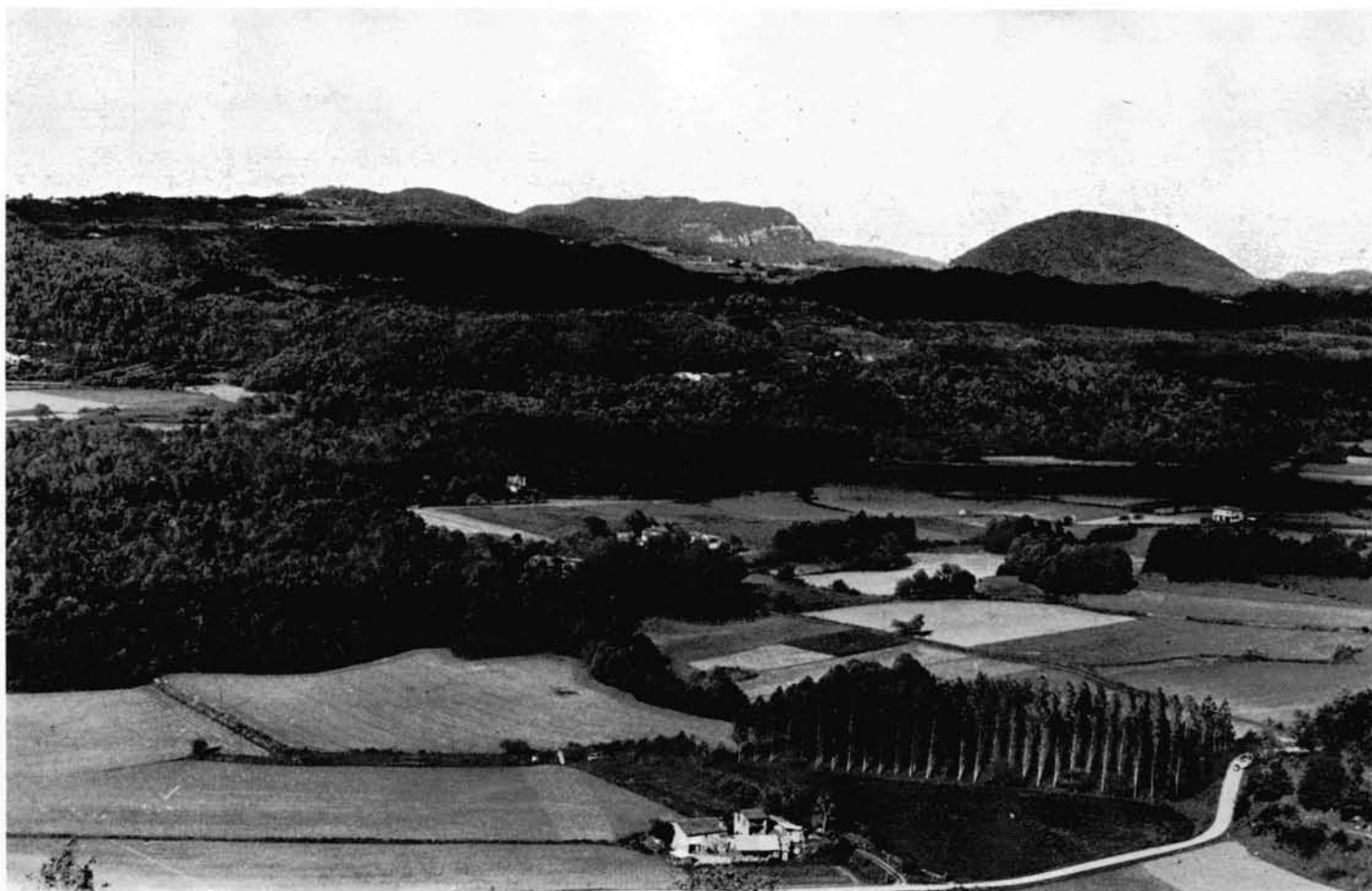

per les seves qualitats tècniques, a causa del seu baix cost. Directament, es fan servir per a l'elaboració de prebaficats de formigó lleugers: revoltons, jàsseres, etc: instal·lacions de filtratge i desguassos, com aïllant tèrmic, recobriment de passeigs, jardineria,...

Com és sabut, l'excel·lent paisatge volcànic olotí ha estat abandonat, per negligència administrativa, a un insistent procés degradatiu que comporta la seva irreversible destrucció i, per tant, la seva pèrdua irreparable.

En un esquemàtic memorial de greuges, podem senyalar:

- 1) *Deu cons volcànics estan, poc o molt, mutilats a causa de les extraccions mineres. Es dona la circumstància que es tracta dels volcans de més interès morfològic, en coincidir-hi la presència de materials piroclàstics ben classificats i, consegüentment, d'explotabilitat més simple i menys costosa.*
- 2) *Dos cons volcànics del terme*

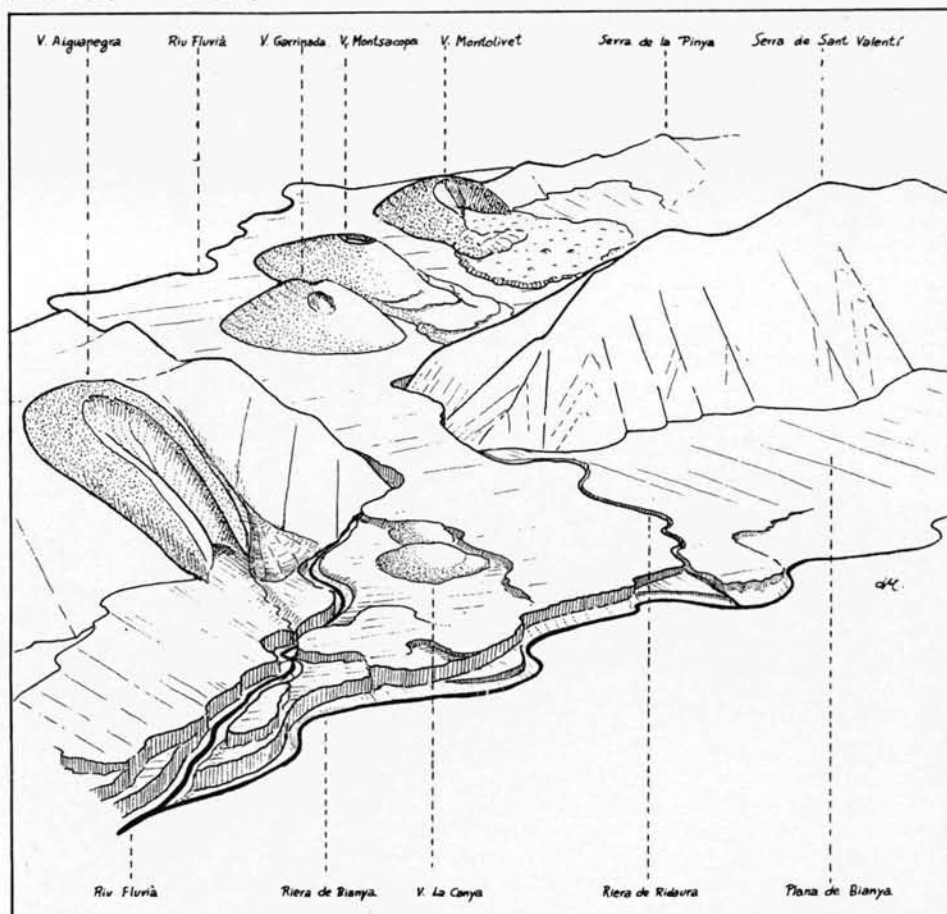

municipal d'Olot han quedat greument malmesos a causa de la mala implantació d'obres d'infraestructura urbana: els dipòsits d'aigua potable, encastats al vessant NE del volcà Montolivet, i l'abocador d'escombraries —en procés d'engrandiment en l'actualitat—, que retalla i mutila inexorablement el flanc N del volcà Croscat, en un lloc completament impropï, a més, pel risc potencial de contaminació dels nivells aquífers.

- 3) Una bona part dels singulars paratges del Bosc de Tosca han quedat arruïnats a causa de l'expansió de barriades perifèriques olotines o de creixements caòtics del terme de Les Preses. És així que una gran part dels tossalets que li donaven anomenada han desaparegut, igualment que diverses fonts sepultades sota urbanitzacions il·legals. Actualment, aquest corrent de lava, únic a la Península per la seva morfologia, presenta un aspecte quasi suburbial, comú a la major part de l'espai peri-urbà olotí.
- 4) Els aquífers del Bosc de Tosca es troben parcialment polluïts, àdhuc els més pregonos, i el risc de propagació és molt alt. Diverses fonts que havien donat renom a les rodalies d'Olot en altre temps, es troben en un estat crític, i algunes estan ja irremissiblement contaminades. Els rius i rieres han quedat transformats en clavegueres de sucus pestilents; ha desaparegut bona

Harmoniós paisatge humanitzat als peus de la serra del Corb. En segon terme, la Fageda d'en Jordà. A la dreta es retalla la silueta del volcà Croscat. (Foto: Josep M.* Mallarach)

Interpretació morfològica del front dels corrents de lava del pla d'Olot, a l'alçada de Sant Joan Les Fonts. (Foto: Josep M.* Mallarach)

Vista aèria del volcà Montsacopa, amb l'ermita de Sant Francesc emplaçada a la mateixa vora del cràter circular. Quasi tot el volcà està cobert per horts costeruts. (Foto: Josep M.ª Mallarach)

Vista aèria de les àrees excavades —grederes— al volcà Puig de Martinyà (1977-1980). (Foto: Josep M.ª Mallarach)

Vista aèria del volcà Montolivet, amb el cràter, esvorellat fins a la mateixa base, ocupat per conreus. Al seu redós s'estenen barriades olotines. (Foto: Josep M.ª Mallarach)

part de la fauna aquàtica i, en molts sectors, el bosc de ribera ha estat talat sense miraments.

Totes les escombraries i aigües residuals de la comarca hi van a parar directament —excepció feta d'Olot— sense cap tractament previ de depuració. Per aquesta raó, el riu Fluvià es troba ja contaminat a partir dels primers nuclis de la seva capçalera, a la vall d'en Bas.

5) Una part dels terrenys agrícoles de més rendiment s'ha malbaratat en destinar-los a l'edificació, i ha proliferat la implantació d'indústries isolades al bell mig de les exigües planes ocupades per fèrtils conreus: Begudà, Bianya, En Bas.

6) L'expansió urbana d'Olot no ha respectat ni tan sols les àrees periòdicament inundables ni altres espais amb diferents tipus de limitacions desfavorables per a la construcció. Etc.

Aquesta trista situació, tan generalitzada malauradament a la nostra terra, sembla encara més lamentable a la zona volcànica de La Garrotxa, pel fet d'ésser una comarca amb una taxa de creixement força minsa, en la qual una simple ordenació de les noves activitats i canvis d'ús del sòl, respectuosa amb la dinàmica del medi natural, n'hauria minimitzat els efectes negatius, bo i fent compatibles el manteniment de la qualitat de l'ambient i la conservació dels recursos naturals.

Altrament, la promoció turística assenyada dels valors paisatgístics i científics de la regió volcànica hauria reportat a l'economia comarcal una interessant diversificació dels seus ingressos, i hauria generat uns beneficis col·lectius fàcils de preveure.

ELS «SINUOUS RILLES»

Alfred Montserrat i Nebot (E.R.E.)

«Sinuous rilles» i cràters sobre la Lluna.

Des de fa uns anys, l'interès per certs tipus de morfologia volcànica s'ha vist incrementat.

A casa nostra, des dels primers estudis iniciats en el camp de la vulcano-espeleologia per membres del G.E.S. del C.M.B. (Montoriol-Pous, De Mier, 1969) a Canàries pel 1961, han vingut tota una sèrie de treballs en altres àrees (Montserrat, Monturiol-Pous, 1981); però especialment durant la dècada dels setanta, varis científics nord-americans que depenien de la N.A.S.A. començaren a treballar en les àrees volcàniques dels Estats Units de Nord-Amèrica (Washington, Idaho, Hawaii) per tal de buscar les analogies existents entre els tubs o canals de lava (Montoriol-Pous, 1973) del nostre planeta amb els «sinuous rilles» (rierols sinuosos) observats a la Lluna (Oberbeck i al., 1969; Howard, 1968; Matheway and Herring, 1970; Greeley, 1971).

La composició basàltica dels anomenats «mars» llunars, mostrada pel Surveyor (Turkevich i al., 1968) i per altres satèl·lits artificials, les mostres de la missió Apolo (Hess and Calio, 1969) i la possible composició basàltica de la superfície de Mart (Greeley, 1977) fan que els terrenys basàltics tinguin un particular interès.

Diversos informes s'han referit a l'existència en el nostre satèl·lit, la Lluna, de cavernes desenvolupades a prop de la superfície, les quals poden representar un dels aspectes més interessants per als exploradors llunars. Aquests informes han intentat trobar alguna explicació a la gènesi d'aquestes cavitats, especialment comparant-les amb els pseudocarsts que es troben a la Terra, i inclús amb zones càrstiques cobertes; però, realment, el fenomen càrstic no pot trobar-se representat sobre la Lluna, ja que aquest fenomen necessita materials solubles, cosa que no es troba en el nostre satèl·lit, així com determinats condicionaments (per exemple, el clima).

Els pseudocarsts de la Terra es donen en varis tipus de roques, però les més importants formes espeleològiques de pseudocarst són les que es troben desenvolupades en les laves, i molt especialment en els basalts.

Fins i tot abans d'obtenir les primeres fotografies de la superfície de la Lluna, se sabia que les grans àrees de «mars»

«Mon Olympus» (Mart). Amb els seus 650 km de diàmetre, és l'edifici volcànic més gran que es coneix en l'actualitat en el Sistema Solar.

estaven constituïdes per colades de laves bàsiques, molt semblants al «pahoehoe» (Heacock i al., 1965).

Les fotografies del Lluna IX mostraren una superfície molt semblant a la que es pot observar en certes àrees de la Terra, on es troben desenvolupats tubs i canals de lava.

Els paràmetres dels tubs de lava terrestres varien notablement de regió a regió, i fins i tot entre petites àrees properes. Aquestes cavitats poden incloure des de grans estructures tubulars a diferents metres de profunditat, i complicats laberints de tubs, fins a petits tubs a molt poca profunditat.

Generalment es pot accedir a l'interior d'una d'aquestes cavitats a través d'una o diverses entrades que poden ser petites o tenir fins alguns centenars de metres de llarg, en el cas d'haver-se ensorrat part de la volta del tub de lava.

Des de l'aire, la major part mostren enfonsaments característics alineats sinuosament, assenyalant el curs del tub de lava. D'altra banda, alguns tubs de lava es troben col·lapsats per diverses causes durant un tros del seu recorregut, i es presenten en varis segments.

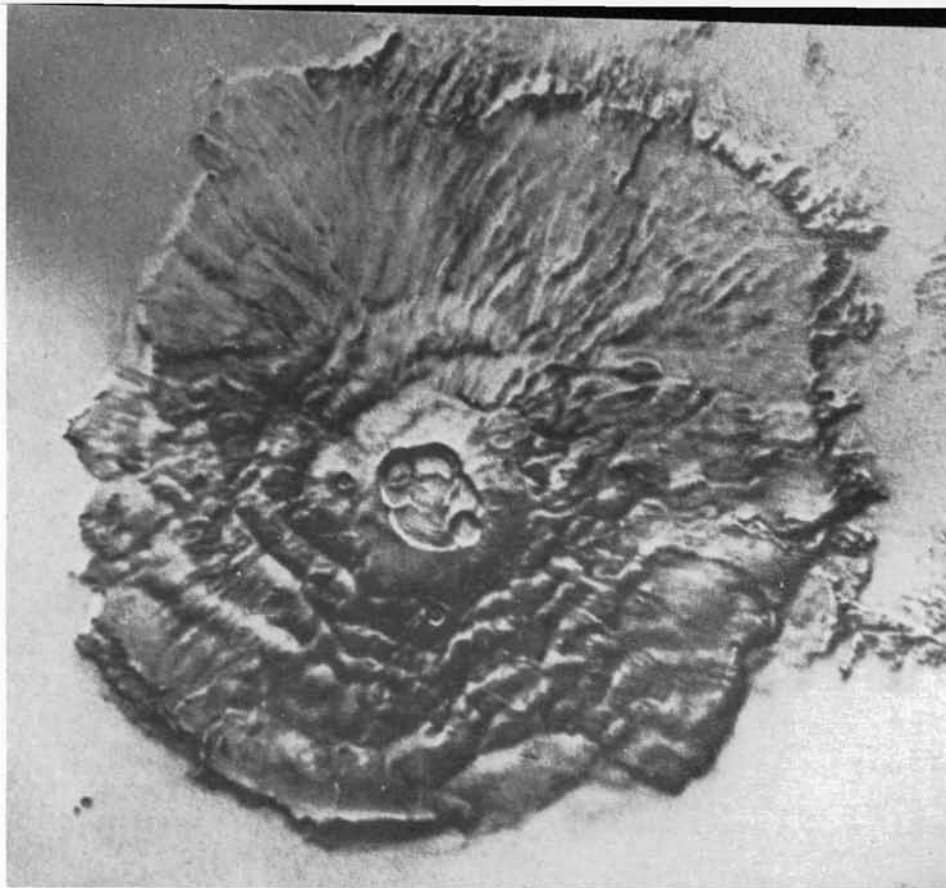
A grans trets, els «sinuous rilles» que han estat observats a la superfície lunar, presenten longitudinalment una morfologia meandriforme, i, transversalment, poden anar des d'unes suaus formes de mitja el·lipse fins a formes totalment rectangulars, en ambdues de les quals falta el costat superior (fig. 1).

Sembla ésser que el seu desenvolupament es troba restringit a les àrees de «mars».

Els «sinuous rilles» lunars es desenvolupen a través de les parts més favorables de la topografia del satèl·lit, semblantment que els tubs o canals de lava de la Terra, i sovint es troben dividits en diversos segments. Una característica comuna entre els «sinuous rilles» lunars i els tubs i canals de lava de la Terra és la presència de canals laterals que desemboquen en un tub axial. Els canals compten amb un pronunciat alçament lateral que fa que les seves vores sobresurtin de la topografia general de la zona. Això pot ser un altre indicatiu que pot fer sospitar uns mecanismes genètics més propers als dels canals de lava del nostre planeta. Un fenomen similar fou observat durant les erupcions del Mauna Ulu (Hawaii), en el 1970 (Greeley, 1971).

A vegades aquest «rilles» produeixen una espècie de cràters irregulars com a fruit del seu eixamplament: poden comptar amb estructures tributàries i distributàries.

Gairebé sempre, l'aspecte morfològic dels «rilles» és similar al dels tubs i canals

de lava terrestres, excepte en les seves mesures: els «sinuous rilles» són considerablement més desenvolupats que les estructures desenvolupades a l'escorça del nostre planeta. No obstant, certes consideracions sobre el medi ambient lunar, poden explicar aquestes diferències.

Les determinacions de laboratori, independents de les mostres recollides per la Missió Apollo, indiquen que com a mínim diverses laves lunars tenen una més baixa viscositat i una més alta conductivitat tèrmica que les laves terrestres, raó per la qual les colades lunars poden ser molt més llargues que les de la Terra. També sembla lògic suposar que, a causa de la força de gravetat més baixa d'aquest satèl·lit, la capacitat per mantenir un sostre de basalt, un cop format el tub de lava, ha de ser més alta.

Encara que aquestes dades poden ser l'explicació de certs «rilles», és possible que d'altres hagin estat generats per diferents mecanismes totalment desconegut per a nosaltres en l'actualitat. Per exemple el «Hadley Rille», prop d'Herigoniuss (Greeley, 1976), on va allunyar l'Apollo 15, té més de 100 km de llarg i prop de 1 km d'ample (s'ha de tenir en compte que, fins al moment, l'estructura més llarga d'aquest tipus que es coneix a la Terra té 20 km de llarg i 50 m en el seu punt més ample, i que es troba dividida en varis segments).

A la Lluna també hi ha un tipus de lava molt espumosa, la qual es considera que cobreix àmplies zones del satèl·lit, i no sembla tenir relació amb cap tipus de pseudocarst terrestre (Halliday, 1966).

Alguns observadors han notat, a través de fotografies, uns petits cràters en les zones on es desenvolupen els «rilles», que podrien ser els enfonsaments que donessin pas a una cavitat.

En general les variades fotografies des de satèl·lits artificials i les fotografies telescòpiques han despertat l'atenció dels vulcano-espeleòlegs. Això pot permetre una selecció d'objectius.

Diverses han estat les teories proposades per a explicar la gènesi dels «sinuous rilles». Des de l'erosió de cendres volcàniques per corrents d'aigua, superfícies enfonsades com a resultat de la intrusió de materials, fluidificació de superfícies poc consolidades, sortides de gasos a través de fractures, i fins i tot que els «rilles» són canals de lava o tubs de lava enfonsats, o ambdues coses.

En primer lloc, l'estudi de la composició de les laves dels «mars» lunars i la seva morfologia sembla posar de manifest que els «rilles» són canals o tubs de lava enfonsats.

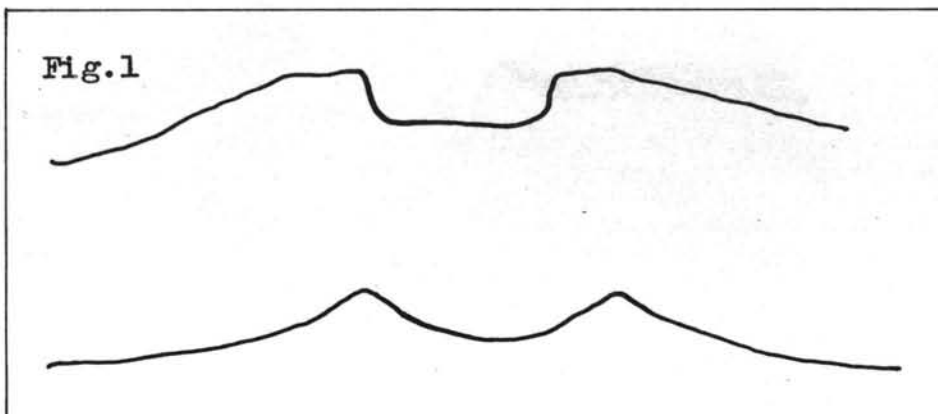
L'observació del fons d'aquest «rilles» sembla mostrar que es trobi totalment mancat de materials clàstics (si més no, en els que han estat observats fins ara); sembla que, en el cas de ser un tub de lava enfonsat posteriorment a la consolidació del material en què es troba, el fons d'aquest «rille» estaria recobert per materials d'aquest tipus. No es pot descartar la possibilitat que el material clàstic pugui estar recobert per un altre tipus de material.

Els tubs de lava de la Terra són freqüents i quasi exclusius de les colades basàltiques. A la Lluna, predominen els basalts, especialment en els seus «mars»,

Vista d'alguns «sinuous rilles» sobre la superfície lunar.

Posibles seccions transversals d'un «Sinuous Rille».

cosa que fa raonable d'acceptar que aquest tipus de morfologia es pugui trobar en aquest satèl·lit.

El més gran volcà que es coneix en el sistema solar és el «Mons Olympus», a Mart. Les fotografies fetes pel «Mariner 9» l'any 1971, demostraren que el volcà té un diàmetre d'uns 600 km i que, només el seu cràter, té 50 km d'ample, amb una alçada sobre la seva base de 23.000 m.

En examinar les vessants del volcà es van localitzar canals i tubs de lava del mateix tipus dels observats a la Lluna. De fet, algunes altres regions de Mart també mostren la mateixa morfologia.

Les últimes dades respecte a l'activitat volcànica dins el sistema solar són les referides a les imatges trameses per la missió Voyager fa pocs mesos. En elles

s'observaven focus de gran activitat volcànica en varis dels satèl·lits de Saturn.

En conclusió, hem d'aprendre molt encara sobre la geologia dels planetes. Amb tot, es comença a veure que el vulcanisme basàltic sembla ser que ha tingut un important paper en l'evolució de les superfícies planetàries, si més no en el nostre sistema solar.

Ja que els tubs i canals de lava constitueixen una especial característica important de les erupcions volcàniques de tipus basàltic, és essencial que coneguem la morfologia, evolució i mecanismes genètics d'aquestes cavitats.

La potencial importància dels tubs de lava que fins ara s'han observat en el nostre sistema planetari pot justificar un considerable esforç d'investigació dels terrestres.

BIBLIOGRAFIA

- Greeley, R. (1971). *Observations of actively forming lava tubes and associated structures, Hawaii*. Modern Geology 2, 207-223.
- Greeley, R., Hyde, J. H. (1971). *Lava tubes of the Cave Basalt, Mount St. Helens*. Washington. Bull. Geol. Soc. Amer.
- Greeley, R., (1976). *Terrestrial analogs to lunar sinuous rilles*. Proceedings of the Inter. Symposium on vulcanospeleology and its extraterrestrial applications. White Salmon 1972.
- Greeley, R., (1977). *Lava tubes on other planets*. Atti del Seminario sulle grotte laviche. Catania. 1975.
- Halliday, W. R. (1966). *Terrestrial pseudokarst and the Lunar topography*. Nat. Spel. Soc. Bull. Vol. 28, n.º 4.
- Hatheway, A. W., Herring, A. K. (1970). *Bandera lava tubes of New Mexico, and lunar implications*: Comm. Lunar and Planetary Lab. Univ. of Arizona, v-8, pt. 4, n.º 152. 299-327.
- Hess, W. N., Calio, A. J. (1969). *Summary of scientific results in Apollo II*. Preliminary Science Report NASA. SP 214, 1-7.
- Heacock, R. L. et al. (1965). *Ranger VII; Part II. Experimenters analyses and interpretations*. Tech. Rept. 32-700, Calif. Inst. Tech. Jet Prop. Lab. Feb. 10.
- Howard, K. A. (1969). *Lava channels in northern California*. Trans. Amer. Geophys. Union 50, 341.
- Montoriol-Pous, J., De Mier, J. (1969). *Estudio morfogénico de las cavidades volcánicas desarrolladas en el malpais de La Corona (Isla de Lanzarote, Canarias)*. Geo y Bio Karst 6, 223 (543)-23 (563).
- Montoriol-Pous, J. (1973). *Sobre la tipologia vulcano-espeleogénica*. Actas III Symposium Espeleol. 268-273. Mataró.
- Montserrat, A.; Montoriol-Pous, J. (1981). *The Spanish Vulcanospeleology*. Actas VIII Inter. Congr. of Speleol. Bowling Green. Kentucky (en prep.).
- Oberbeck, V. R.; Quarde, W. L.; Greeley, R. (1969). *On the origin of the sinuous rilles*. Modern Geology 1 75-80.
- Tuerkevich, A. L.; Franzgrote, J.; Patterson, J. H. (1968). *Chemical analysis of the Moon at Surveyor VI landing site. Preliminary result*. Jet Propulsion Lab. Report. 32-1262 127.

L'ESPORT DE LA LUGE

Sieggfried Trippolt i Agustí Bou

Evolució històrica de les luges

Aquest esport és més antic del que hom es pensa; ja les primeres civilitzacions van aprofitar les característiques lliscants de la neu per a traslladar-se i per al transport d'objectes pesats d'una manera ràpida. L'avantpassat més directe de la luge és el trineu, que encara és usat pels grangers dels països subdesenvolupats, i que ja era emprat pels antics egipcis per a transportar els gegants blocs de pedra amb què construïen les piràmides.

Hom suposa que els trineus amb dos patins van ésser usats per primera vegada pels vikings, perquè a les excavacions de Slagen, a Oslofjord, s'han trobat restes que donen a entendre que, en l'any 800 a. C., aquest poble ja feia servir trineus amb una estructura molt semblant a la dels actuals.

La luge com a esport neix als països alpins, encara que també es practica des de principis de segle als Estats Units de Nord-Amèrica i a Escandinàvia; la primera cursa de la història de les luges se celebrà el 12 de febrer de 1883, al circuit de St. Wolfgang-Klosters, a l'estació d'esport d'hivern suïssa de Davos, amb la participació de 21 corredors d'Àfrica, Austràlia, Alemanya, Anglaterra, Holanda,

Noruega, Suècia i Suïssa, en la que van resultar guanyadors l'estudiant d'Oxford, H. P. Robertson, i el carter suís, Minsch, que cobriren el recorregut de 4 quilòmetres en un temps de 9 minuts i 15 segons.

Des de començaments de segle, aquest esport va arrelar a Alemanya i a Àustria, i deixà d'ésser un privilegi exclusiu dels turistes anglesos de St. Moritz i Davos. L'any 1890, el Club Alpi d'Innsbruck organitzà la seva primera cursa; quatre anys més tard tingué lloc la primera cursa alemanya a Brünningstein (Baviera) i l'any 1904 es creà la primera organització de Clubs de Luges: la «Verband steirischer Rodler» (Federació estiriana de luges), a la província austríaca d'Estíria, que és on més s'havia imposat aquest esport.

L'aparició d'altres federacions no es féu esperar gaire, i l'any 1909 es creà la «Verband deutscher Schlitten Sportvereine in Österreich».

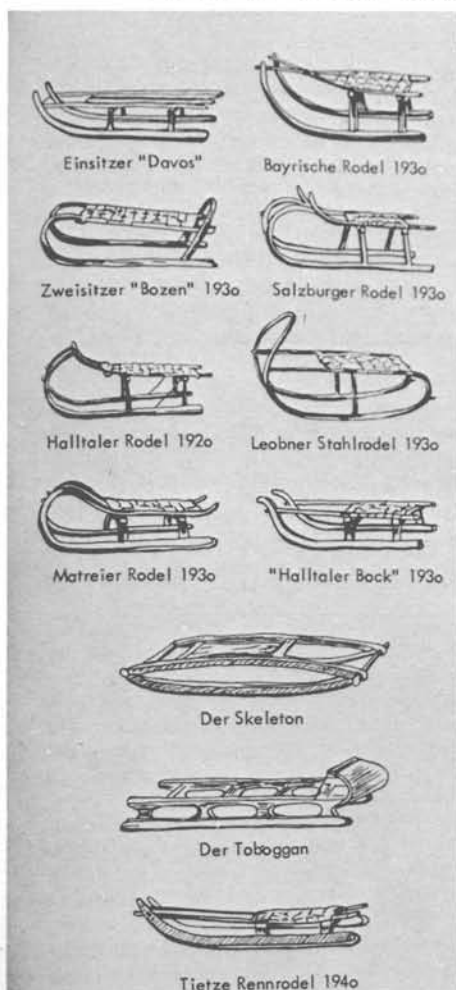
En aquesta època, les curses de luges estaven reservades exclusivament als homes; les dones no hi participaren fins l'any 1923, als campionats d'Alemanya celebrats a Braunlage. A partir d'aquest moment, l'esport de la luge va rebre un important impuls amb la creació de la federació internacional de trineus, a la que estaven adscrits els corredors d'Àustria, Suïssa i Alemanya.

Els dos moments fonamentals: 1954 i 1957

Fou en el congrés del Comitè Olímpic Internacional (COI), celebrat a Atenes

*Descens per circuit natural,
en el que hi ha una suma de
técnica i habilitat.*

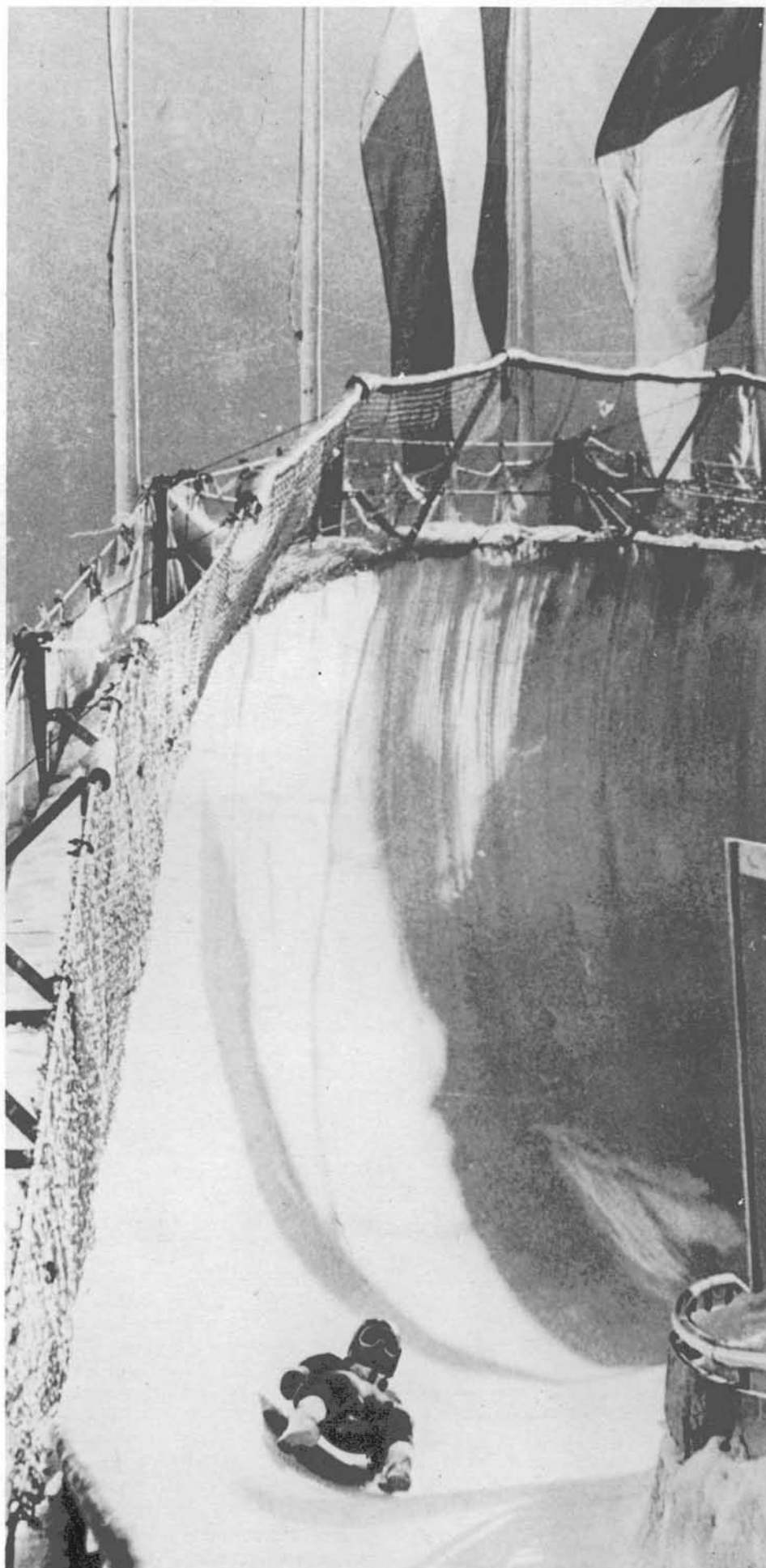

l'any 1954, quan es va reconèixer la luge com a esport olímpic, a canvi de l'skeleton. A partir d'aleshores, aquest esport s'independitzà totalment dels bobs, i les dues federacions se separaren de manera definitiva tres anys més tard, en el Congrés de Davos, en el qual fou creada la Federació Internacional de Luges (FIL), que va ésser reconeguda pel COI aquell mateix any (1957).

Gràcies als esforços realitzats pel seu president, Bert Isatitsch, les competicions de luges van ésser admeses al programa dels Jocs Olímpics, en el congrés del COI celebrat a Múnic l'any 1959, en el qual fou autoritzada Innsbruck per a organitzar els vinents jocs olímpics d'hivern. A partir d'aquell moment, la luge ha format part dels esports olímpics; i cal fer notar, com a dada anecdòtica, que fou practicat per primera vegada a Àsia, en les competicions pre-olímpiques de Sapporo, l'any 1971.

La primera competició olímpica de luges rebé el subtítol d'«Olimpiada de la soldadura», ja que en la mateixa es van emprar tots els mitjans possibles per a augmentar la temperatura dels patins i, així, augmentar-ne la velocitat. Això fou degut a què en aquell moment no hi havia cap reglamentació que ho prohibís; però immediatament després d'aquests jocs, la

FIL publicà unes normes que prohibien l'escalfament dels patins, i establí abans de cada cursa uns controls de la temperatura dels patins: aquesta havia de correspondre a la temperatura ambient en el moment de la sortida.

En l'actualitat són 26 els Estats membres de la FIL: Argentina, Bèlgica, Alemanya de l'Oest, Alemanya de l'Est, Finlàndia, França, Gran Bretanya, Holanda, Itàlia, Japó, Iugoslàvia, Canadà, Liechtenstein, Líbia, Corea del Nord, Noruega, Àustria, Polònia, Romania, Suècia, Suïssa, Espanya, U.R.S.S., Txecoslovàquia, U.S.A. i Taiwan.

Normes i reglaments de competició

Tota la normativa de l'esport internacional de luges està condensada en les reglamentacions internacionals de luges (IRO), i la FIL en controla el compliment en aquelles curses que organitza, que són:

- 1) competicions olímpiques de luges,
- 2) campionats del món (celebrats cada any, excepte els d'olimpiada),
- 3) campionat d'Europa,
- 4) campionat d'Europa, junior, i
- 5) curses oficials de la FIL.

Per a la pràctica d'aquest esport hi ha dues classes de pistes. Unes, són les artificials (canals de gel) en les quals també corren els bobs. La primera d'aquestes pistes, refrigerada de manera artificial, va ésser construïda a Königssee (Berchtesgaden) l'any 1967; posteriorment es construïren les d'Oberhof (Alemanya de l'Est) i la d'Innsbruck-Igls, per als jocs Olímpics de 1976. El sistema de refrigeració artificial té l'avantatge d'independitzar la pràctica d'aquest esport de les condicions atmosfèriques, però té l'inconvenient del seu alt cost de construcció i de manteniment. Les altres pistes són les anomenades «circuitos naturals», que són de molt més fàcil construcció, ja que per a elles es fan servir camins forestals degudament preparats i protegits, amb un baix cost de manteniment. Per a aquesta modalitat, la FIL ha elaborat lleis diferents de les que regeixen per a les pistes artificials.

Els trineus de competició (luges)

El primer campionat d'Europa, celebrat l'any 1914, fou guanyat per Rudolf Kauschka amb una luge flexible, construïda per Gfäller. Les mides d'aquella luge, que era més estreta i curta que les emprades fins a aquell moment, han estat mantingudes fins avui.

Actualment existeixen les següents mides de luges:

- La luge individual (124 cm de longitud i un seient de 49 cm²), que és usada

D'esquerra a dreta: David Casas, Siegfried Trippolt, Agustí Bou, Ruth Martos, Xavier López i Josep M. Llebaria, integrants de l'equip que va representar Espanya en el Campionat d'Europa de pista natural.*

fonamentalment per les dones, ja que té els patins més curts.

- L'anomenada «Luge d'un i mig» (128 cm de llarg i un seient de 55 cm²).
- La luge extra-llarga (135 cm de longitud i un seient de 49 cm²) per a les competicions de dobles.

Totes aquestes luges no poden tenir mai un pes superior a 22 Kg les individuals, i 24 Kg les dobles: l'excés de pes és causa immediata de desqualificació.

La posició del cos

En un principi, hom baixava en posició d'assegut, però en l'actualitat la posició adoptada és la d'estirat de cara a dalt sobre la luge, agafant les regnes amb una mà mentre que amb l'altra se subjecta el corredor en la posició correcta sobre la luge. És important mantenir una posició correcta per tal de disminuir tot el possible la resistència del cos a l'aire i, així, augmentar la velocitat.

La luge en el nostre país

Aquest esport, no ha tingut gaire implantació al nostre país. La nostra entitat és l'única de què es té notícia que hagi organitzat alguna vegada curses de luges. Se'n van fer de l'any 1908 al 1922, durant els quals se celebraren quatre edicions del «Concurs Català de Luges», així com curses d'aquest esport en «Concursos d'Esport d'Hivern» que durant aquests anys es van celebrar al Montseny, Vall de Ribes i Núria. Des d'aquell moment i fins a finals del darrer any, cessà tota activitat en aquest camp, sense que s'hagi trobat mai cap explicació a la seva desaparició.

En l'actualitat, torna a ésser la nostra entitat la pionera d'aquest esport, tant a Catalunya com a Espanya, amb la celebració durant les vacances de Nadal d'un «Curset de Luges» com a extensió del curset organitzat per la Secció d'Esquí, i que s'ha continuat amb cursets de cap de setmana. D'ací va sortir l'equip que va representar Espanya a la «Rommerpokal», celebrada a Lendörz (Àustria) el 31 de gener i l'1 de febrer de 1981, on s'obtingueren la segona posició júnior femenina i la cinquena júnior masculina, en els campionats d'Europa de pista natural, celebrats a Niedernsill (Àustria) del 4 al 8 de febrer, i al Gran Premi d'Alemanya, puntuable per a la copa d'Europa de pista natural, celebrat a Unterammergau (Alemanya de l'Oest) els dies 14 i 15 del mateix mes. Hem de fer notar que la participació en aquestes curses va ésser possible gràcies a l'ajut de la Federació Catalana d'Esports d'Hivern, i molt especialment el del seu President, Sr. Rafael Torras, que des del començament acolliren amb interès la tasca desenvolupada en aquest camp.

Malgrat aquests fets, encara queda molt de camí fins a aconseguir que aquesta modalitat alpina assoleixi uns nivells de participació equiparables als d'altres països. Per aquest motiu s'han establert contactes amb la Generalitat de Catalunya per a incloure aquest esport entre els de l'Escola Catalana d'Esports d'Hivern que hi ha previst de crear sota la dependència d'aquest organisme. Així mateix, també s'han establert contactes amb l'estació d'Esports d'Hivern de la Molina per a la creació d'una pista natural i, així, poder-ne fer una promoció efectiva.

ORDESA, ALTA DIFICULTAT

Joan G. Casola

Sembla que, a l'estiu de l'any 1979, hi havia bastants escaladors que se sentien atrets per l'esperó, encara verge, de la paret del Gallinero. Aquest esperó se situa a l'esquerra de la via Rabadá-Navarro, oberta ja fa uns quants anys. Dic això perquè ens vam trobar al mateix peu de la

paret dues cordades disposades a pujar pel mateix lloc i aquell mateix dia. Després d'uns estires-i-arroses, ens vam entendre. I com que nosaltres l'haviem començada primer, fins i tot hi teníem les cordes fixes penjades, vam acordar de repartir-nos la paret, de manera que

nosaltres fariem les vuit primeres tirades (250 m) i ells les cinc restants (150 m). En acabar ens enfilàriem tots plegats per tal de fer la integral. Perquè la cosa s'entengui, s'ha de dir que, fent un gran tomb per les terrasses de Cotatuero, s'arriba a uns prats (per on passa la via Rabadá-Navarro), des d'on es pot arribar a la nostra via, fent un flanqueig de 50 m, bastant difícil.

Així doncs, després d'una esplèndida tempesta estiuenca, amb llamps i espetecs sense fi, de la qual vam gaudir des del privilegiat mirador que era la bauma on «vivíem» (gran espectacle, l'observació, des del sac de dormir, dels espadats d'Ordesa il·luminats pels llampecs), començàvem una ascensió que va durar, tot plegat, sis dies. Millor dit: en total, tres dies, però treballant-hi dues cordades independentment. Una descripció amb

Superant un sostre difícil. (Foto: J. G. Casola)

massa detall seria una mica pesada i, per altra banda, molt semblant a qualsevol altra. Ara, va ser una ascensió agradable i bastant lenta (arrossegant 70 kg al darrera); el primer dia férem cinc tirades (dues amb cordes fixes instal·lades), el segon dia, dues i el tercer, una. En sortirem després pel mateix lloc per on entrava l'altra cordada per tal de fer el seu sector de via. Aquesta cordada ens va oferir de franc uns espectacles realment de circ, amb uns pèndols i rappels impressionants. També la nostra part va tenir la seva ració d'emoció en un sostre força llarg (10 m) que, al meu entendre, és el que dona la característica essencial d'aquesta via. Encara que és extraplomada (el final es troba més enllà de 70 m de la vertical del peu), hi vam trobar una plataforma on tots tres vam dormir com a reis, sense que hi faltés ni hi sobrés espai. L'altra nit la vam assaborir sobre hamaques.

El més divertit de tot va ser quan vam fer la integral de la via, perquè hi érem tots plegats i anàvem de pressa!

Descripció de la via

Característiques generals. Comença, aproximadament, a uns 50 m de la Rabadá-Navarro, cap a l'esquerra, i segueix pràcticament, en línia recta, fins a un monòlit situat a la punta de l'esperó, visible des de baix. La paret s'extraploma al llarg de tota la via. Cal fer ressaltar la bellesa i espectacularitat del sostre de 10 m, obert per unes cordades de Madrid ja fa alguns anys, però que no van continuar més amunt. Les vuit primeres tirades són prou fortes, però les cinc últimes donen un nivell superior a la via, així com una gran panoràmica. Malgrat la dificultat, la via és molt lògica i segueix l'estructura de l'esperó. El problema d'aquesta via és que hi ha unes tirades descompostes (6.ª, 7.ª i 12.ª).

Descripció. La via comença en unes plaques negres i sota un petit extraplom vermell i descompost, que es passa per la dreta (V sup.). Llavors puja per una successió de diedrets en línia recta fins a una repisa llarga i estreta (R₁, V, 40 m). Sortir cap a la dreta per anar sobre una petita llastra, que sembla desenganxada, per arribar a un esperonet i girar cap a l'esquerra (V) uns 10 m fàcils, fins a un diedre molt marcat que no cal escalar fins a dalt (A₀) sinó sortir-ne una mica abans cap a l'esquerra, per pujar 12 m fins a la R₂ (40 m). Superar uns desploms, amb artificial, per arribar als 15 m de lliure molt difícil, per un diedre i una placa, que porten a la R₃, sota el gran sostre (V sup., 40 m). Anar a buscar una fissura, on cal clavar, la qual ens porta al sostre de 10 m, pitonat tot ell; en sortir-ne trobem una curiosa llastra (bavarsa) sobre la que fem la R₄ (30 m), d'estreps. Passar quatre burils i una xemeneia, i arribar a la R₅ (25 m). Pujar recte cap amunt fins a un baumat (no fer cas d'un antic pitó, que és per escapar-se) que se supera per

L'esperó Est del Gallinero. (Foto: arxiu)

l'esquerra per seguir 30 m per un seguit de petits extraploms i xemeneies descompostes (V sup, poca possibilitat de pitonar fins a la R₆ (40 m), des d'on cal desplaçar-se 5 m a l'esquerra fins a la R₆ bis (gran plataforma per a dormir) quan ens arribin les cordes. Segueix per una canal (III) i, per darrera un gendarme, s'arriba a una fissura, que es passa amb bavarsa i A₀, que porta sota un sostre on fem reunió d'estreps (R₇, 40 m). Seguir la fissura horitzontal del sostre cap a la dreta, sortir a l'altra banda i agafar un diedre de 35 m al final del qual hi ha la R₈, 2 m a l'esquerra (V sup, A₁). Cal dir que des d'aquest lloc, fent un flanqueig de 40 m a la dreta, es va a parar als prats de la Rabadá-Navarro. De la R₈, seguir lleugerament cap a la dreta per agafar una fissura-diedre (V sup); un cop acabada, es pren una placa molt llisa (VI), per arribar a un pitó i anar a la dreta del mateix, uns 10 m, fins a trobar un replanet on es fa la R₉ (40 m). Sortir per la dreta i fer un flanqueig horitzontal molt aeri (IV); arribar a una curta xemeneia, de la qual se surt en bavarsa, i trobar unes repises R₁₀ (35 m). Sortir uns metres cap a la dreta i tornar a l'esquerra a buscar la fissura que porta fins el sostre, que cal pitonar (A₁). Seguir la fissura-diedre del sostre cap a l'esquerra per sortir uns

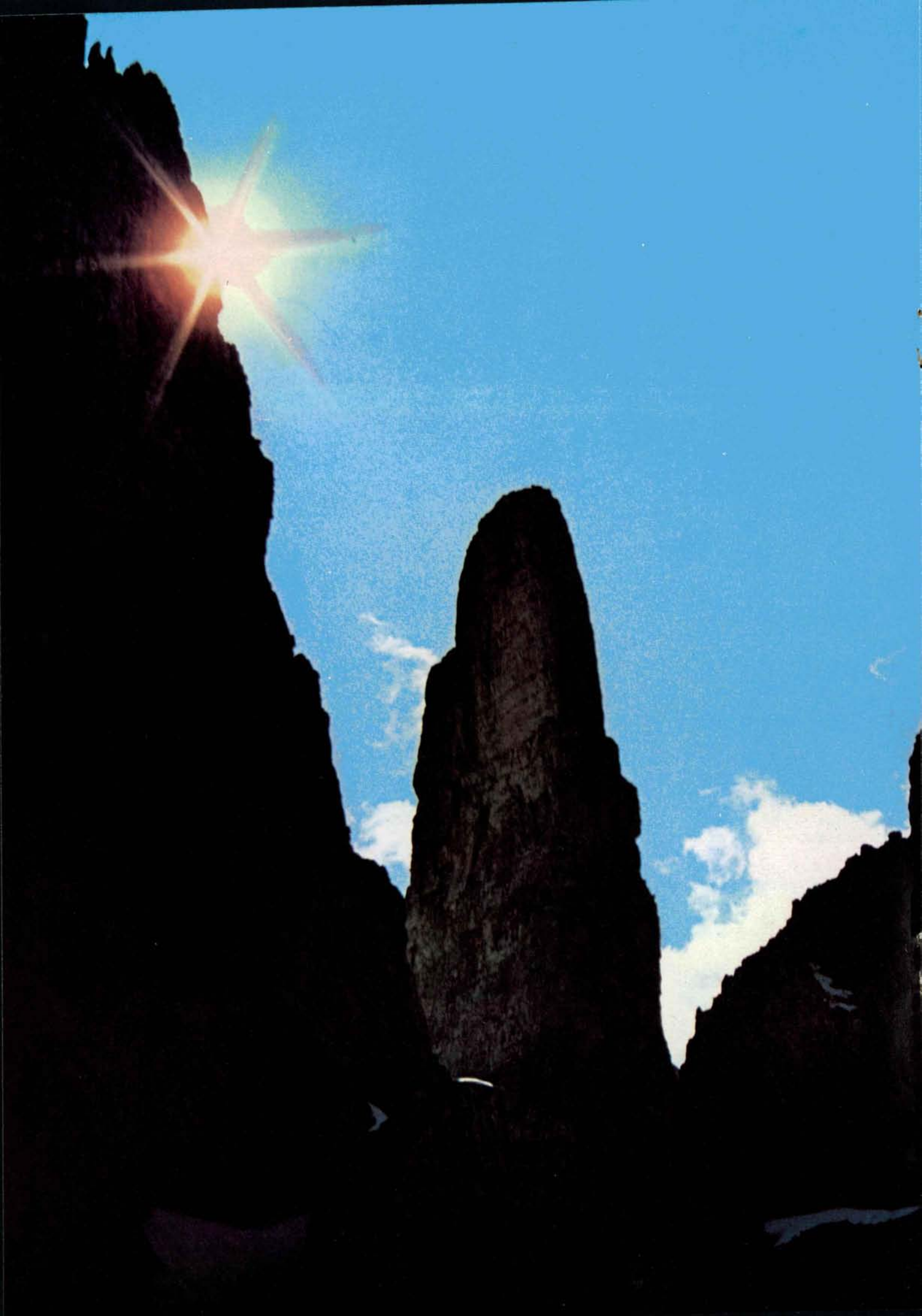
Més enllà de la vertical. (Foto: J. G. Casola)

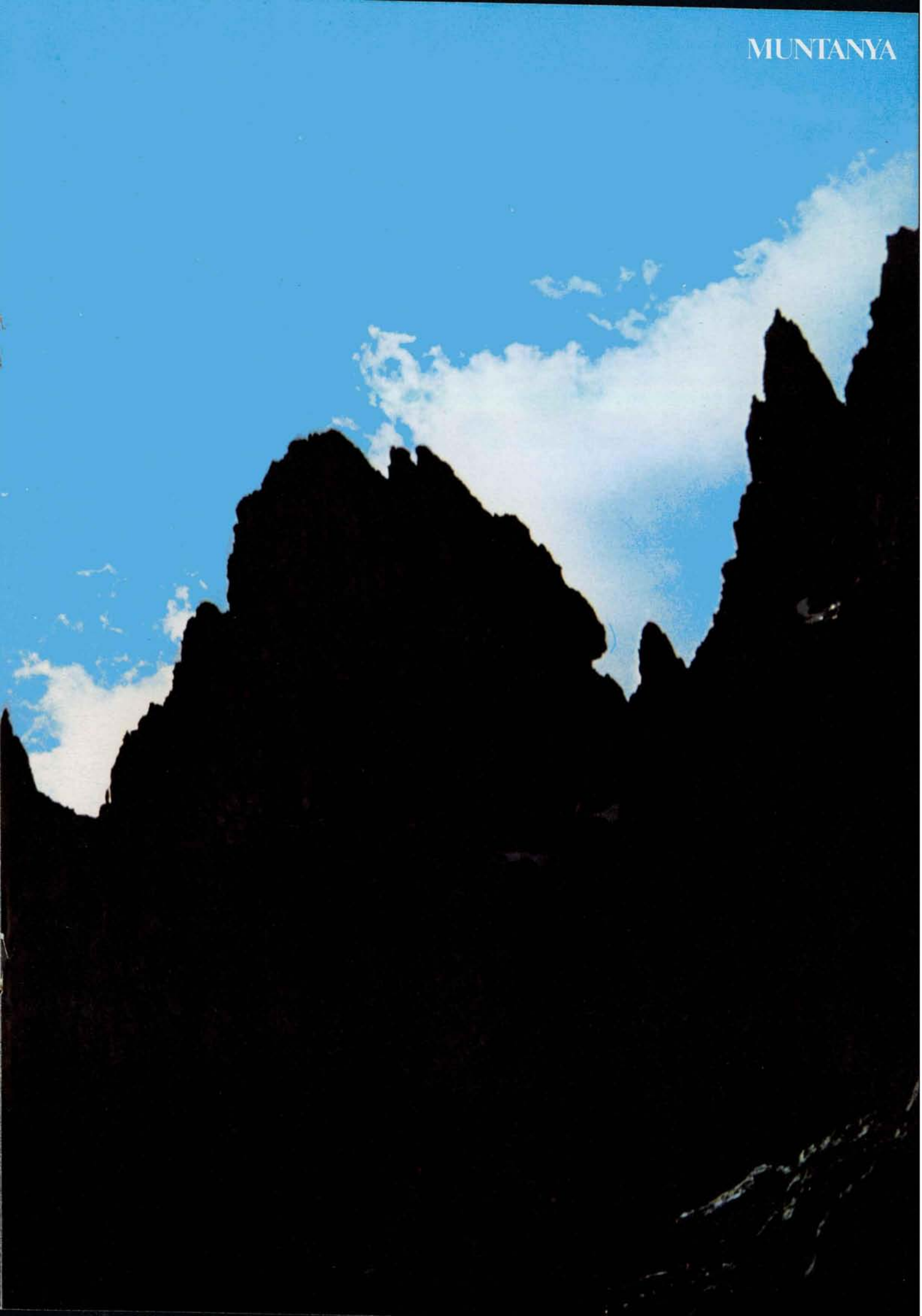

metres recte amunt fins a la R₁₁, que cal reforçar amb un parell de pitons (40 m), la qual és d'estreps. Seguir en lliure a l'esquerra (V) fins sota un sostre un xic descompost, que es pot passar en artificial per una fissura situada al seu mig, i seguir cap a la dreta en lliure, sota uns extraploms, per anar a buscar una plataforma cinc metres més amunt, situada sobre un esperó (R₁₂, 40 m). Continuar per la cresta (IV) per trobar les terrasses superiors de Cotatuero.

Via: Directa del Gallinero (Ordessa).
Oberta: 20-25 de juliol 1979. A. García, F. Parera, J. Casola, Ll. Agustí, Ll. Artigas, A. Peralta.
Horari: Quinze hores, com a mínim.
Alçada: 400 m.
Dificultat: V sup, A 3:
Material: Tascons de totes mides, 8-10 pitons variats, plaquetes, estreps, peus de gat, material de bivac, al gust.

Les Dolomites de Brenta. (Foto: Jaume Altadill)

LES DOLOMITES DE BRENTA

Alfons Valls

Plou. Dies inacabables al càmping; la humitat s'esmuny per tot arreu. Sota els avets, prolongadors de la pluja, la pinassa sempre resta molla. L'aigua es filtra per sota les tendes. La situació cada cop esdevé més tensa. Del càmping a Chamonix; de Chamonix al càmping. El Dru, la Verda..., que llunyans que són, gairebé impossibles! Emblanquinats com a l'hivern, apareixen sempre entre tels de boira. Quan els podrem escalar? L'espera pot durar encara molts dies.

La decisió és presa: ens n'anem cap a les Dolomites! Allí, si més no, sempre es pot aprofitar alguna aclarida; les proporcions són menors i, el punt de partida, més proper als cims. Dit i fet: cap el massís de Brenta! Però, què hi ha a Brenta? Realment, a casa nostra no és un lloc gaire conegut, com ho poden ser les Dolomites de Lavaredo o el Zermatt. Potser el que més ens sona és la famosa agulla de Brenta. I tret d'ella...?

Després d'una estada d'una setmana sense haver fet, ni de molt lluny, tot el que ens oferia aquest racó de les Dolomites, vam arribar a tenir una idea força formada de tot el massís. Venint de Barcelona, és la regió dolomítica que ens és més propera. Els dos punts de partida són: Madona de Campiglio, pel cantó oest (o sigui, el que ens és més a prop), i Molveno per l'est.

Fer una descripció més o menys detallada de tot el massís seria una autèntica pallissa. El que pretenc amb aquest article és d'informar sobre la zona, les escalades més interessants i els seus punts de partida.

El massís de Brenta és el més extens de totes les Dolomites; en ell hi podem traçar una gran varietat d'itineraris, des de les més senzilles excursions, per sota les parets i agulles, fins a les més difícils escalades. Tot i així, és un massís acollidor: les escalades poden ser difícils, però la proximitat dels refugis, així com la falta de grans geleres, el fan una mica similar a una gran escola d'escalada. La roca és de la millor qualitat, una de les menys trencades de totes les Dolomites. L'escalada és atlètica i sempre transcorre per un terreny molt vertical amb gran abundància de preses i, això sí!, molt aèria. Cap de les vies que vam realitzar no transcorria pel fons d'una xemeneia. Les grans plaques i els diedres són els passatges més abundants.

Ascensions i excursions

Els dos cims principals són la Cima Tosa (3173 m) i la Cima Brenta (3150 m). Per assolir-los, els itineraris normals presenten poques dificultats, qualsevol muntanyenc mitjà hi té un fàcil accés: amb una corda de quaranta, piolet i grampons ja n'hi ha prou. Com a màxim, es pot trobar amb algun passatge de II o III. Aquestes vies normals van buscant el pas més senzill entre les amples terrasses que s'intercalen a les llastres verticals.

És interessant de realitzar aquestes ascensions al principi o a meitat d'estiu, quan la neu encara cobreix les tarteres; d'aquesta manera, l'itinerari guanyarà en bellesa i comoditat. Un cop som a dalt, no cal dir que la panoràmica que s'ofereix als

nostres ulls és d'una bellesa especial, molt diferent a la de les grans extensions nevades dels Alps occidentals. Aquí, els estimbals de roca, d'una gamma ben variada de marrons, contrasten amb el blanc de la neu que normalment no s'enfila per les parets. Aquest és l'element principal que configura el característic paisatge dels Alps dolomítics.

Si volem pujar a la Cima Brenta caldrà que anem al refugi Tucket (2272 m), que es troba a 1,45 h. de Madona de Campiglio. El corriol ample i ben senyalitzat en totes les seves cruïlles, com ho són tots els d'aquest massís, ens durà sense complicacions des d'on deixem el vehicle (ref. Vallencinella, sobre Madona), passant per tota una varietat de paisatges, fins al llindar de les tarteres i les parets.

Per pujar la Cima Tosa haurem de sortir del refugi Padrotti (2491 m); per arribar-hi, ho farem amb 3,30 h. de marxa des de la vall de Molveno, passant per Pradel, per un costerut camí que s'enfila just enfront de la majestuosa paret del Crozz de l'Altissimo.

Un altre camí és el que va des de Madona de Campiglio (ref. Vallesinella), passant primer pel refugi Brentei (2120 m) i d'allí per la bretxa de Bocca di Brenta fins al Pedrotti. Aquesta aproximació, potser un xic més llarga, però més còmoda i variada, ens permetrà de contemplar les parets més concorregudes de tot el massís: les immenses agulles del Campanile Alto i del Campanile Basso, la Punta Margherita i les verticals llastres de la paret nord del Crozzon di Brenta.

A part d'aquestes dues ascensions, que

El darrer llarg de corda de la via Fehrmann, al Campanile Basso. (Foto: Jaume Altadill)

El Campanile Basso. (Foto: Jaume Altadill)

poden ser les més atractives per als muntanyencs que es dediquen a fer ascensions de mitjana dificultat i que visiten per primer cop el massís, també es poden fer ascensions i travesses en un gran nombre.

Pel que vam poder veure, les travesses entre refugis era allò que més atreïa a la majoria d'excursionistes que es bellugaven per la regió. Això és degut a la gran varietat de paisatge i a les diferents i diverses dificultats que es poden trobar en passar d'un refugi a un altre, car tot sovint els camins s'enfilen per les parets més

abruptes, tot seguint una filera d'estaques de ferro i escales, en les anomenades «vies ferrate», molt freqüents en totes les Dolomites. Això permet que el turista o l'excursionista novell experimenti una part de les moltes satisfaccions de què gaudeix l'alpinista en enfilarse per una paret. (Si hom no està habituat a escalar, és recomanable que emprengui aquestes vies amb uns mitjans mínims de seguretat: corda, casc, *baudrier*, bagues i mosquetons). Saltant de refugi en refugi, podem recórrer tot el massís, i no ens caldrà anar carregats. Tots els refugis són

guardats, no cal portar sac i, si ens ho podem permetre, val la pena fins i tot de menjar-hi: en el refugis que són propietat del C.A.I., els preus són força econòmics (com els de qualsevol fonda de les que trobem pel Pirineu). Hi podem assaborir els plats italians més clàssics. Imagineu-vos menjant un succulent plat d'espaguetis en l'acollidor refugi Brentei, envoltats de les més altes parets de tot Brenta, amb una magnífica vista sobre l'agressiu cim del Crozzon, amb verticals muralles per totes les seves vessants. Al costat mateix s'obre l'immens tallat del Canalone Nero

de la Tosa, on neu i glaç es barregen en una ampla canal, i s'enfilen fins al mateix cim de la Tosa. Aquesta canal és considerada la més bonica de totes les Dolomites.

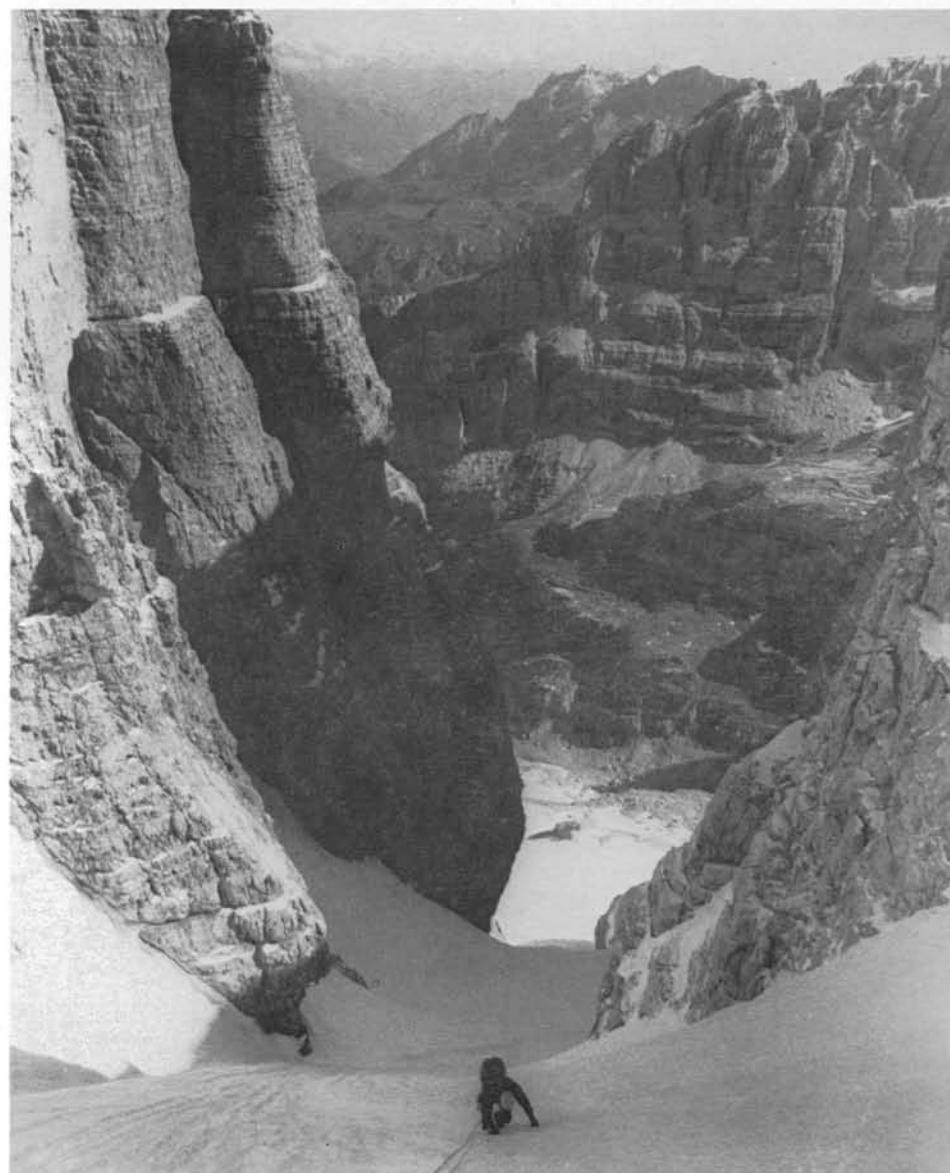
A més a més, hem d'afegir-hi l'ambient que es respira a dins del refugi. Té un cert regust, que ens remunta a l'època gloriosa de l'alpinisme a les Dolomites: es desprèn de les parets folrades de fusta vella, amb quadres i fotos d'escalada que pengen arreu, com a triomfs que els escaladors cedien al refugi, després d'obrir els nous itineraris.

En les fotos, noms i cares conegudes són testimoni de l'atracció que ha tingut aquest massís per als alpinistes de totes les èpoques, però sobretot per als mífics de l'escalada extrema a les Dolomites: Preuss, Cassin, Livanos, Dibona, Maestri... Però, en aquest massís, l'home més prolífic en bells i difícils itineraris ha estat, sense cap mena de dubtes, Bruno Detassis. Actualment és el cap del refugi; amb més de setanta anys, encara es manté en actiu. És un home prim i llargarut, de poblada barba blanca, sempre amb una pipa entre les mans, que

ens recorda algun personatge llegendari. Tot sovint el veiem allunyat del refugi, tot sol, que contempla les seves muntanyes, escrutant amb els ulls les esquerdes de roca més amagades, per les quals evoluciona alguna cordada, o potser abstret en llunyans records de moments més intensos. Abans d'iniciar alguna escalada d'envergadura és interessant de parlar amb ell; coneixedor com és de la majoria d'itineraris del massís, sempre ens podrà donar algun bon consell. Abans de fer el Pilastro dei Franchesi, al Crozzon di Brenta, vam anar-hi: la nostra intenció era escalar la paret i baixar per l'espigolo N, estalviant-nos així de trepitjar la neu de la carena que porta al cim; d'aquesta manera no hauriem de carregar amb el material de neu i podríem anar molt més ràpids, escalant només amb els peus de gat i el material exclusiu de roca. La seva resposta va ser que baixéssim per la via

Campanile Alto, Campanile Basso i Brenta Alta, des de Cima Tosa.
(Foto: Jaume Altadill)

Ascensió del couloir de la Cima Tosa.
(Foto: Jaume Altadill)

normal, perquè, tal com ens va dir: «S'ha d'arribar al cim; si no, què serà de l'alpinisme?» Així ho vam fer, i, a les deu de la nit, mentre el sol es ponia darrera el Pressanella i la lluna il·luminava suaument el cim de la Tosa, culminàvem la nostra ascensió. No ens en penedim!

És interessant de recalcar aquí que la xarxa de refugis és molt completa. N'hi ha divuit en tot el massís; en un dia podem recórrer tranquil·lament la distància que separa tres o quatre refugis: així, sempre que ho desitgem podem escurçar la jornada.

LES ESCALADES MÉS INTERESSANTS

Per a tots els qui ens interessen les ascensions amb dificultat, les possibilitats són infinites: arreu se'ns presenten agulles i cims amb verticals llastres. Tants, que tot sovint no sabem ni per on començar. Rellegint la guia del Club Alpí Italià (molt recomanable) se'ns presentaven veritables problemes a l'hora d'escollir la via, perquè eren molts els itineraris que es feien desitjables als nostres propòsits. Arreu hom hi llegeix: roca excel·lent, gran verticalitat, dificultat, passatges bellíssims.

Si és la primera vegada que hom va al massís, és interessant d'instal·lar-se al refugi Brentei. És el que ens dona accés a la zona amb més possibilitats d'escalada. Les famoses agulles del Campanile Alto i del Campanile Basso queden a mitja hora o tres quarts; la paret nord-est del Crozzon resta tan sols a una hora. Una altra paret famosa també té l'aproximació des d'aquest refugi: és la paret nord de la Brenta Alta.

A més a més, aquestes parets estan solcades per moltes vies. Quines són les més interessants, en una primera visita? Les vies més clàssiques:

Al Campanile Basso:

- La via Fehrmann, és el diedre sud-oest, d'una llargada de 450 m, catalogada D.
- La via Graffer, que puja per la paret sud, d'una llargada de 450 m. Està graduada de MD.

Totes dues vies es troben en l'ampla terrassa, on culmina el gran contrafort sud del Campanile Basso, i d'allí se segueix per la via normal fins al mateix cim de l'agulla.

Al Campanile Alto:

- Cresta Oest. Ascensió típica d'alta muntanya, on predomina l'ambient i la continuïtat de l'escalada sobre la dificultat tècnica. Desnivell: 550 m però molt llarga en recorregut. Dificultat: D.

Crozzon di Brenta:

La seva paret nord-est, amb més de 800 m de desnivell, és una de les grans parets de les Dolomites, i la més atractiva de tot el grup de Brenta.

- El diedre Aster. Via on es combinen les escalades lliures i artificial. Està cotada ED.
- El Pilastro dei Franchesì, potser la més difícil de la paret. És una via totalment lliure. Dificultat ED.
- La via dels Guies d'una dificultat MD, està considerada com a una de les vies més boniques de totes les Dolomites.

Cima Tosa, paret nord:

Es troba a l'esquerra del profund i glaçat Canalone de la Tosa, que la separa de la paret nord-est del Crozzon. Menys

llarga i mantinguda que la seva veïna, presenta també una gran varietat d'itineraris; el més interessant de tots ells és el Pilastro Barbier, d'una dificultat D, MD amb 400 m, que recorre la paret pel seu bell mig.

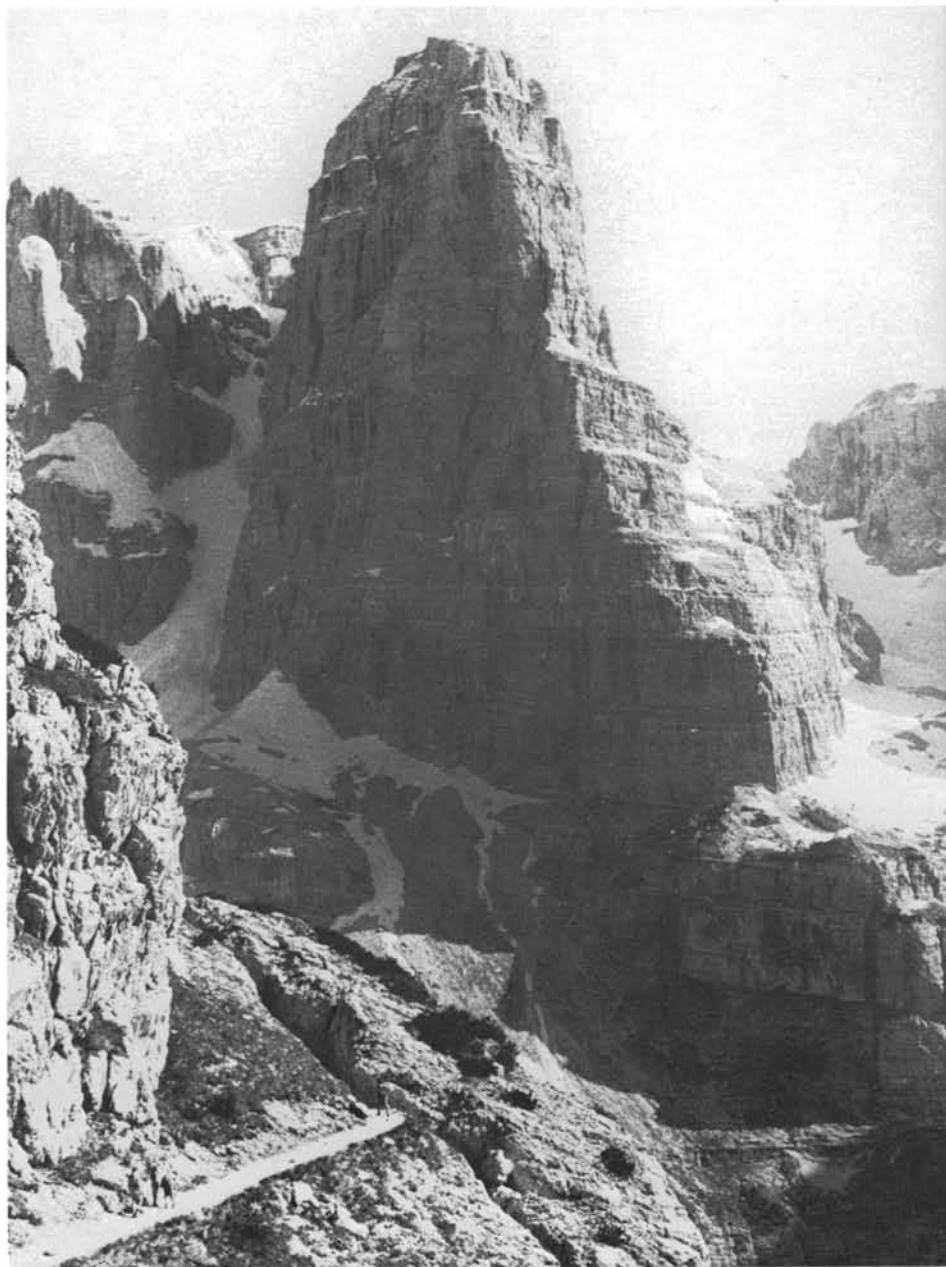
Altres parets famoses que trobem al massís són:

La paret Nord de la Brenta Alta:

La seva aproximació la podem fer des del refugi Brentei o bé des del Pedrotti. Si venim del primer haurem de saltar la boca del Campanile Basso (coll) i tot just quan comencem a baixar a la vessant nord ens trobarem sota la paret. L'aproximació des del refugi Pedrotti és un xic més curta, malgrat que la pujada al refugi és més llarga i costeruda que la del Brentei.

Els itineraris que solquen aquesta coraça són diversos i tots ells força interessants. Tres vies són les que es disputen el màxim atractiu de la paret:

- El diedre nord-est (v. Oggioni-Aiazzi), d'una estètica extraordinària, on es combina el lliure i l'artificial. Dificultat MD Az. 500 m.

- La via Detassis, que s'enfila per la part central de la muralla totalment en lliure; tot i que va ser oberta l'any 34, és un dels itineraris en lliure més difícils de tot el massís. ED . 500 m.
- L'espigolo NNE. És l'esperó que forma la paret en el seu extrem occidental; fi i elegant, puja fins el cim desafiant el buit que l'envolta per tots costats. Dificultat: ED A₃. 500 m.

El Crozz de l'Altissimo:

Tot i essent un cim de poca alçada (2339 m), presenta per la seva vessant SO la paret més alta de tot Brenta, quasi mil metres. La via més clàssica és la Dibona, d'una dificultat D. També hi ha moltes altres vies d'envergadura, malgrat que la solidesa de la roca no sigui la mateixa que en altres indrets del massís.

El punt de partida per atacar totes les vies d'aquesta paret és el refugi Crozz de

l'Altissimo, de propietat privada, al qual es pot arribar en una hora de camí des del Pradel, restaurant-refugi situat sobre Molveno.

Cima d'Ambiez:

El profund tall de la Bocca d'Ambiez separa aquest cim del veí massís de la Tosa, que s'aixeca just al Nord. El conjunt de cims d'Ambiez es troba situat a la capçalera de la vall del mateix nom. La paret més interessant de tot el grup és la cara Est de la Cima d'Ambiez, tot i que no és massa llarga (350 m). La verticalitat i l'aspecte compacte que presenta han permès de traçar-hi vies de molta dificultat. La més interessant de totes elles es la via de la Concòrdia. Dificultat MD A₂.

EL CANALONE NERO

Ja per acabar, després d'haver donat

aquesta petita relació d'itineraris més interessants en roca (en la qual me n'hauré deixat molts, degut a la gran quantitat de possibilitats que ofereix aquesta inesgotable regió d'escalada), voldria recomanar l'ascensió al Canalone de la Tosa: una pinzellada de glaç, en aquest món de roca, sempre ens permetrà de contrastar sensacions.

L'ascensió per aquest *couloir* és una forma elegantíssima, i sense massa complicacions, d'assolir el cim més alt de tot Brenta.

Parets de roca, bastions monumentals que es desprenen dels cims, vénen a caure al fons d'aquesta gorja glaçada de més de 900 m de desnivell. L'escalador s'hi sent summament petit, però l'amplitud del corredor treu tota sensació d'ofec. El pendent poc pronunciat permet d'assaborir l'ascensió sense riscs ni passos difícils. Podem pujar relaxats, contemplant tot el que ens envolta. Amb un cop d'ull abracem des del verd de la vall, on es pot distingir el refugi, minúscul dins tot aquest conjunt, fins a les neus perpètues del cim, tot passant per les calcàries multicolors que ens envolten. És el *couloir* més bell de totes les Dolomites!

La dificultat del pendent oscil·la entre els 40 i els 55 graus. El punt de partida és el refugi Brentei. Hi ha 1,30 h. d'aproximació.

Algunes consideracions finals

- L'època: l'època més bona per fer-hi muntanya de poca dificultat és el mes de juliol. En canvi, per recórrer els grans itineraris d'escalada és interessant de fer-ho a finals d'estiu: així hom evita de carregar a l'esquena les botes i el material de neu.
- Graduació: en totes les vies, he respectat la graduació donada per la guia del CAI. Però aquesta graduació no correspon a la valoració actual de les dificultats; per tant, caldrà disminuir-ne la graduació en mig grau o un grau.

BIBLIOGRAFIA I CARTOGRAFIA

- G. Buscaini, E. Castiglioni. *Dolomiti di Brenta*. Guida dei monti d'Italia. Club Alpino Italiano, Touring Club d'Italia.
- Pause Wincler. *100 escalate extreme*. Gorlich editore.
- Pause Wincler. *100 escalate classiche*. Gorlich editore.
- Hermann Frass. *Los Dolomitas*. Editorial RM.
- Hilde Frass. *Via attrezzate sulle Dolomite*. Ed. Tamari-Bologna.
- M. Andreolli, J. Casiraghi. *SCI alpinismo nelle Dolomite di Brenta*. Ed. Tamari-Bologna.
- Gruppo di Brenta: Carta delle zone Touring Club Italiano. Escala 1: 50.000.

ROCA REGINA

Joan Martí del Castillo

Fa més de deu anys, i en ocasió de repetir l'itinerari que uns membres del CADE havien obert a la paret de les Bagasses, en el congost de Terradets, vam quedar bocadats davant la majestuositat de la Roca Regina.

Mai no havia vist una paret d'aquell aspecte. Entre aquells desploms rogencs ens atrevírem a imaginar un itinerari.

Els primers passos cap a la Regina ens costaren el sacrifici i la constància que tant de gust ens donen als divuit anys.

El company Cèsar Comas m'esperava dissabte rera dissabte amb la moto i la motxilla, per enfilars el llarg camí. Amb la 125 cc. per a tots dos, més el bagatge, quan els Bruços eren els Bruços, i la Panadella era un parany de revolts plens d'oli entre el pesat tràfic Barcelona-Madrid i viceversa.

La nostra tendra experiència amb els vehicles i la vida en general, molts cops ens allunyava de la nostra fita, més que no pas ens hi acostava.

I no diguem res ja de la tornada, ni molt menys del nostre deplorable estat el dilluns.

Descobrírem un bon lloc per al bivar, en el punt més alt on es pot arribar caminant: una cornisa que, en un extrem, ofereix uns blocs per aixopluc i, en l'altre, en desaparèixer, convida a grimpar.

Setmana rera setmana deixàvem la ciutat per anar a clavar tres o quatre claus a la llunyana roca. A la Regina vam aprendre-hi molt: no era el proper Figueró o el compacte Montserrat. La roca, de mala qualitat i d'una perfecta verticalitat, exigia tota la nostra atenció.

Vaig trigar més de deu hores a obrir els primers quaranta metres. A la primera reunió instal·làrem el primer bivar. La

segona reunió és una estreta cornisa, a sobre d'un desplom, que vola en un buit desconegut, cosa que ens obligà a deixar una corda fixa per poder tornar a la reunió. (I pensar si en serà d'impressionant el descens!)

En un nou intent obrírem la fissura desplomada que constitueix el tercer llarg de la via, fins a una reunió de privilegi: un bloc triangular, de superfície perfectament plana, dimensions suficients i a menys de vuit metres dels grans sostres que ens barraven el pas. Érem bem a cobert, en aquest niu que la natura ens regalà. Aquí hi deixàrem un dipòsit de material, aigua i menjar.

L'endemà, després de dormir plàcidament, continuàrem l'ascensió. En Cèsar treballà tot el dia per guanyar els sostres, que es presenten en forma d'escales invertides, tot aprofitant, en aquella precària roca, petits blocs terrosos, encastats en una fissura, per assegurar-se. Reunió a la punta del darrer sostre. N'haviem sortit! El buit era esfereïdor i, tot plegat, prou precari.

A continuació, encara vaig guanyar uns quants metres, però més tard no vaig tenir cap més remei sinó retrocedir, davant la impossibilitat de burinar en aquella sorra compacta. A més, la propera nit em neguitejava.

Ja era fosc i encara estàvem penjats en aquells desploms, cercant a les palpentes el nostre niu, on fariem el darrer bivar.

Llavors era Setmana Santa, i ens proposàvem d'acabar l'ascensió. Baixàrem amb la intenció de descansar i després tornar a la paret. Però aquell dia, tot anant a Tremp per menjar-hi uns ja clàssics ous amb patates fregides, un cotxe, en un revolt, ens féu canviar de plans.

En Cèsar, malgrat els seriosos hematomes que exhibia a la cara, restà ben serè. Jo vaig tornar al món hores més tard, a la clínica de «L'Aliança», de Tremp, amb la mandíbula fracturada i contusions generals.

Encara que enamorats per sempre de la nostra Regina, mai més no la petjàrem.

Altres companys intentaren diferents vegades de continuar el nostre itinerari, però la Regina, potser fidel a nosaltres, no els deixà passar. S'obriren i es repetiren diferents itineraris en la immensa roca, però quedà sempre en suspens aquella primitiva possibilitat d'escometre la paret pel seu bell mig, on una escala de grans sostres es projecta al buit.

Avui que la via CADE, de Terradets, ha esdevingut clàssica i que la zona és plena de vies i de grimpires, els companys «barrufets» (Remi Bresco, Jordi Camprubí, Albert Gómez i Xavier Pérez Gil), han remuntat el nostre itinerari dels anys 60 fins al niu, i, franquejant el sostre per la dreta i amb cinc llargs de corda per un sistema de fissures, han arribat al cim.

Trobada la clau de la continuació i feta la gran tasca de muntar reunions i assegurances, les meves ganes de tornar a la Regina reviscolen.

Les circumstàncies m'envien tot sol més enllà del port d'Àger. Faig foc a l'extrem de la cornisa, perquè la matinada és gèlida i el temps serà.

Temptejo el primer llarg (molts burins) per escalfar-me. És precari. És difícil. «Caldrà concedir-te el teu temps», em diu el cor. «No pots errar».

Aquí entra en joc la gran escola de la paciència, del control i de la perseverància. Ja han passat aquells anys, aquells primers intents. I jo he anat madurant. Ja no caic tant per les carreteres, ni m'ensagno els dits escalant. Ajudat per un material lleuger i adequat, grimpo relaxat i em sento segur.

Cau la primera nit quan estic travessant els sostres cap a la dreta, assaborint la intel·ligent tasca realitzada pels «barrufets». Bivaquejo en una petita cornisa (R-6 bis), suficient per a un home tot sol. Malgrat el fort vent, passo una bona nit. És novembre, i les nits són llargues i les matinades fredes. Espero una mica que la Regina s'escalfi.

Se succeeixen llargs de grimpar en lliure. Una gran joia m'empeny vers el cim.

Podria sortir-ne avui, però una còmoda coveta em convida a quedar-me: terra de sorra fina i un gran roure per barana. Sopo, fumo i escric quatre memòries en una caixa de formatge. Ací dormiré tranquil una pila d'hores.

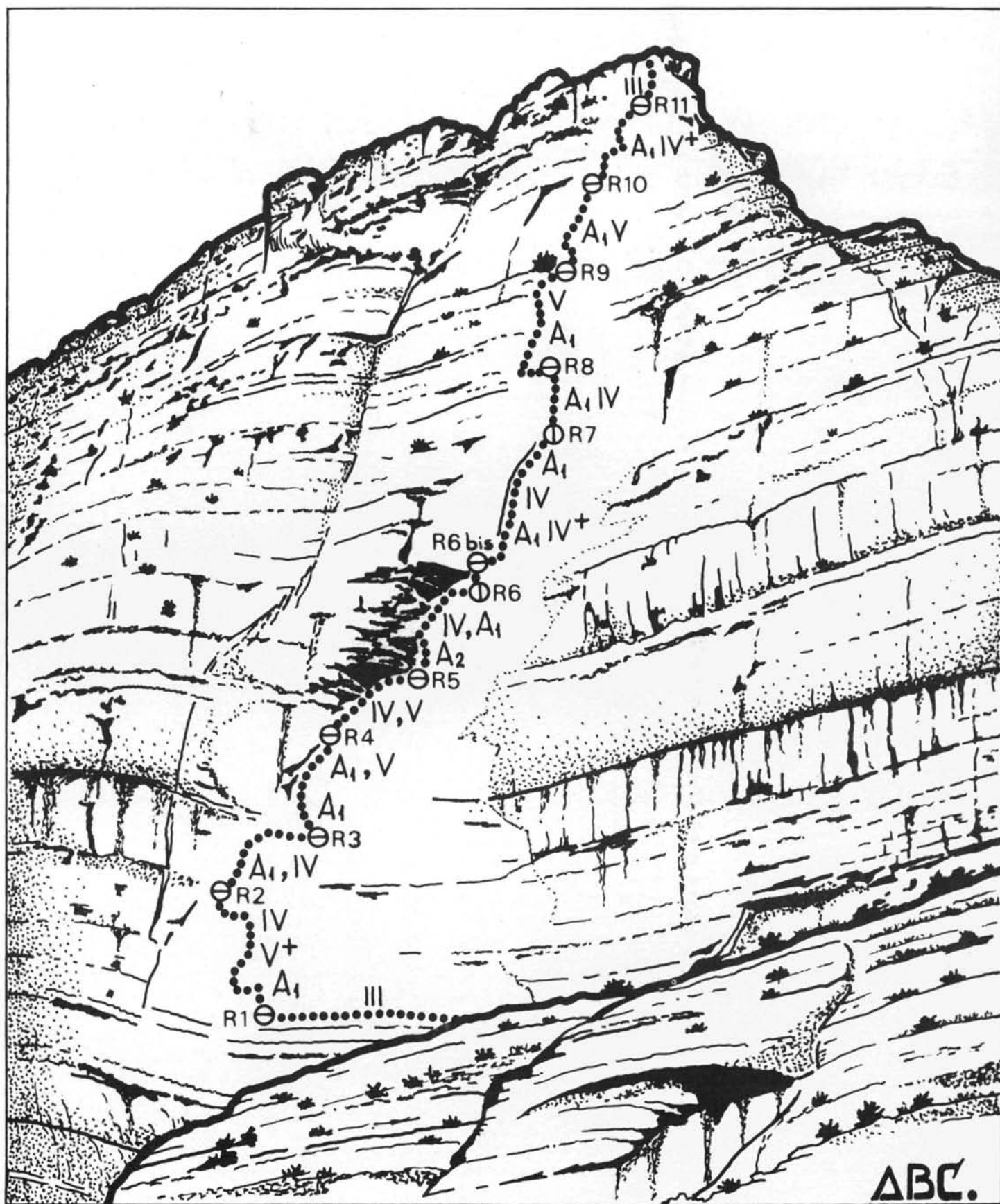
Ja és clar però fa fred, malgrat que el

vent no és tan fort. El cim és molt proper. Intento aprofitar al màxim aquestes darreres hores a la Regina impregnant-me fins al moll dels ossos d'aquesta serenor. Petjo el cim amb eufòria i crido als quatre vents, joïós d'ésser grimpaire per gaudir així de semblants moments, reservats per

a nosaltres.

La davallada em torna al món, a noves perspectives, a nous horitzons...

Pedraforca, novembre de 1978

ABC.

LA MÚSICA TIBETANA

Ramon Pintó i Comas

Una mica portat per la meva afecció, i una altra mica per les visites que anem fent dins l'àmbit dels països de cultura tibetana, m'ha vingut la pensada d'explicar quelcom sobre la seva música, de la qual coneixem ben poca cosa, ja que, en aquest món en què vivim, tan adelerat i influenciat per modernismes, menyspreem els valors que posseeixen altres cultures. Havent estudiat una part de la literatura existent sobre la matèria, m'he vist amb cor d'escriure'n aquestes ratlles.

Durant molt de temps, tot el que era cultura tibetana fou un secret molt ben guardat, tota vegada que cap estranger pogué entrar a explorar el país, ja que era fermament tancat i era prohibida l'entrada a tothom, de manera que ningú no va tenir la possibilitat de ficar-se al cor del Tibet, a estudiar-ne la vida i la filosofia religiosa; quan finalment es va poder trencar aquesta inaccessibilitat es produïren les primeres exploracions en circumstàncies i medis ben precaris. Sóc de l'opinió que la invasió xinesa, a desgrat del genocidi, de les barbaritats i les destruccions que hi produí, ha ajudat a l'obertura i el coneixement d'aquesta cultura.

El budisme, que es va estendre pel Tibet provinent de l'Índia, estava impregnat de tantrisme («tantra», paraula sànscrita que es pot interpretar com trama, continuïtat, tradició), i va anar suplantant de mica en mica l'antiga religió de tipus xamànic Bön que hi imperava, aportant-hi una nova doctrina i, de fet, una nova forma de vida. Però no hi aportà una nova cultura o un canvi massa important en les tradicions, ja que va haver d'adoptar fins i tot els déus que tenien

carta de naturalesa entre els tibetans que d'aquesta manera l'acceptaren. Tot i la gran complexitat de costums, donada la grandiositat del territori, va aconseguir d'imposar-se, i formà una unitat entre les diferents tribus, les quals però no es van deixar influir per les dues grans cultures veïnes (la xinesa i l'Índia, que acabava d'entrar), ja que en cap altre país del món no té un paper tan important com aquí la religió: hi és la llei que condueix la vida i la mort, el treball i els costums. És per aquesta causa que fins i tot la música és religiosa per damunt de tot, i és dominada pels monjos, cosa que d'entrada fa difícil de classificar els instruments i les formes d'expressió musical.

Si comencem per parlar de les danses, hem de dir que les de tipus religiós reben el nom de XAM, i són comptades dins els principals ritus del lamaisme, i és molt poc probable que fossin introduïdes juntament amb el budisme, ja que els seus orígens són més a prop de la religió Bön. Parlar de danses religioses en termes tibetans, és molt diferent de parlar-ne des del punt de vista occidental; seria molt més propi parlar d'expressió de misteris en forma de dansa, per la qual cosa són sempre efectuades per monjos. No volem dir que no existeixin les danses profanes, però aquestes altres estan més lligades al teatre, i són representades per civils en ocasió de celebracions o aniversaris d'epopeies.

Les danses religioses difereixen molt segons qui les representa. Podem afirmar que cada secta té les seves, que guarden relació amb els fets històrics més importants de cadascuna, i prenen per motiu els fets que han tingut una influència més directa en la difusió de la seva doctrina; totes tenen els seus propis manuals, que són estudiats curosament durant mesos i mesos, cosa que ha ajudat a mantenir-ne la tradició que, de forma oral, difícilment hauria arribat als nostres dies. Una de les funcions principals de les danses és de permetre la representació física de les divinitats protectores que, d'aquesta forma, es reconcilien amb els homes; el sentit d'aquesta reconciliació és l'expulsió dels mals esperits.

La música, doncs, representa un paper importantíssim en la religió tibetana. En línies generals, pot dir-se que els instruments per a produir-la són tan variats com les formes d'expressió

Especie d'oboè GLIA-GLING, que es toca amb canya, com la tenora de sardanes.

musical; en cap llibre que parli del Tibet no hi manca la imatge d'uns monjos al terrat del monestir, bufant en unes llargues trompetes que s'anomenen RAGDUNG, que són fetes de planxa de coure amb repujats de plata. Sovint es pensa que són per a convidar els fidels a les cerimònies religioses, i que el monjo es una espècie de muetzi; però, el cert és que aquests instruments formen part de la celebració dels ritus, i que, tocats a duo o a trio, simulen un huracà que s'acosta per anunciar la proximitat d'éssers dimoniacs. El dimoni i la seva invocació i representació és una de les reminiscències dels antics ritus Bön que encara es conserven.

Per a l'acompanyament de les danses XAM, s'empren diversos instruments, gairebé una petita orquestra: clarins, gongs, tambors, etc. L'inici d'una dansa és anunciat pel so de la campana; i tot seguit comença l'aldarull dels diversos instruments tocats alhora, subjectes a unes mètriques tan estrictes com la mateixa dansa; i no sols acompanyen la dansa, sinó també el recitatiu que segueix a les evolucions dels dansaires; els músics toquen seguint una notació que no ha estat possible d'estudiar a fons. Els musicòlegs no han trobat res que pugui ser traduït a una escala musical; la música sembla atonal, cosa que li dona un especial atractiu, i el recitatiu fa de pont entre la música i la dansa. El text de la recitació és sols entès pels monjos, però

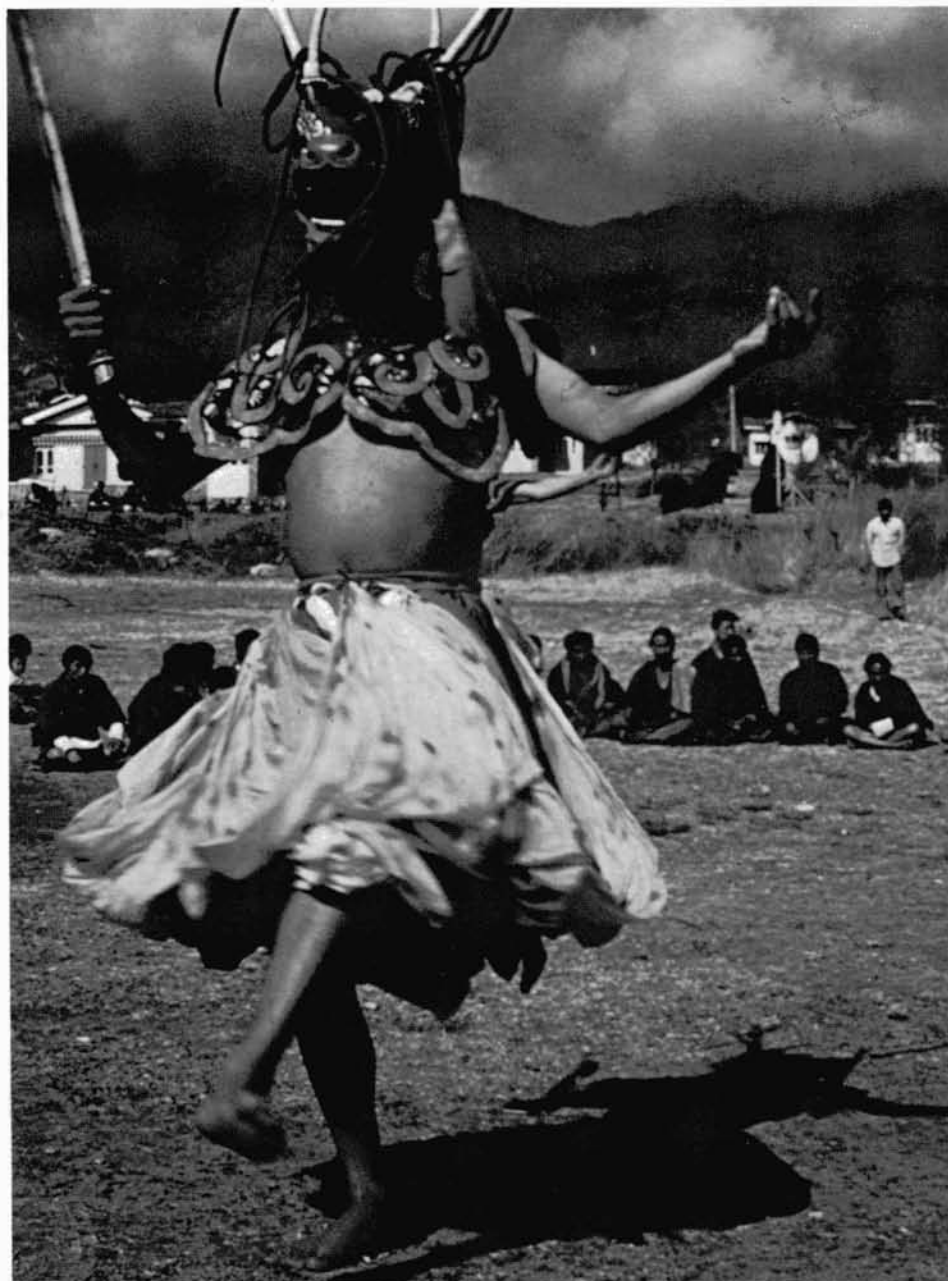
—exerceix una fascinació en tots els oients. Les grans trompetes són tocades també en finalitzar les danses, amb un so llarg i profund.

Una part dels instruments musicals religiosos són construïts amb ossos humans; el doble timbal, el DAMARU, consta de dos mitjos cranis folrats de pell, entre els quals hi ha penjades unes boletes al capdamunt d'uns cordills amb nusos, de forma que les membranes són colpejades per aquestes boletes en donar un sentit de rotació i contra-rotació al timbal. També la trompeta, el KANGLING, és feta d'un fèmur humà; folrada de pell de iac, té un brocal de metall per poder emetre els sons; freqüentment està adornada amb coralls i turqueses, i va proveïda d'una campana de coure molt adornada, en la qual hi ha pintats els ulls i el nas del dimoni, a qui s'intenta d'invocar amb el so d'aquest instrument. Un altre dels instruments importants en els serveis religiosos és el timbal, fet d'un cercol de fusta adornat de dracs, proveït en els dos costats amb una pell de iac ben adobada; pot tenir uns 50 cm. de diàmetre i es manté enlaire al capdamunt d'un pal esculpit, aguantat pel monjo dansaire que el colpeja amb una baqueta en forma de falç. Aquest tambor també és emprat en totes les cerimònies a dins dels temples. També tenen un joc de dos timbals fets amb dues calderes de metall unides per una corda trenada, que són tocats o bé a terra, l'un al costat de l'altre, o bé penjats

a les espatlles d'un monjo, l'un al davant i l'altre al darrere, de forma que el més gran penja damunt l'esquena i ha de ser tocat per un altre músic. Entre els altres instruments, podem considerar una espècie d'oboè de forma cònica, anomenat GLIA-GLING, proveït d'un embut de resonància, de metall molt històric; la campana té la forma d'un drac. Un altre és el DUNG-KAR, fet d'un cargol que es troba a les costes de l'Índia, ornat de plata repujada, tant la boquilla com la campana, i és el símbol de la felicitat per dos motius: en primer lloc, és blanc; i en segon lloc, és una espiral que gira en sentit horari (recordem que els tibetans sempre rodegen els temples i edificis religiosos, deixant-los a la dreta).

Els nòmades no s'hi pensen gens a fer dies i dies de camí per arribar a un temple o monestir a presenciar aquestes danses, sense importar-los les penalitats que els pugui significar la llarga marxa; és un ritual del qual cap família no es pot desentendre, almenys un cop a la seva vida: la sola presència els omple i els serveix de doctrina.

En el teatre, l'art dels actors es fonamenta principalment en el cant i la dansa, i s'hi fan servir altres instruments; grans timbals, platerets de coure, picarols, que podrien tenir una certa semblança amb els instruments sino-mongols, així com també amb els de l'òpera xinesa. Les cançons mundanes s'acompanyen amb una espècie de flauta travessera (que pot

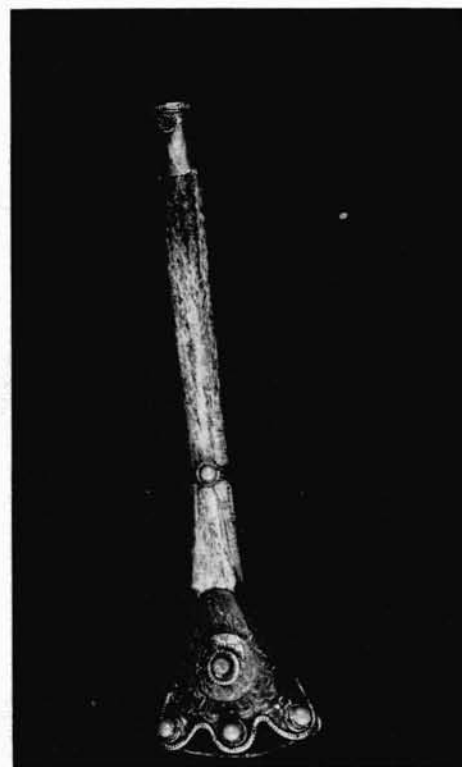

Historiat vestit d'un monjo bhutanés en plena dansa.

Corn fet d'un cargol marí: s'anomena DUNG-KAR.

Trompeta KANGLING, feta d'un fèmur humà.

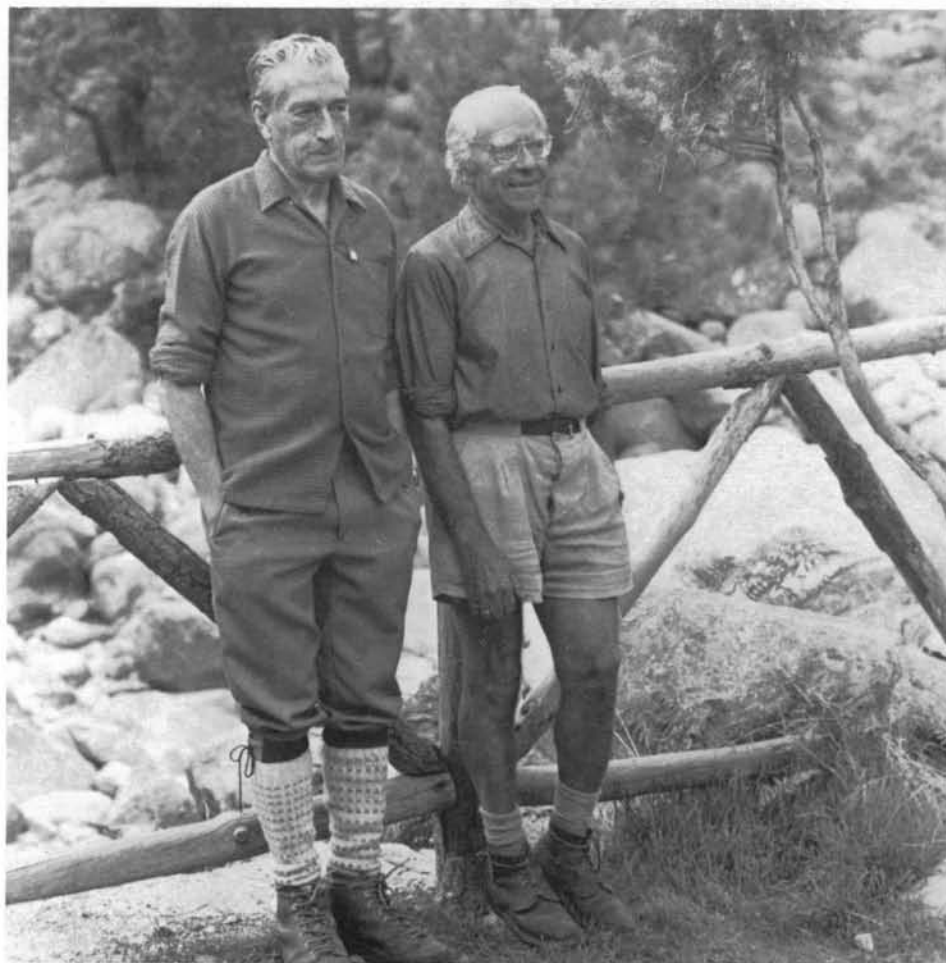
ser allargada per canviar de to, afegint-hi tubs) i amb un llaüt de sis cordes, anomenat TRANIEN, a més d'un instrument d'una sola corda, molt adornat, amb un cap de drac al capdamunt, que si bé no tinc a mà el seu nom en tibetà el podria comparar amb un cordòfon asiàtic. El músic que el toca es posa en rengle amb els dansaires: així, al mateix temps que toca l'instrument, balla amb tots; quan sonen els picarols o els gongs, els ballarins entonen una cançó rítmica, que es acompanyada pel TRANIEN.

Però, per sobre de tot, la música és eminentment religiosa i el cant litúrgic és una part importantíssima de les celebracions del culte. És molt difícil de pronunciar-se sobre el veritable origen de la música i dels instruments, però tot fa creure que són adoptats de l'antiga religió Bon, i que per això ja existien abans de l'entrada del budisme al Tibet.

Hem tingut la sort d'escoltar aquesta música religiosa en un monestir a la Vall del Ladak, on vam assistir durant una llarga estona a una celebració litúrgica, i també a una representació de danses XAM al Bhutan on també vam veure tocar els instruments de percussió i corda, i ens van transportar als inicis de la música gregoriana europea, d'un primitivisme impressionant, subjugador, o bé, com ens diria la il·lustre viatgera tibetòloga Alexandra David Neel, «música greu, lenta, profunda i ensem terrible que, barrejada amb el vent udolant, fa escruixir; res no la pot fer oblidar».

50.^è ANIVERSARI DEL GAM DEL PEÑALARA

Agustí Jolis / M. Antònia Simó de Jolis

Es certament afalagador haver pogut assistir a un dels actes més interessants per a commemorar el 50è aniversari de la fundació del Grup d'Alta Muntanya de la R.S.E.A. Peñalara, de Madrid.

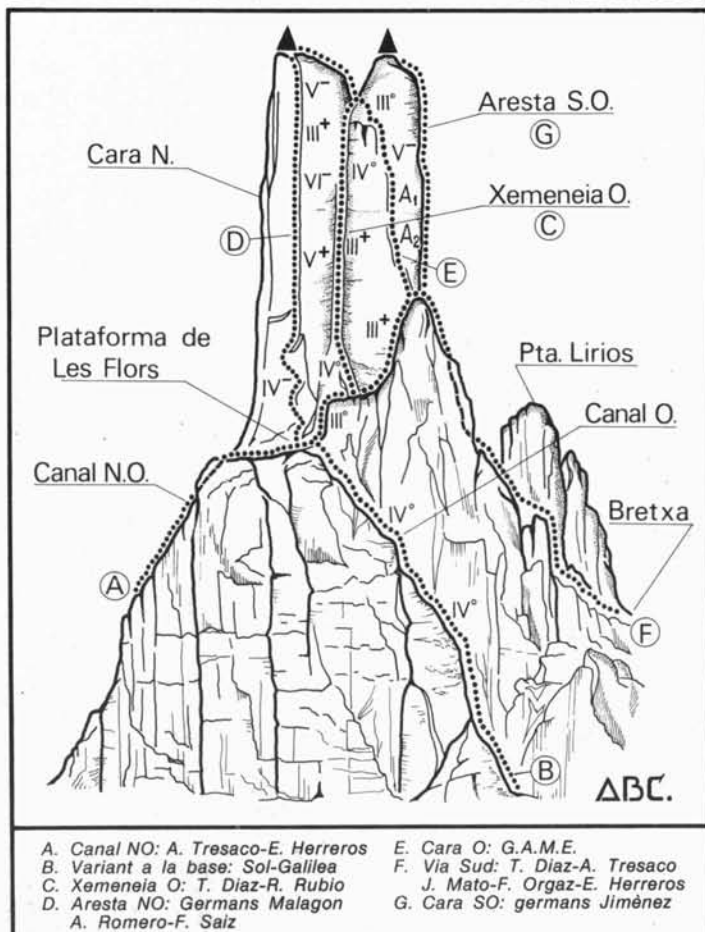
Peñalara sorgí, el 1913, d'entre aquell entusiasta grup de «Doce amigos», perquè llur neguit havia de prendre, com així fou, una gran volada d'activitats i proselitisme muntanyenc, per la vàlua dels seus homes.

Als Pirineus, als «Picus» i als Alps, alpinistes de Peñalara i del Centre han coincidit moltes vegades, però el que interessa de destacar en aquest moment és el fet que, dintre d'una societat que des del primer moment no té inconvenient a titular-se alpinista, malgrat la gran tasca geogràfica i geològica d'il·lustres socis seus, en sorgís el neguit per crear, el 1930, el Grup d'Alta Muntanya, com ja existia en els clubs alpins europeus.

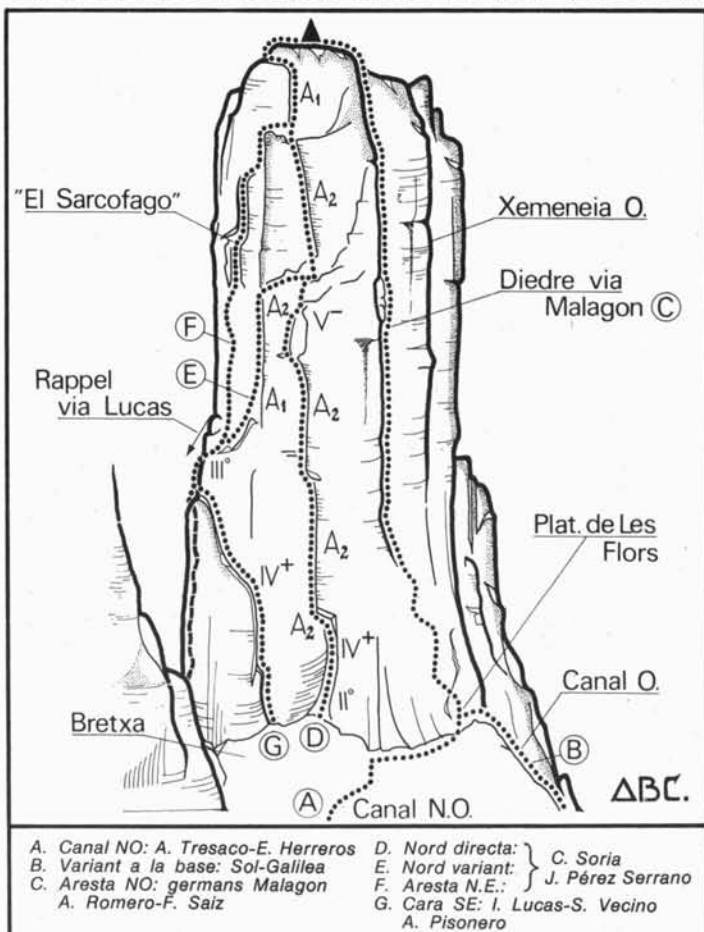
Un estol de grimpaire es llençà a la conquesta dels cims per les vies d'escalada, i posà en pràctica les primeres tècniques d'escalada, tot cercant agulles i noves vies a la Pedriza del Manzanares i al Galayar de Gredos. Destaquem la gesta de la conquesta de la paret sud de la Peña Santa de Castilla, als Picos de

Teógenes Díaz i Ricardo Rubio, al campament del Nogal del Barranco. (Foto: Agustí Jolis)

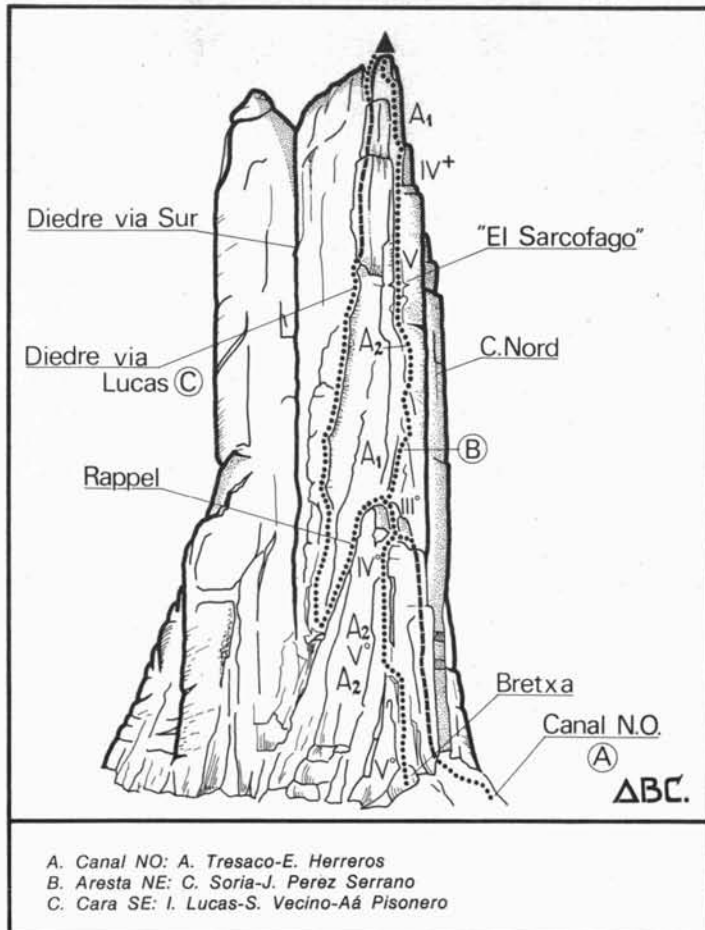
SERRA DE GREDOS: TORREÓN DE LOS GALAYOS - (CARA OEST)

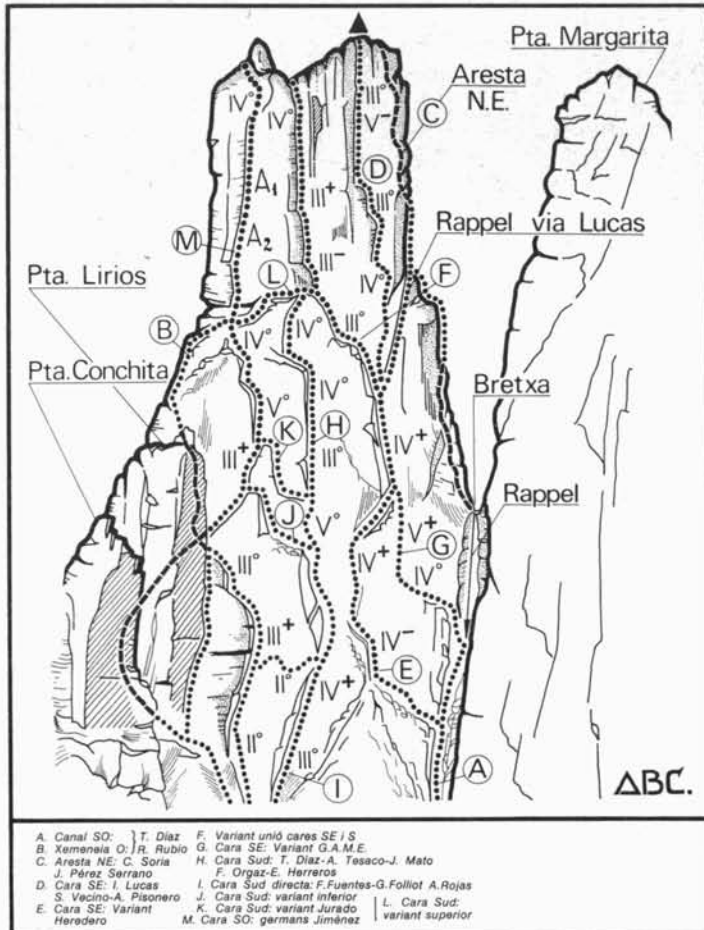
SERRA DE GREDOS: TORREÓN DE LOS GALAYOS - (CARA NORD)

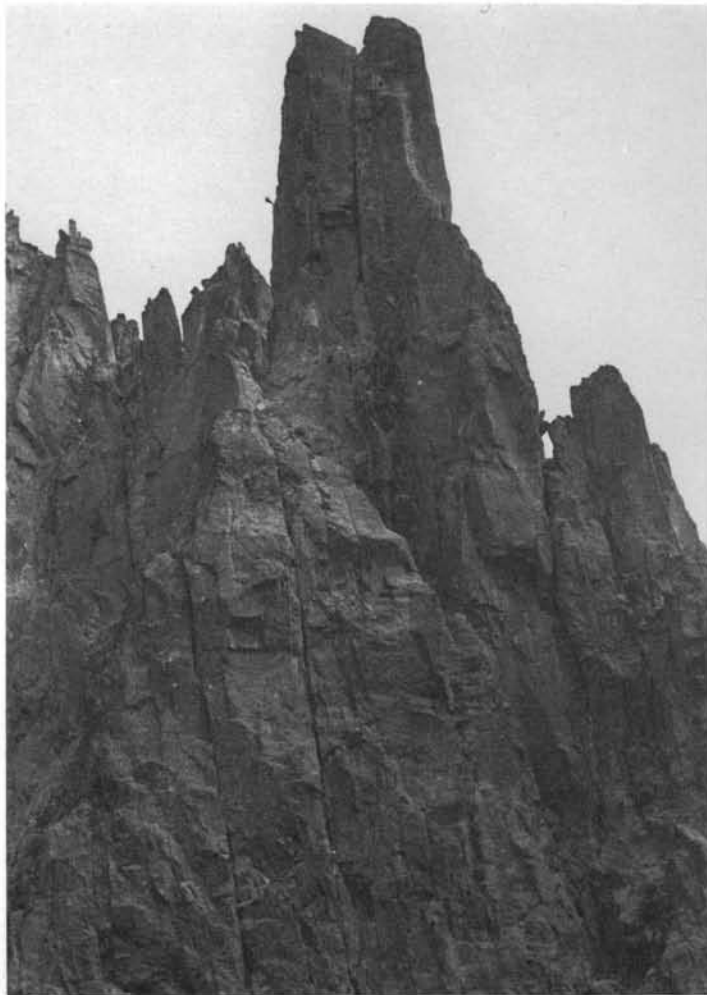

SERRA DE GREDOS: TORREÓN DE LOS GALAYOS - (CARA EST)

SERRA DE GREDOS: TORREÓN DE LOS GALAYOS - (CARA SUD)

Europa, que podem parangonar amb la conquesta de la paret nord del nostre Pedraforca.

A la blanca paret de la Peña Santa, són Enrique Herreros, Roberto Cuñat, Teógenes Díaz, Angel Tresaco, Baldomero Sol, José M.ª Galilea i d'altres, els qui porten a terme l'esmentada conquesta, entre 1933 i 1944, per diferents vies i en succesius intents, obrint així el pas a l'escalada de les noves promocions.

Pel maig de 1933, Teógenes Díaz i Ricardo Rubio escalen el Torreón dels Galayos, a la serra de Gredos, i pel juliol del mateix any, Teógenes Díaz i Angel Tresaco fan la primera travessia nacional nord-sud de la cresta del Diable, al Balaitús; i els mateixos, junt amb José González Folliot, el 1935 fan la primera escalada nacional al Vinhamala pel *coulair* de Gaube.

Aquestes dades històriques, que sempre tenim a la ment, són prou demostratives de la qualitat alpinística dels homes fundadors del G.A.M., amb molts dels quals hem coincidit als Pirineus, als Picos, al Pedraforca, a la Pedriza o al Montserrat.

Avui però, un gran nombre d'aquestes persones ens hem trobat reunides al campament del Nogal del Barranco (Guisando), on hem coincidit no sols

peñalaros, sinó d'altres entitats, durant els dies 3 al 5 d'octubre d'aquest any.

La forta i llarga pujada al refugi Antonio Victory ens permeté de situar-nos al peu de l'impressionant Galayar, on es desenrotllaren un conjunt de divuit escalades d'alt grau de dificultat, i on es féu ús de la més moderna tècnica amb els sofisticats elements d'assegurança.

Una meravellosa nit de campament, amb col·loqui muntanyenc entre veterans i joves, ens permeté de viure unes hores d'entranyable amistat, perquè junt als joves d'avui i els de la nostra generació, Méndez, Faus, Pellús, Macedo, Rivas, Flores, M. Carmen Arribas i molts d'altres, s'hi trobaven Teógenes Díaz, Ricardo Rubio, José González Folliot i Roberto Cuñat de la primera època del G.A.M., barrejats sota l'ideal de muntanya compartit entre tots.

En l'acte de cloenda del campament, en el qual assistí el president de la federació castellana, el president del Peñalara, senyor Espinós, agraí a tots l'assistència en aquesta commemoració. Per part de la Sociedad Deportiva Excursionista de Madrid, fou lliurada al Peñalara una artística placa i per part del Centre li férem lliurament del Llibre «L'alta muntanya catalana. Flora i vegetació» amb una dedicatòria del nostre president,

senyor Lluís Puntis.

Felicitem el president del G.A.M. i cap del campament, senyor Ignacio Lucas Fermin, i a tots els qui contribuïren a l'organització, tant del campament com del pla d'activitats d'escalada, per l'èxit de la seva tasca, i fem extensiva la felicitació a les seves esposes pel treball i plena dedicació esmerçats per aconseguir la millor brillantor d'aquesta reunió commemorativa.

Una vivència de tres dies sota l'impressionant Galayar, ha estat motiu per a un retrobament i per revivir l'esperit muntanyenc en el seu camp més heroic, que és l'alpinisme i l'escalada.

Endavant i amunt, el G.A.M. del Peñalara!

BIBLIOGRAFIA SOBRE EL GALAYAR:

Revistes:

Peñalara. N.º 236, 250, 282, 285, 294 i 3.
Sdad. Deportiva Excursionista. N.º 3 i 6.
Montaña. N.º 7, 64 i 72.

Fulletó-fitxer de vies d'escalada:

50 años del GAM de Peñalara.
Reunión nacional de escaladores,
3 al 5 octubre 1980.

ALPINISME

HIMÀLAIA DEL NEPAL

Everest (8848 m)

La darrera tardor, una expedició italo-nepalesa dirigida per Francesco Santoni conjuntament amb el Sirdar Lakpa va abandonar a uns 70 m del cim, a causa del mal temps. En aquesta expedició, hi participava el conegut alpinista austríac Kurt Diemberger. L'itinerari seguit per aquesta expedició va ésser la ruta original del coll Sud. Cal remarcar que van sofrir la mort de tres components: un sherpa, a la cascada de glaç; el sots-cap, sepultat per una allau en els flancs del Lhotse, i un repòrter víctima d'edema pulmonar.

Lhotse (8501 m)

Reinhold Messner, aprofitant la instal·lació de la cascada de glaç per part de l'esmentada expedició italo-nepalesa, va intentar d'assolir en solitari aquest cim. A causa de les deficientes condicions de la neu, així com del fort vent en aquella la zona, va decidir d'abandonar l'intent quan es trobava a la cota 7100 m.

Pumori (7145 m)

Una expedició de la ciutat de Tokyo (Japó), dirigida per Yasuo Twazoe, va assolir, la darrera tardor, l'aresta S d'aquest cim. Els expedicionaris Ryoichi Hamada, Michie Sugawara i Hiroyuki Mizeguchi aconseguiren el cim després de la instal·lació de tres camps d'altura; van fer un bivac al mateix cim.

Baruntse (7220 m)

Un expedició japonesa dirigida per Tetsuya Saito va aconseguir la tercera ascensió en aquest cim. La ruta seguida per aquest grup va ésser l'aresta S. El dia 26 de setembre, la cordada Noriaki Ujii, Motoi Nagashima i el sherpa Pemba Norbu aconseguiren de trepitjar el cim. Dues jornades després,

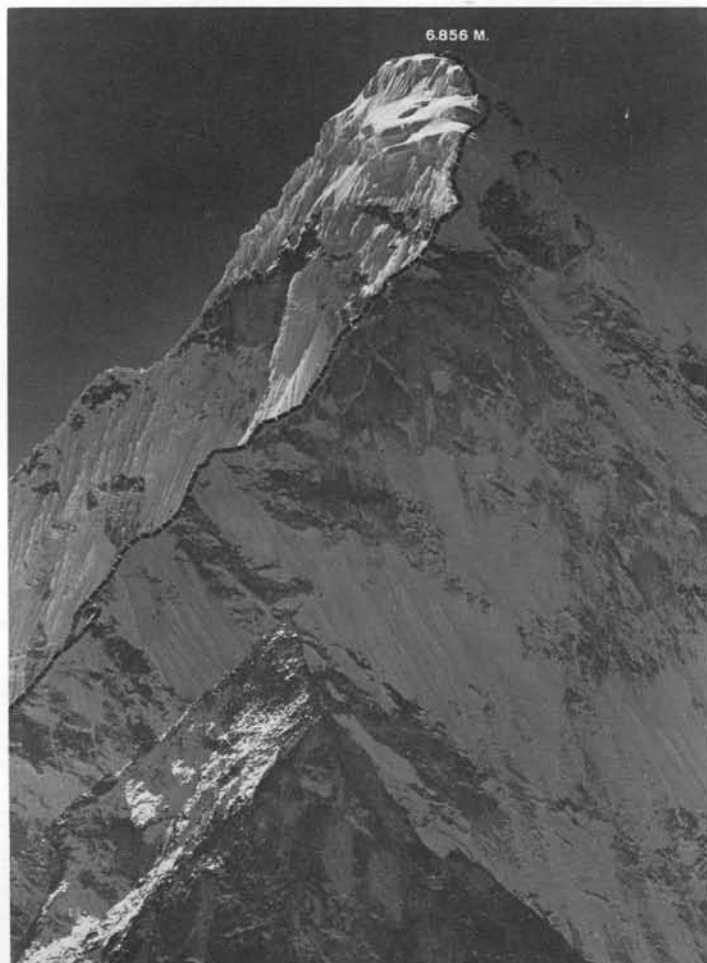
△ PUMORI (7145 m)
Itinerari seguit per l'expedició japonesa. Aresta Sud.
(Foto: Jaume Altadill)

◁ BARUNTSE (7220 m)
Cim aconseguit per tercera vegada per una expedició japonesa. Cal recordar que la primavera de 1980 va ésser ascendent per una expedició aragonesa.
(Foto: Jaume Altadill)

AMA DABLAM (6856 m)

Primera repetició de l'aresta Nord (via dels Francesos), per una expedició de Nova Zelanda. (Foto: Jaume Altadill)

el cap de l'expedició i un sherpa repetien aquest mateix itinerari.

Ama Dablam (6856 m)

Aquest cim, de moda a l'Himàlaia des que va ésser autoritzat per a les expedicions, ha estat novament assolit per dues expedicions. Una d'elles, de nacionalitat japonesa, dirigida per Yasuji Kato, va realitzar la primera ascensió de la cara nord del cim. Aquesta ruta, de gran bellesa, té el greu inconvenient d'estar massa exposada al perill d'allaus. Un dels components d'aquest equip, Hisako Fukushima, hagué d'ésser hospitalitzat urgentment, accidentat per una important allau. La resta dels expedicionaris (7), assoliren el cim entre els dies 7 i 9 de novembre.

Una expedició de Nova-Zelanda va repetir l'itinerari dels francesos a l'aresta N: aconseguiren el cim tots els expedicionaris: Russell Brice, Paddy Freaney, Rob Hall, Graham Elder i Bill King.

Latang Lirung (7245 m)

El dia 26 de setembre, una expedició japonesa dirigida per Iwao Ohtsuka va assolir aquest cim després d'obrir un bell itinerari a l'aresta S.

Manaslu (8125 m)

A causa dels forts vents regnants en aquella zona, dues expedicions (una d'alemanya, dirigida per Hans Schell, i una altra de txeca, dirigida per la Dra. Margita Sterbova) abandonaren llurs intents respectius a la cara NE i a l'aresta S. Cal remarcar que l'expedició txeca era formada totalment per dones.

Makalu (8481 m)

Una expedició de tipus lleuger, composta per Doug Scott, Roger Baxter-Jones, George Bettembourg i Ariana Giobellina, intentà d'assolir aquest cim per l'aresta SE. Degut al fort vent, els escaladors abandonaren l'intent quan es trobaven a la cota 8000.

Makalu II (7640 m)

Aquest cim, també conegut

amb el nom de Kangchungtse, fou aconseguit per la cordada Doug Scott, Baxter-Jones, Bettembourg. La ruta oberta transcorre per l'aresta S. George Bettembourg realitzà el retorn al camp de base amb esquís.

Dhaolagiri (8172 m)

Una expedició francesa, composta per guies de l'E.N.S.A., obriren durant la darrera tardor un interessant itinerari al «Pilier Sud» del Dhaolagiri. La via oberta, segons els expedicionaris, és comparable en dificultats tècniques a la Bonatti-Gobbi al Grand Pilier d'Angle. A causa dels forts vents, la cordada Bernard Muller-Pierre Beghin va desistir de trepitjar el cim. Al mateix temps, una expedició nord-americana, totalment femenina, va abandonar el seu intent a la cara N. L'expedicionària Lyn Griffith morí, a conseqüència d'una allau, quan es trobava al camp II.

Annapurna I (8091 m)

Una expedició alemanya, dirigida per Ludwig Greissl, assolí l'Annapurna Central (8051 m). La ruta realitzada transcorre per la cara N, a la dreta de la ruta dels alemanys.

Annapurna III (7555 m)

Una expedició suïssa, dirigida per Denis Bertholet, realitzà un interessant itinerari a la punta Est d'aquest cim. La ruta transcorre per la cara N i l'aresta E.

Annapurna IV (7525 m)

Una expedició alemanya,

MIRGTHUNI (6855 m)

Cim aconseguit per una expedició asturiana. (Foto: J. Miguel Cuevas)

dirigida per Franz Kroell, realitzà la segona ascensió a l'aresta NW d'aquesta muntanya. Assolí el cim, el 23 d'octubre, la cordada Kroell, Josef Ressler i Adi Welsch; el 26, l'assoliren els expedicionaris Quirin Oellinger, Fritz Gertsch i el sherpa Ang Passang.

Ganesh III (7150 m)

Una expedició nepalo-japonesa, composta per 14 expedicionaris i dirigida per Shoji Imai, abandonà per perill d'allaus l'intent d'assolir aquest cim. En un principi, aquesta expedició havia previst d'intentar el cim del Ganesh I (7406 m), però, a darrera hora, les autoritats del Nepal van cancel·lar el permís previ, per la proximitat d'aquest cim a la frontera amb Xina. Cal remarcar que tres expedicionaris van desaparèixer sota una allau. Les tasques de rescat van ésser abandonades definitivament, sense resultats positius, el dia 16 d'octubre.

Pabil (7102 m)

Aquest cim, també conegut com a GANESH IV, fou assolit per una expedició francesa, dirigida per Michel Feullarade, després d'una bella escalada per l'esperó SSW. A base d'emprar l'estil alpi, i amb quatre bivacs, arribà al cim la cordada formada per Guy Dufour, Erik Decamp i Alain Richier.

Tukuche (6920 m)

El dia 28 de setembre, una expedició japonesa dirigida per Tatsuo Morimoto situà 5 expedicionaris i 2 sherpes en aquest cim. La ruta seguida per aquest grup fou l'aresta SW.

Tilicho (7134 m)

Una expedició suïssa aconseguí aquest cim, el darrer 30 d'octubre, en ascendir-hi per l'esperó NE i l'aresta N. La cordada Martin Braun-Walter Renner fou la primera en aquesta ascensió, que, un dia més tard, repetiren les cordades Hans Rudolf Zurfluh-Hein Werner i Giovanni Kappenberger-Sirdar Krishneswar Rai.

KARAKORUM

K-2 (8611 m)

Una expedició lleugera, de

nacionalitat anglesa, formada per Doug Scott, Dick Renshaw, Joe Tasker i Pete Boardman va tornar a intentar-ne l'aresta W (1.er intent, estiu del 1978). Abandonat aquest nou intent a la cota 7000, l'equip Tasker-Renshaw-Boardman va intentar l'esperó dels Abruzzos, en el qual també van abandonar a la cota 7950 a causa del perill d'allaus.

Sia Kangri (7422 m)

Una expedició ultra-leugera, formada per Mike Kennedy i Geoff Lowe, abandonà el seu intent a aquest cim per la cara W, a causa del fort grau de descomposició de la roca. Un segon intent, aquest per l'esperó S, també fou abandonat pel mal temps.

HIMÀLAIA DEL PAKISTAN

Manga Parbat (8125 m)

El madrileny Lluís Fraga i l'alemany B. Karl van abandonar llur intent a la paret de Rupal d'aquesta muntanya, per haver anat en auxili del francès Patrick Berhault. El dia 24 de juliol van assolir la cota màxima, als 7000 m.

L'equip francès també va abandonar a causa de l'accident.

Un equip de tres anglesos

(Paul Moores, Adrian i Alan Burgess) també abandonà quan es trobava a la cota 7600; aquest, en la ruta dels austríacs, després de la instal·lació de quatre camps d'alçada.

HIMÀLAIA DEL ZANGSKAR

Operació Himàlaia del Zangskar-80

Durant la primera quinzena del darrer mes de setembre, els alpinistes del Grup de Muntanya de la Facultat de Dret de Madrid van realitzar una expedició extra-leugera a l'Himàlaia del Zangskar, zona triada dins l'Estat de Jammu i Caixmir, districte de Ladakh.

Cal remarcar que aquesta és la primera vegada que uns alpinistes de la península ibèrica visiten aquesta regió, on van explorar i ascendir cims de la glacera de Pensi. Aquesta glacera, fins a la data, es mantenia inexplorada i tots els cims dels voltants són encara verges.

Fou una expedició realitzada amb un total de 70 kg i sense l'ajut de portadors. A causa del mal temps, i per manca de temps necesari, abandonà l'intent al cim més alt de la regió (6052 m).

HIMÀLAIA DEL LADAKH

Mirgthuni (6855 m)

El darrer 11 de setembre,

MAIKTOLI (6803 m)

Cim aconseguit pels alpinistes catalans el mes de setembre de 1980. (Foto: J. Miguel Cuevas)

una expedició de l'Esquí-Club Alpino, de Gijón, formada per Juan José Iglesias, Gonzalo Suárez, Balamero Rodríguez i Pedro García va assolir aquest cim.

Maiktoli (6803 m)

Una expedició catalana, dirigida per Guillem Arias, i formada també per Xavier Noguer, Joan Oliva, Manuel Figueras, Josep Alvarez i Joan Mallafre van assolir aquest cim el darrer 30 de setembre. Hi van instal·lar tres camps d'alçada.

ALASKA

Mount Mc Kinley (6134 m)

Dues noves vies han estat obertes darrerament a la Cara Sud del Mount Mc Kinley. Una cordada anglo-americana, formada per Simon McCartney i Jack Roberts, obrí una nova via a l'esquerra de l'esperó Cassin. La segona via, oberta per un equip txec i anomenada «Krissak memorial», resta a la dreta de la «Cassin». És una via oberta amb equip de

recolzament format per quatre alpinistes, que també van realitzar la filmació de la nova ascensió. Les cordades Orolin-Petrik i Bakos-Johnson, aquest darrer de nacionalitat anglesa, van romandre 5 dies a la paret i hi van instal·lar uns 1700 m de cordes fixes.

NOVES VIES

CASTELLDEFELS

Al final del terme municipal de Castelldefels, i abans de començar les corbes de Garraf, es pot veure en direcció a muntanya una llarga paret d'uns 120-150 m d'alçada de la que, fins al moment, encara no coneixem el nom veritable.

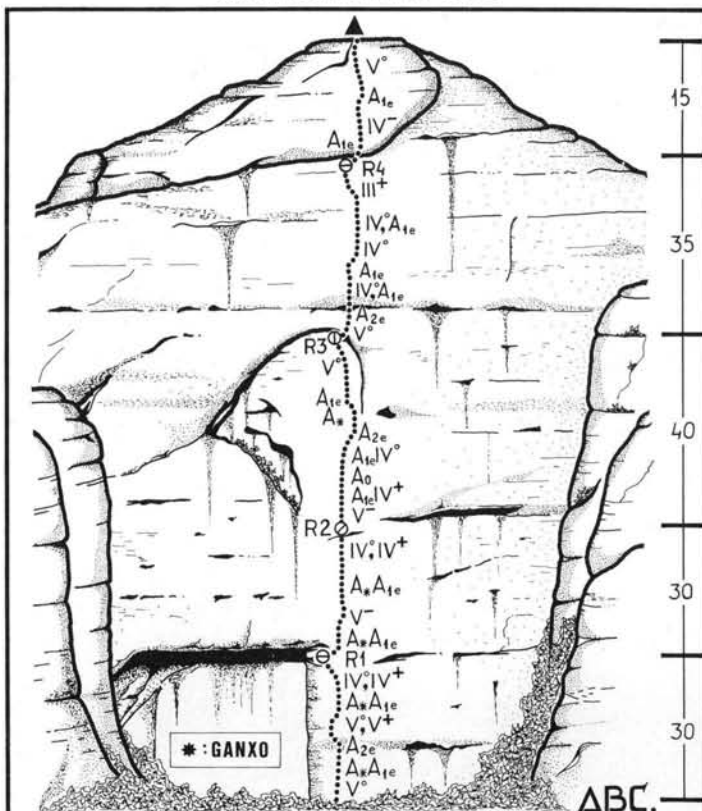
Darrerament s'estan obrint diversos itineraris en aquella paret, i un dels més recents de què tenim notícia és l'efectuat el 23-1-81 per M. Pedro (Gaston), J. C. Tomasi i J. Ch. Peña, anomenat *Cathedral Circus*. Amb un desnivell de 120 m, té una dificultat D. En la primera ascensió hi van emprar dues hores.

MOUNT Mc KINLEY (6134 m)

Vies de la cara Sud: 1. Via Anglo-Americana - Mc Cartney - Roberts - 1980. 2. Via Italiana - Esperó Cassin - 1961. 3a Via dels Txecs - Krissak Memorial - 1980. (Foto: B. Washbrun)

MONTSERRAT: ECOS

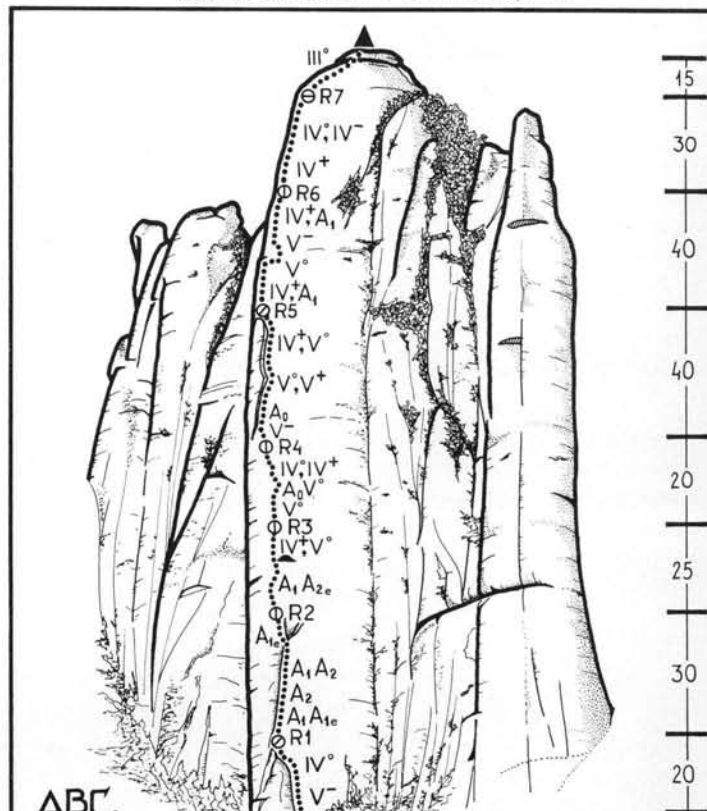
Paret de Migdia - Via «Interlaken»

150 m - MD 5-7 h.

Oberta: 23-11-80

Per: Jordi Crespo - Josep Noguera - Fermin de Martín

MONTSERRAT: PATRIARQUES

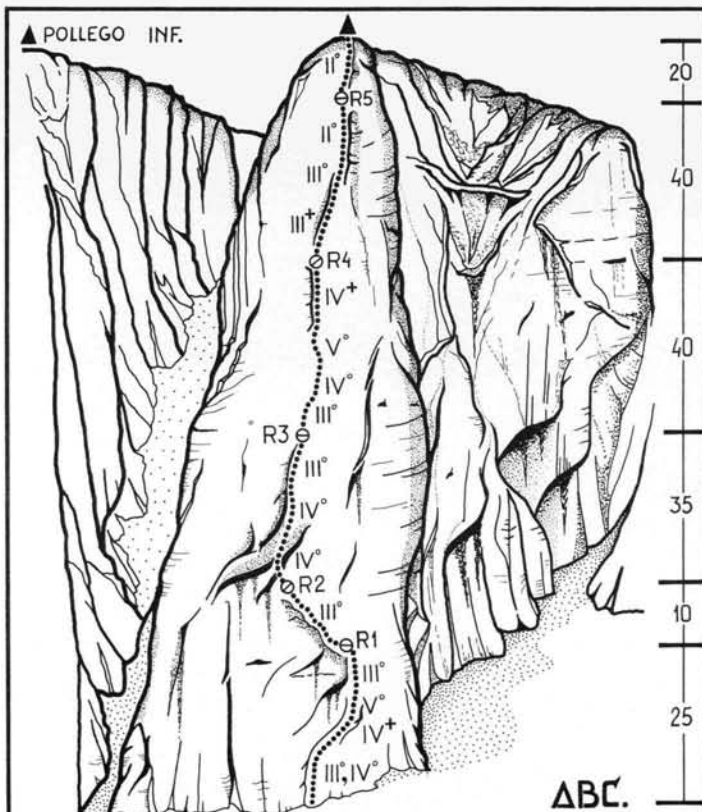

Esperó Central - Via «Alfanhui»

230 m - MD 5-6 h.

Per: A. Garcia - P. Miguel Muñoz - J. Reina

PEDRAFORCA: POLLEGÓ INFERIOR

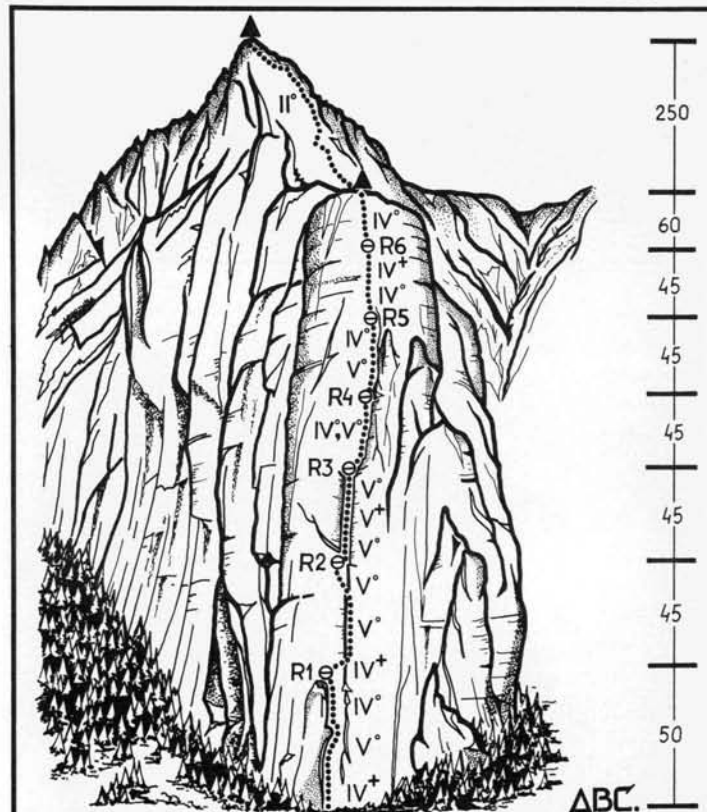
Punta Sud - Esperó EAM

170 m - MD 2-3 h.

Oberta: 15-6-80

Per: Agustín del Amo i Fermín de Martín

SERRA D'ENSIJA: ROCA GRAN DEL FERRÚS

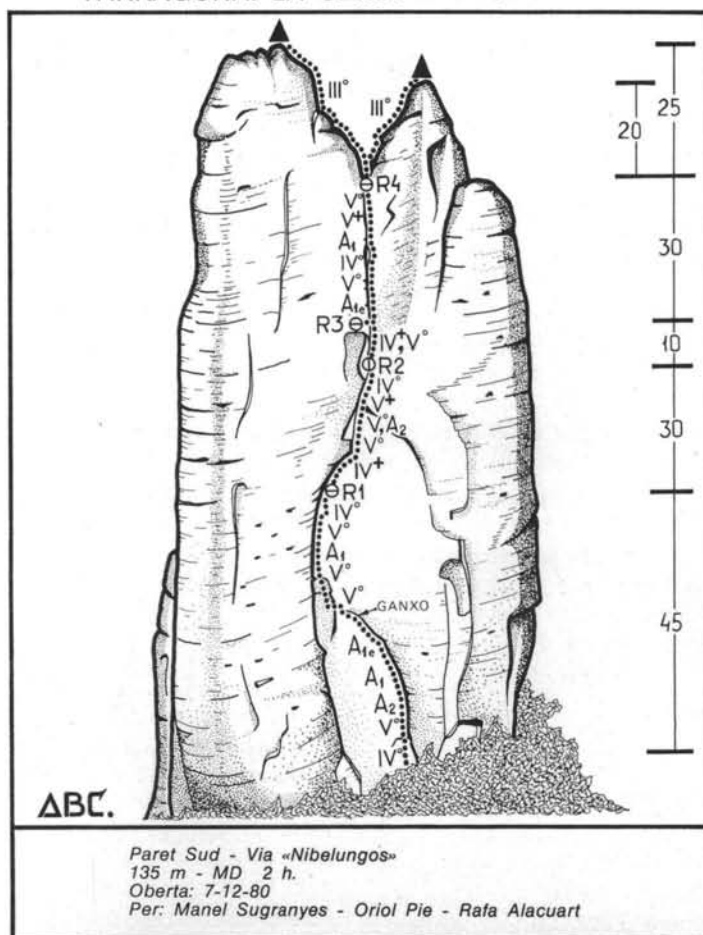
Esperó Sud - Via directa Anna

550 m - MD 5-7 h.

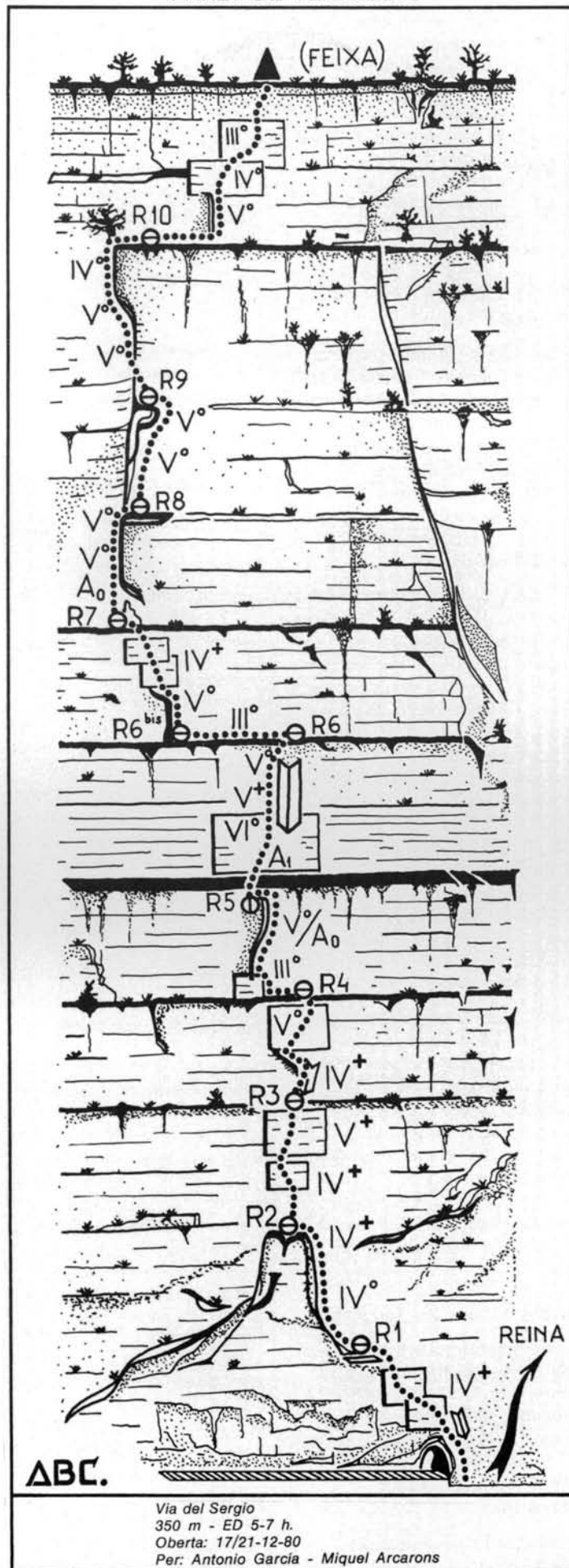
Oberta: 12-13-2-80

Per: Alberto Montero i Miquel Arcarons

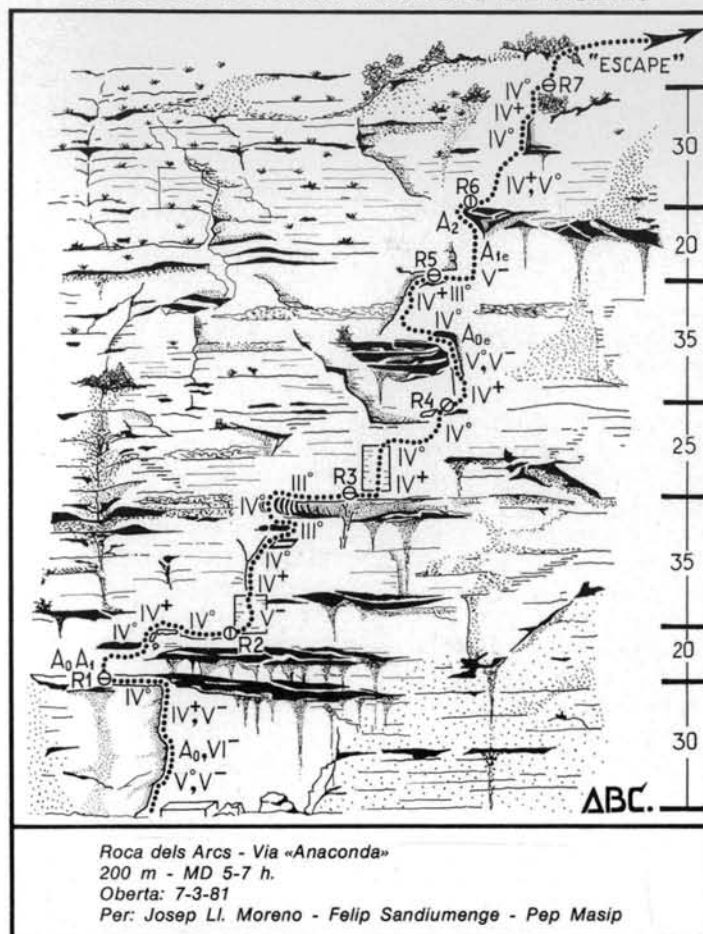
TARRAGONA: LA CENIA *Torres Rojas del Catinell*

PARET DE TERRADETS

VILANOVA DE MEIÀ: MONTSEC DE RÚBIES

GARRAF (Penya-segat)

Una nova via ha estat oberta en aquesta coneguda cinglera que s'alça des de la mar. La via «Mediterrani», oberta el 7-2-81, s'ha de començar fent dos rappels de 20 i 40 m des de l'avenc del Penya-segat. Obriren aquesta via J. Sánchez i Nandi Salas, amb 120 m de desnivell i grau de dificultat MD.

PICAMOIXONS (Torre del Pedrol)

Via d'uns 100 m, oberta per l'esperó central, i anomenada «Ricard Vila». Té una dificultat MD, i van caldre tres hores d'escalada en la primera ascensió efectuada per X. Idrac, J. i P. Medes i M. Pedro (Gaston).

MONTSERRAT

A la regió de Trinitats s'ha obert una nova via, anomenada «Xanadu», a l'agulla de La Trumfa. Primera ascensió el 31-5-81 per Joan Parra i Manel Pedro (Gaston) amb un recorregut de 70 m i dificultat MD.

A la regió dels Ecos, una nova via a la Punta del Lladre, oberta el 21-12-80 per Fermin de Martín. Aquesta via, anomenada «Aresta Cleveland», té un desnivell de 125 m i una dificultat D.

ALPS (Chamonix-Mont Blanc)

Anem a ressenyar tot seguit algunes ascensions hivernals efectuades per alpinistes del país. Volem fer notar que aquestes ascensions van ser efectuades amb bones condicions i temps bo, i que en alguna d'elles la dificultat és més baixa que a l'estiu, per haver-hi més acumulació de neu no transformada en gel.

Triangle rocós del Tacul

Via directa «Gabarrou-Marquis», efectuada el 18 de febrer del 1981 per Joan Quintana, en solitari, en 4 hores.

Mont Blanc de Tacul (4248 m)

El dia 20 de febrer de 1981, en Joan Quintana va

efectuar la «Goulotte Albinoni-Gabarrou» amb unes 7 h. Aquesta via té pendents de gel de 70°, però, com que és molt estreta, permet l'assegurança en la roca. Els passatges per roca són d'una dificultat de IV i V; té una longitud de 500 m.

Volem des d'aquesta secció felicitar l'amic Joan per aquestes dues solitàries, en hivern i als Alps, sobre dues vies de reconeguda dificultat; també volem transmetre les seves impressions segons les quals aquests tipus de vies, a l'hivern, estan perfectament a l'abast de qualsevol alpinista experimentat en muntanya de 4000 m, durant l'hivern.

Les Droites (4000 m)

Ascensió el 29 i 30 de desembre passat pel *couloir* «Arsandaux-Lagarde», situat en plena cara NE. Segons les nostres dades, aquesta és la 5.ª ascensió hivernal, i la 2.ª per l'entrada original, que van efectuar els companys de Madrid Rosa Fernández i Antonio Trabado, junt amb els bilbaïns J. C. Tamayo, Javier Alonso i Quique de Pablos. Felicitats també, per aquesta difícil ascensió aconclerta amb èxit!

ESPELEOLOGIA

MALÀISIA

Mulu Caving Expedition.

Durant el transcurs d'aquesta expedició, que dirigeix el conegut espeleòleg Mike Meredith, han estat explorades diverses cavitats en la zona del Nord del Parc Nacional de Mulu, en el massís de Buda (Malàisia).

Al nord de la muntanya de Benarat s'ha explorat una cavitat de més de 10 km de recorregut (Terikan), amb dos nivells de galeries.

Uns 5 km més al sud, s'ha explorat, en el mateix massís, la Tiger Foot Cave. Una escalada de 15 m ha permès d'arribar a una galeria de 20 x 30 m de secció i d'uns tres km de recorregut.

També en el sud, en el massís d'Api, s'ha tornat a visitar la Clearwater Cave, ja

explorada el 1978, que té un recorregut de 26 km. Algunes altres cavitats han estat connectades amb aquesta.

En remuntar una galeria d'una sorgència prop del camp base, s'ha arribat a una gran sala (2 1/2 vegades més gran que la Sala de la Verna de la Pedra de St. Martí), que és la sala més gran del món.

Degut a l'alta pluviositat de la zona, alguns espeleòlegs van quedar bloquejats en una cavitat durant 8 hores, de la qual van poder sortir després de passar per un sifó de 5 m a pulmó lliure.

TXECOSLOVÀQUIA

Els 277 m de desnivell de la Sary Hrad fa que aquesta cavitat sigui la segona més profunda del país.

FRANÇA

El S.G.C.A.F. de Grenoble ha continuat l'exploració d'Scialet d'Engins, on ha arribat a 980 m de profunditat. La boca s'obre molt a prop de la Gouffre Berger, uns 80 m per sobre d'ella. La unió de les dues cavitats (cosa que sembla imminent) donaria al sistema una profunditat de 1221 m.

ACTES

IX BIENNAL DE DIBUIX I PINTURA

Organitzat per la Secció de Ciències i Arts, va tenir lloc del dia 2 al 14 de gener, i a la nostra entitat, una Exposició de Dibuix i Pintura, fruit d'excursions portades a terme sota el guiatge dels monitors de la Secció, elegits convenientment.

Van participar-hi catorze artistes, que presentaren més de vuitanta obres en diferents tècniques: pastel, oli, aquarella, rotulador, llapis, etc. Una mostra multicolor que omplenava la Sala i que feia goig de veure.

El dia de la cloenda, van assistir-hi, el president de l'entitat, Sr. Lluís Puntís, i el president de la Secció de Ciències i Arts, Sr. Josep M.ª Garrut, acompanyat del vice-president, Sr. Francesc Amat,

així com els participants i consocis desitjosos de viure aquella estona emotiva. El Sr. Garrut féu un parlament d'elogi i considerà que l'exposició en si era com un homenatge a la memòria dels nostres fundadors que, en retornar de les excursions, sempre portaven a la motxilla dibuixos d'allò que més els havia frapat, els quals avui són un document inestimable, una font històrica i uns apunts de categoria artística.

Es agradable de comprovar, va continuar dient el Sr. Garrut, que després de 104 anys, els socis del Centre segueixen assimilant aquell costum tan lloable dels nostres fundadors, cosa que demostra que l'excursionista és un home predisposat a la concepció artística, i que la contemplació del paisatge i dels monuments del nostre país el porten a pintar i aconseguir una obra d'art i un document pictòric que, amb els anys, es converteix en el testimoni d'una època.

El Sr. Puntís es referí a la major qualitat i abundància d'obres, en comparació als anys anteriors, demostració que l'afecció seguia en augment i que els participants progressaven notablement. L'estimular a prosseguir tan bella tasca artística, a la vegada que honora l'Entitat tenir entre els seus socis semblant grup d'artistes, augmenta el patrimoni artístic, reflectit per la sensibilitat de l'autor en copsar les contrades més belles de la nostra Pàtria.

Tot seguit és féu un repartiment d'estimulants premis a la participació, i hi hagué un petit refrigeri que uní a l'entorn de la taula a tots els dirigents, participants i amics en animades converses que, no cal dir-ho, eren de congratuació i d'animats nous projectes i futures sortides a muntanya, a la recerca de la inspiració.

M. M.

ACTE D'HOMENATGE EN RECORDANÇA DEL MESTRE FRANCESC FLOS I CALCAT

En el número 707 d'aquesta revista vam donar

compte de l'adhesió del Centre als actes del cinquantenari de la mort de Francesc Flos i Calcat, que van celebrar-se a la vila d'Arenys de Mar. Ara, l'entitat li ha retut el seu homenatge, promogut per la Secció de Ciències i Arts, en uns actes que es van portar a terme els dies 18 de febrer, amb la inauguració d'una exposició representativa de l'obra del mestre Flos i Calcat, coordinada per Jordi Verrié, i el dia 27, a les vuit del vespre a la Sala d'Actes, amb una sessió commemorativa d'homenatge a l'il·lustre patrici i soci que fou de la nostra entitat, fundador i director de l'autèntica primera escola d'ensenyament en llengua catalana de la Renaixença.

Obrí la vetllada d'homenatge, el nostre president, Lluís PLuntis, el qual presentà les persones que dissertarien sobre el mestre, i es congratulà a la vegada per poder presidir aquell acte commemoratiu, acompanyat per familiars i ex-alumnes del mestre.

Féu ús de la paraula, tot seguit, Jordi Flos i Margalef, nét de l'homenatjat. Parlà de «Flos i Calcat i el Col·legi Sant Jordi», una dissertació que il·lustrà l'auditori molt acuradament sobre la trajectòria pedagògica del mestre, el qual estava convençut que, sense escola catalana, no es podia arribar a tenir una sòlida educació i formació vital del caràcter per estimar Catalunya. Fou un mestre, va dir-nos, que va ensenyar les beceroles tot jugant, amb uns mètodes de la seva invenció que donaven resultats meravellosos; tant era així, que els alumnes trobaven una delectança en els estudis.

El president de la Secció de Ciències i Arts, Josep M. Garrut parlà a continuació, i glossà l'aspecte artístic del mestre, com a un excel·lent callígraf i dibuixant. Com a callígraf de l'Ajuntament de Barcelona, féu tots els diplomes que es lliuraren durant l'Exposició Universal del 1888. També estengué les seves explicacions sobre el camp de la decoració de

Escut del col·legi de Sant Jordi, del qual fou fundador i director en Francesc Flos i Calcat

ventalls i altres abelliments, de la seva creació.

El conservador del Patrimoni Històric i Artístic del Centre, Josep Font i Solsona, va parlar dels testimonis existents de la vinculació del mestre amb el Centre, durant els anys que en fou soci; féu l'enumeració de la seva col·laboració d'una forma cronològica, i també enumerà les vegades que l'entitat va posar la Sala d'Actes a disposició del mestre, per a desenvolupar-hi la seva tasca docent en profit de la Geografia catalana o per a actes rellevants del seu «Col·legi Sant Jordi».

Finalment demanà al nostre President que plantegés a la Junta el seu suggeriment de traslladar, del pati de les columnes a sobre la porta d'entrada de la Sala d'Actes, una làpida que fou col·locada allí a instàncies del mestre, en homenatge a uns patricis, i d'afegir-hi el nom de Flos i Calcat. Així aquestes personalitats farien companyia als il·lustres pròcers que enriqueixen les parets de la sala.

El nostre President va fer seva aquella proposta; va dir que no veia de moment cap obstacle per poder-ho portar a terme, i que ho proposaria a la propera Junta Directiva. Després d'aquestes paraules agrai a l'auditori la seva assistència i als conferenciants llur col·laboració.

Vam poder veure com encara avui són vigents els pensaments del mestre:

aquella necessitat d'ensenyar en català i el català a les escoles, perquè en surtin, per al dia de demà, homes enamorats de llur Pàtria, dels seus costums i les seves tradicions.

M. M.

SEMBLANCES

EL DR. ORIOL RIBA, ACADÈMIC ELECTE DE LA REIAL ACADÈMIA DE CIÈNCIES I ARTS DE BARCELONA

El dia 19 del mes de febrer, el Vocal a Junta Sr. N. Rucabado Franquesa, en representació de la nostra Entitat que havia estat invitada a l'Acte, assistí a la Sessió de recepció de l'acadèmic electe, Dr. Oriol Riba i Arderiu, consoci nostre, a la Reial Acadèmia de Ciències i Arts, de Barcelona.

El Dr. O. Riba va llegir el seu interessantíssim treball titulat «Aspectes de la geologia marina de la Conca mediterràneo-balear, durant el neogen». El discurs de contestació va córrer a càrrec del president de la Reial Acadèmia, Dr. Lluís Soler i Sabarís, qui glossà el treball del Dr. Riba en el camp de la docència i la investigació geològica, i, molt especialment, en el nou camp d'aquesta ciència: la geologia submarina.

Va cloure l'acte amb paraules de benvinguda el vice-president, Dr. Enric Freixa, qui va lliurar al Dr. O. Riba i Arderiu la medalla i el títol acadèmics.

Des d'aquestes ratlles felicitem novament el nostre consoci, Dr. Riba, per aquesta distinció de què és mereixedor, i l'encoratgem a continuar la seva obra en profit de la ciència i de la pàtria.

NR.

EN EL CENT-CINQUANTÈ ANIVERSARI DE LA NAIKENÇA DE FEDERIC MISTRAL (1830-1914)

El Cercle d'Agermanament

Occitano-català ha organitzat, amb motiu del 150è. aniversari de la naixença de Frederic Mistral, un conjunt de commemoracions sota els auspicis de la Generalitat i de l'Ajuntament de Barcelona. Hem seguit amb interès el curs dels actes, els quals foren solemnement iniciats al Saló de Cent del nostre Ajuntament el dia 5 de desembre de 1980, sota la presidència del batlle, Narcís Serra.

El professor Ramon Aramon i Serra, secretari general de l'Institut d'Estudis Catalans, i el professor Robert Lafont, catedràtic de la Universitat de Montpel·lier, dissertaren sobre Mistral i la seva obra literària.

Els provençals crearen, el 1854, el moviment romàntic literari del felibritge, el qual tot seguit s'agermanà amb el de la renaixença del català sota l'estímul de Frederic Mistral i de Víctor Balaguer, principalment, simbolitzat per la Copa Santa, oferta el 1867 pels catalans als felibres.

L'obra de Mistral ha estat sempre molt admirada (premi Nobel de Literatura del 1904), i són molt popularitzades, *Oda i troubaire catalan*, *Nerto* i sobre tot *Mireio*.

Avui, el Cercle d'Agermanament té uns propòsits més amplis que els dels felibres occitans i dels renaixentistes catalans; hem vist expressats aquests propòsits, a més de l'acte esmentat al Consell de Cent, amb la visita a l'Arxiu Fivaller, del castell de Teià, on es guarda la Copa de la Germanor donada per Mistral als catalans, i amb l'ofrena d'una corona de llorer de Provença al monument a Ramon Berenguer III el Gran, i una de flors al monument a Frederic Mistral al parc de Montjuïc, on parlà el president del Parlament, senyor Heribert Barrera.

Una taula rodona sobre Occitània i els Països Catalans, sardanes i cançons han mantingut viva durant tres dies, la germanor occitano-catalana.

No és gens estrany el ressò que sempre han tingut les efemèrides mistralianes entre

nosaltres, els excursionistes, com ho demostren no sols els contactes i treballs històrics de Víctor Balaguer, Jacint Verdaguer, Francesc Pelagi Briz, M. Antònia Salvà i tants d'altres, sinó que ens plau destacar, modernament, el llibret de 48 pàgines, editat pel Centre pel maig de 1959, en ocasió de coincidir els centenaris del poema provençal Mireio, el del Jocs Florals de Barcelona i el 50è. aniversari de la fundació de Secció d'Esports de Muntanya, avui Seccions de Muntanya i de Esquí, presidides aleshores per Josep M. Sala i Albareda i Josep M. Colomer i Torrents, dos fermes muntanyencs i esquiadors.

Els portaren a cap, en ple 1959 (una data a tenir present), de forma oberta, clara i pública l'edició esmentada i la representació al Palau de la Música Catalana de la versió escènica de «Nerto», més apta que «Mireio» per escenificar.

Fou una memorable vetllada ciutadana d'esperit poètic, artístic i patriòtic, portada a cap per les seccions més esportives del Centre i com a demostració dels valors espirituals de l'excursionisme muntanyenc.

En felicitar-los per la iniciativa de la commemoració mistraliana, desitgem els millors fruits a les tasques que es proposen els membres del Cercle d'Agermanament Occitano-Català.

Veure: «Frederic Mistral, 1830-1914». Barcelona, maig 1959, amb el següent índex:
Salutació, per Lluís de Quadras i Feliu, president del Consell de la Molina i soci n.º 1; **La llengua occitana**, per Jaume Granell, de la Secció de Muntanya; **L'adaptació escènica de Nerto**, per Josep Vallverdú, de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona; **L'activitat exemplar de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona**, per Frederic Roda, director de l'esmentada agrupació; **Literatura poètica**, per Agustí Jolis, de la Comissió de Publicacions del Centre; **Dues commemoracions en una**, per Ferran Soldevila,

president de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona; Frederic Mistral per Pierre Deffontaines i Jacques Teynier, director i director adjunt, respectivament, de l'Institut Francès de Barcelona; El Grup Coral del Centre, per Antoni Romeu, president del grup, i La Dansa popular, per Lluís Puntís, vice-president de la Secció de Muntanya.

Agustí Jolis

HOMENATGE A FRANCESC CARRERAS I CANDI

Organitzat per l'Institut per al Desenvolupament del Potencial Humà, va tenir lloc a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, el dia 16 de març, un homenatge al nostre desaparegut consoci Sr. Carreras Candi, al qual acte la nostra entitat fou convidada a participar. El nostre president, Sr. Lluís Puntís, hi tingué una breu intervenció, a fi d'ajustar-se a l'horari i als dotze oradors que hi participaven.

El Sr. Miquel Coll i Alentorn, que havia de presidir aquell acte, féu disculpar la seva no assistència, degut a quefers oficials que el retenien en aquells moments, i també se n'excusà el Sr. Albert Manent, qui va enviar-hi el Sr. Josep Puigjaner. Dels oradors, hi trobarem a faltar el Sr. Xavier Calicó, a qui substituï el Sr. Josep M.ª Sempere, el Sr. Octavi Saltor, que, enllitat, envià el Sr. Joan Argimon, qui va llegir unes línies del Sr. Saltor, i el Cònsol General Honorari de la República Dominicana, Sr. Miguel Figueroa.

Va encetar la vetllada el Sr. Frederic Roda, president de l'Institut per al Desenvolupament del Potencial Humà, qui dissertà sobre la relació existent entre l'Institut i la família Carreras Candi. La tasca i l'obra de l'homenatjat, digué, serveix d'exemple per tirar endavant l'estudi i les solucions que, a vegades, impedeixen el creixement del potencial

humà; i que Carreras Candi n'era una bona mostra.

Jordi Maragall, ex-director general de Cultura de la Generalitat i conseller cultural de l'Institut per al Desenvolupament del Potencial Humà, féu una comparació de la tasca del seu pare Joan Maragall i la tasca que pogué fer encara Carreras Candi, des de l'any de la mort de Maragall (1911) fins el 1937 en què s'esdevingué la de Carreras Candi; diversitat d'activitats: arqueologia, excursionisme, política, numismàtica, filatèlia, etc., arplega de dades, esperit de recerca per a descobrir la més fidel història d'un temps.

El Sr. Sempere, representant del Sr. Calicó, llegí en castellà unes notes en les que situava en Carreras Candi en les primeres tertúlies, de finals del segle passat, en què parlaven de fundar una Associació, fins que ho aconseguiren; és considerat com el pare de la família filatèlica nacional. Carreras Candi va escriure llibres sobre aquest tema que encara no han estat superats, i també estudis sobre filatèlica postal dels més alts nivells. Estimava la veritat: per això buscava arreu els fonaments que li facilitarien la feina ben feta.

El nostre president, Sr. Lluís Puntís, parlà del Carreras Candi excursionista. Va explicar que, als catorze anys, ja escorcollava en els arxius de l'Empordà, i que als 19 anys va ingressar a l'entitat nostra com a soci, i que aviat se'l trobà entre els membres de la Junta Directiva i com a capdavanter del Butlletí. Persona clau a l'hora de fusionar les dues entitats que formaren l'actual centre, fou també un col·laborador eficient en la restauració del monestir de Ripoll i en el salvament de les Drassanes. Escriptor constant en el nostre Butlletí durant els seus 56 anys de soci, tots els seus articles encara avui són considerats un model de descripció. Les seves múltiples publicacions comprenen preferentment estudis històrics sobre temes com els castells catalans, les

ordenacions urbanes, els jueus, la inquisició, el notariat, la toponímia, l'iberisme, etc. La seva obra important, de cara a l'excursionisme, fou la Geografia General de Catalunya, fruit precisament del seu contacte amb el país, canalitzat per l'excursionisme que practicava. Fou un gran observador, col·leccionista, investigador i un home en molts aspectes autodidacte que va saber aixecar el nivell cultural del nostre excursionisme i de Catalunya.

Intervingué tot seguit el Sr. Frederic Udina, pel lligam que l'unia amb l'Arxiu de la Corona d'Aragó i l'aportació de Carreras Candi a la Història de Barcelona i Catalunya. L'Arxiu estotja 50 treballs monogràfics de l'erudit escriptor, que fou el creador dels Congressos de l'Arxiu de la Corona d'Aragó arreu dels Països Catalans.

El Sr. J. Vila Valentí, catedràtic de Geografia de la Universitat, dissertà sobre la important obra geogràfica de Carreras Candi, que tant va influir en la seva vocació. Especialitzat en la toponímia, fou un recuperador dels noms autèntics i la seva obra important fou la Geografia General de Catalunya, País Valencià, País Basc i Navarra. La primera geografia de Catalunya, escrita en català, d'una tal extensió.

El Sr. Argimon, que representava el Sr. Octavi Saltor, llegí unes notes d'aquest darrer en relació a la seva coneixença personal de l'homenatjat durant el temps que fou regidor municipal, així com l'edició del «Manual de novells ardis» i de «Rúbriques de Bruniquer», dues obres rescatades bibliogràficament i públicament de l'oblit per l'erudit Carreras Candi.

El Sr. Frederic Marés, com a president de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi, parlà de Carreras Candi acadèmic. Malgrat no haver-lo tractat molt, podia dir que, quan Carreras entrà com a Acadèmic, ho fou enumerat en el primer lloc de deu persones seleccionades. Digué que Carreras Candi no era partidari de l'eixamplament gegantí de Barcelona, i que va veure'n la

capacitat intel·lectual el dia que Carreras va fer un discurs en homenatge al pintor Francesc Sans i Cabot. Fou un gran encert la seva elecció, perquè fou un gran acadèmic.

Al Sr. Martí de Riquer, president de la Reial Acadèmia de Bones Lletres, li correspongué parlar de Carreras Candi i de l'estatge on s'esqueia l'homenatge, ja que Carreras en fou President del 1918 al 1931 i del 1934 al 1937. Va agrair que haguessin escollit la Reial Acadèmia per portar-hi a terme aquell homenatge, i digué que, amant de la realitat, sensible i receptiu, Carreras Candi fou un home de ciència, de fe, estudiós de tot pel seu amor a la terra on havia nascut, que havia recorregut amb els seus peus i que admirava amb els seus ulls i la seva intel·ligència. La seva presidència de la Reial Acadèmia de Bones Lletres fou d'extensos programes, difícils i brillants.

Finalment, clogué l'acte el Sr. Josep Puigjaner, de la Direcció General d'Activitats Artístiques i Literàries del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat, qui agrai una tan ampla col·laboració, acollí tot el que s'havia dit amb molt de goig, i felicità el fill de l'homenatjat i la seva família, presents a l'acte, com també agrai l'assistència a tot l'auditori.

M. M.

BIBLIOGRAFIA

GUIA DELS MUSEUS DE CATALUNYA. Ed. Caixa de Pensions «La Caixa». Original d'un equip femení especialitzat: Sres. M. Josep Barri; M. Carme Farré; Cristina Mendoza; M. Teresa Ocaña i Eloisa Sendra. 1979.

A l'abast de l'excursionista, quasi la totalitat de Museus de Catalunya, per ordre alfabètic de poblacions, amb denominació comarcal, carrer on es troba, dies i horaris de visita, propietat, entrada

gratuïta o reduïda segons grups o escolars, ja sigui d'interès per a la coneixença de la història de Catalunya, de la vida i treball dels habitants del país, de la història natural, de l'art català, de l'art internacional, d'interès de l'entorn natural, urbà, arquitectònic, etc.

Un llibre de més de 200 pàgines, amb il·lustracions referents a cada Museu i una explicació descriptiva del contingut del mateix. La Guia acaba amb un índex de poblacions, un altre per comarques i un, d'alfabètic, de Museus.

PYRENAICA. Especial Everest; n.º 120-121. Federación Vasca de la Montaña.

Exemplar dedicat exclusivament a l'Expedició vasca a l'Everest, 1980. Cal destacar el prefaci, on es comenten els dos intents d'assolir l'Everest. La conquesta basca és explicada en profusió de fotografies, dibuixos i plànols; relació de conqueridors anteriors, com també els dissortats que hi deixaren la vida, i les causes; relació de cims de més de vuit mil metres a l'entorn de l'Everest i llurs conqueridors; l'Everest a l'hivern, bivacs sobre el cantell del món, les dones a l'Everest, els noms de l'Everest, els perills dels abusos d'aquest cim, l'Everest sense oxigen i en solitari segons Messner, la necessitat d'una protecció, etc. En resum, unes 160 pàgines de text de força interès per a aquells excursionistes que vulguin saber-ho tot sobre l'Euskal Expedizio a Everest 1980, comentada pels 12 expedicionaris que assoliren el sostre del món.

ELS ESPAIS NATURALS A CATALUNYA. Ed. Servei de Parcs Naturals. Diputació de Barcelona. Octubre 1980.

Opuscle de 72 pàgines, magníficament editat, en el qual han intervingut coneguts escriptors, biòlegs i botànics com Oriol de Bolós, Ramon Folch, Francesc Gurri, Antoni Jonch, etc.

El seu contingut ens endinsa en les teories de l'espai protegit, finalitats i justificació, qualitat de l'ambient, política de Patrimoni Natural, mesures de protecció a nivell comarcal, experiències a Les Gavarres, El Montseny, muntanyes de Prades, Alta Garrotxa, etc. Escoles de la Natura, itineraris amb lliçons educatives i saludables a l'aire lliure. Utilització cultural i pedagògica del Parc Natural del Montseny, etc.

Una publicació del Servei de Parcs Naturals, editada per tal d'estimar Catalunya amb els màxims coneixements ecològics, que vol dir preservar-la d'agressions i gaudir-ne tal com la naturalesa ens l'ofereix, i el dret que tenim a preservar-la per a les generacions futures. En recomanem la lectura.

LES FONTS DE VALLGORGUINA. Setembre 1980. Autor: Jaume Mora i Alsina.

Opuscle de 24 pàgines, on queden enumerades 20 fonts de les rodalies de la vila estiuenca de Vallgorguina, patrimoni d'un poble que, en recuperar-les, en dóna coneixement per a profit de tots nosaltres.

Cada font porta el seu plànol per a localitzar-la, l'altitud, propietat, característiques de la font, naixença, construcció, qualitat de l'aigua, cabal, temperatura, i notes actuals d'interès general.

Editat per l'Ajuntament, amb la col·laboració del Club Vallgorguina, Caixa d'Estalvis Laietana, Caixa de Pensions «La Caixa» i Laboratoris Cortina.

Un treball que mereix la nostra felicitació i estima.

M. M.

FRANCESC CARRERAS CANDI

La vetllada a la Reial Acadèmia de Bones Lletres, en homenatge a qui fou el nostre vice-president, Sr. Francesc Carreras i Candi, acte al qual va col·laborar la

nostra entitat, amb un parlament del Sr. Puntís, ens dóna peu a oferir als nostres socis una relació de totes les obres, originals del Sr. Carreras Candi, que es troben a la nostra Biblioteca. Són les següents:

Argentona Històrica;
Lo Castell de Bisbal de Llobregat;
Lo Castell de Burriach o de Sant Vicents;
Lo Castell de la Roca del Vallès;
Los Castells de Montserrat;
Catalunya Il·lustrada;
La cavalleria a Catalunya;
Lo cervantisme a Barcelona;
Crònica de la traslació de les despulles de Ramon Berenguer III lo Gran Comte Sobirà de Barcelona en 1893;
Les Dreçanes barcelonines;
Emisiones fiscales de los colegios de abogados, procuradores y notarios de Barcelona;
Estudis d'investigació històrica i literaria;
Excursions per la Catalunya Aragonesa y Provincia d'Ossa;
Festes de la canonització de Santa Maria de Cervelló o de Socós en 1693;
Hegemonia de Barcelona en Catalunya durante el Siglo XV;
Ibers i Grechs;
Idea de l'avanç urbà de Catalunya al Segle XIV;
En Josep Soler y Palet (1855-1921) historiador y arqueolech;
Misalanea històrica catalana;
La navegación en el río Ebro;
Notas històriques de Sarrià;
Notas històriques de Sant Hilari Ça-Calm;
Orígenes de la riera de Argentona;
Pere Joan Ferrer, militar y senyor del Maresme;
Lo pintor Francisco Sans y Cabot (1828-1881);
La Via Layetana substituint als carrers de la Barcelona mitgeval;
Assaig de nomenclatura de les Comarques catalanes;
Folklore y Costumbre de España (Director de l'obra);
Geografía General de Catalunya (Director de l'obra);
Geografía General del Reino de Valencia (Director de l'obra);
Geografía General del país Vasco-Navarro (Director de l'obra);
L'inquisició barcelonina substituïda per l'inquisició castellana;
Lo cabdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba;
Manual de Novells ardit;
Encunyacions monetaries al Urgell y Cerdanya.

ARTICLES AL NOSTRE BUTLLETÍ

Any 1904. Excursió a la casa

romana d'Ocata (Masnou).
 Any 1904. Excursió als orígens de la riera d'Argenton.
 Any 1905. Les traces o mapes del Castell de Burriach.
 Any 1907. Excursió a Capri.
 Any 1908. Sant Martí i la sua catalana espasa.
 Any 1908. La cavalleria catalana y Sant Jordi en lo Segle XII.
 Any 1910. Recorrent la comarca del Somontano.
 Any 1911. Excursió a Alquézar.
 Any 1911. La Barbatania o Barbatonia.
 Any 1911. Una excursió per la Barbatonia.
 Any 1912. Sant Jordi i lo simbòlic drach.
 Any 1912. Excursió a la «Domus» de la Espinçella (Viladrau).
 Any 1914. La Creu Cuberta de Barcelona.
 Any 1914. Mitja centúria enrera (Col·laboració a les nostres primeres excursions).
 Any 1916. Barcelona antiga.
 Any 1916. Introducció a la festa de Sant Jordi a la Corona d'Aragó.
 Any 1916. Excursió retrospectiva a la vella Barcelona.
 Any 1916. Fonaments històrics de l'Iberisme a Catalunya.
 Any 1919. Cartografia Catalana.
 Any 1920. Una exposició de plans de Barcelona.
 Any 1926. La vidriera de Sant Jordi de Clermont-Ferrand.
 Any 1928. Les Draçanes barcelonines. Sos inventaris i restauració.
 Any 1929. Cornellà i els seus descobriments arqueològics.
 Any 1937. L'Estela Ibèrica de Badalona. El culte al Sol entre els ibers.

M. M.

IN THE THRONE ROOM OF THE MOUNTAIN GODS, by Galen Rowell (1)

En algunes ocasions, els llibres que relaten una aventura, a part de l'interès intrínsec de la narració, ofereixen alguna característica addicional que els fa destacar per ells mateixos. La conquesta del Cho Oyu, de la manera com l'explica Tichy, és més propera a la novel·la d'aventures i a la història d'un simpàtic vagareig pels pobles nepalis que no pas a la proluxa narració de la conquesta de l'Everest en el llibre de Hunt. Nogensmenys, mentre que el primer no va més enllà de l'interès que té el relat per ell mateix, el segon

marca una fita en la literatura alpinista i es converteix en una mena de llibre de text sobre l'organització d'expedicions que volen abordar objectius d'envergadura. Del llibre de Hunt ens atreu l'aventura humana de tots i cadascun dels membres de l'expedició; però, per a aquells que puguin sentir un interès per la muntanya mítica, que transcedeix el nivell anecdòtic, l'aportació fonamental de Hunt és la de descobrir la clau de l'èxit en els aspectes d'organització i planificació de l'aventura. L'aventura no hi perd el seu caràcter atzarós, però deixa de ser acarada per la voluntat sobrehumana d'un individu, per a ser resolta per l'enfrontament sistemàtic d'un grup, amb una previsió de moviments que cobreix gairebé totes les possibilitats imaginables en aquelles circumstàncies. Durant molt de temps, la línia de Hunt no semblava superable. La pauta que ell havia marcat serà repetida amb un major o menor perfeccionament per les expedicions posteriors. La repetició continuà fins al moment en què, el pas a una nova etapa en l'Himàlaia, el pas a la conquesta de la dificultat, necessita una forma superior d'organització. El text de Hunt resta obsolet i serà substituït per la versió actualitzada de Bonnington i la seva cara nord-oest de l'Everest.

El llibre de Rowell s'insereix difícilment en aquestes categories del relat d'una aventura, i en aquest sentit ens ofereix la panoràmica, sempre atractiva, de la petita odissea, particular i irrepetible, de cada expedició. La marxa d'apropament per la interminable gelera de Baltoro dona peu a mil detalls curiosos i interessants, subratllats en molts de casos per la completa col·lecció de fotografies que il·lustren el llibre: la vaga dels portadors, que posa un contrapunt àcid a les dificultats naturals, etc. La preparació i l'organització de l'expedició també tenen el seu lloc en la narració, però no són els temes que hi destaquen. Des del meu punt

de vista, la característica peculiar, que confereix un particular encant a aqueixa història d'una expedició, rau en dos punt fonamentals: l'estructura del relat i la manera com fou concebut.

Habitualment, els relats de les expedicions inclouen un apartat on, a bé cedeixen la paraula als protagonistes de l'acte culminant, o bé empenen les pàgines del diari d'algun d'ells per tal de, en utilitzar els mots de qui ho ha viscut, intentar de transmetre al lector una més nítida sensació de la vivència del fet transcendent, la conquesta del cim, objectiu que havia donat origen a l'expedició. La utilització del diari en aquests o altres moments culminants ha estat un recurs que molts han emprat. (Personalment, per a mi, és esbalaïdor el passatge del llibre de Bonnington on ell, en base als detalls directes del seu diari, reviu per a nosaltres la lluita interna i la tensió límit prèvies a la decisió de qui composaria l'esquip de punta per a l'assalt final.)

La diferència bàsica del llibre de Rowell rau en el fet que la utilització del diari de l'expedició no és esporàdica ni es redueix al moment cimer. El llibre fou concebut des del començament com a una síntesi dels diaris dels membres de l'expedició. Abans d'iniciar-la, els membres components es comprometeren a portar cadascun un diari, pensant que serien emprats per a compondre la narració final. Aquesta concepció del llibre mena, en moltes ocasions, a una estructura plural del relat, i ens ofereix un mateix fet, una mateixa anècdota, des del prisma múltiple i diferenciat de cada protagonista. En aquesta estructura narrativa en diverses dimensions personalitzades, es contraposa l'estructura de narracions dins la narració que ens expliquen la història, que, segons el moment, ens aporten una informació addicional, ens porten l'eco d'expedicions anteriors i de llurs avatars, o ens il·lustren

amb interessants reflexions sobre l'activitat fonamental que uneix a tots els expedicionaris —i a nosaltres amb ells—, l'amor a la muntanya i el sentit de l'escalada.

De totes les històries intercalades, n'hi ha tres que, si més no a mi, m'han resultat més suggestives: la del descobriment de les muntanyes de l'alt Karakorum, amb les especulacions sobre si el K2 fou conegut abans de l'arribada de l'equip anglès que topografià la zona per primera vegada, i les raons dels noms K2, G I, G II, etc.; les evocacions d'expedicions, com la del duc dels Abruzzos i la primera americana; i les reflexions sobre l'escalada extrema, amb el record de la paret nord de l'Eiger, el mític Herman Buhl, les controvèrsies suscitées i el record del no menys mític i controvertit hereu dels anteriors, Reinhold Messner. Tot això, en el context de llurs pròpies dificultats amb el K2.

És, en definitiva, un llibre que es llegeix fàcilment, que aporta una documentació considerable i, en alguns moments, arriba a absorbir l'atenció del lector. Aquesta nota, més que un comentari crític, típic de tota rescensió literària, tradueix —en la mesura que això m'ha estat possible— els suggeriments i les impressions que em produí la seva lectura. Espero que uns sentiments i unes reflexions semblants ompliran l'ànim del possible lector.

Jaume BARCELO

(1) IN THE THRONE ROOM OF THE MOUNTAIN GODS (En el saló del tron dels déus de les muntanyes) per Galen Rowell. San Francisco, 1977 (326 pàgs.).

BERISTAIN S.A.

El primer comerç especialitzat en articles d'esport, armeria i pesca

BARCELONA ●

Fernando, 1 i 3 (cantonada a les Rambles)
Passeig de Gràcia, 94 (junt a La Pedrera)
Plaça Virrei Amat, 3 (Guinardó-Horta)
Creu Coberta, 31 (Hostafrancs)
Avda. de la Llum, 54-56-58 (Sota Plaça Catalunya)

TARRAGONA ●

Conde de Rius, 3

BERISTAIN S.A.

calçat
infantil

● BALMES
PLAÇA MOLINA

● AVDA.
PAU CASALS, 15

● PASSEIG
GRAL. MOLA, 43
BARCELONA

KATAKROK

POSA'T EN MARXA AMB EURO-ESTE

BULGARIA

3 Programas de vacaciones para conocer el país de las rosas organizados por BALKANTOURIST, Oficina Nacional de Turismo

- SOFIA Y LOS BALKANES, 8 días 27.900, Ptas.
- BULGARIA, HISTORICA y MODERNA, 15 días 39.900, Ptas.
- CORAZON Y PERFILES, 15 días 41.900, Ptas.

• Avión ida y vuelta
• Pensión completa
• Hoteles de primera
• Excursiones y visitas
• Guía acompañante

TODOS LOS PROGRAMAS INCLUYEN:
PROXIMAS SALIDAS

Los 3 mejores viajes 1981

CUBA

RITMO
RITMO
RITMO

Salidas Semanales
MAYO SEPTIEMBRE ENERO
JUNIO OCTUBRE FEBRERO
AGOSTO DICIEMBRE MARZO ABRIL 1982

15 DIAS EN CUBA
Vacaciones en Cuba 69.900,-
Cuba «A todo ritmo» 88.900,-
y desde CUBA

CUPOS LIMITADOS DE PROMOCION!!!

MEXICO

«El México Lindo» 69.900,-
Vacaciones México-Cuba 95.900,-

SOLICITE EL FOLLETO CON DETALLE Y CONDICIONES A SU AGENTE DE VIAJES

NICARAGUA

VACACIONES EN CUBA Y NICARAGUA
LAGOS Y VOLCANES en NICARAGUA 86.900,-
91.900,-

DESCUENTO ESPECIAL si reserva Vd. con más de 30 días de antelación

SON PRODUCTOS
EURO-ESTE
GAT M18

Programa del año

EL MEXICO LINDO

FECHAS DE SALIDA:
Julio 14-21-25
Agosto 4-11-18-25
Septiembre 1-8-15-22-28
Octubre 6-13-20-27

PRECIOS ESPECIALES DE PROMOCION

	VACACIONES EN MEXICO	EL MEXICO LINDO	MEXICO AL COMPLETO
MADRID	89.900	95.900	107.900
BARCELONA	93.900	99.900	111.900

EN EL PRECIO INCLUIMOS
3 DIAS EN CUBA
CUPOS LIMITADOS

SON PRODUCTOS **EURO-ESTE** GAT M18

5% CAMPAÑA PRO-ESTIMULO TURISTICO
5% 0 día INSCRIBIENDOSE CON 30 DIAS DE ANTELACION

3ª EDAD: SALIDA ESPECIAL 28 Julio 5% 0 día

EGIPTO

lujo ESTAMBUL Sofia

CRUCERO POR EL NILO
en pensión completa, duración viaje 15 días
Mezquitas y Pirámides 92.900

FECHAS SALIDAS:
Julio: 17-24-31
Agosto: 7-14-21-28
Septiembre: 4-11-18-25
Octubre: 2-9-16-23-30
Noviembre: 6-13-20-27

EL MEJOR PROGRAMA TURISTICO A EGIPTO
El más barato
El más lujoso
El más completo
El más variado

OTROS PROGRAMAS INTERESANTES VIA BULGARIA Y VIA RUMANIA

BULGARIA-TURQUIA-MAR NEGRO	53.900,-	RUMANIA-BULGARIA-TURQUIA	51.900,-
BULGARIA-GRECIA-TURQUIA	58.900,-	RUMANIA-BULGARIA-TURQUIA	52.900,-
SOFIA-BALKANES (Una semana)	39.900,-	RUMANIA Y CIRCUITO POR HUNGRIA	51.900,-
SOFIA-ESTAMBUL (Una semana lujo)	39.900,-	RUTA DEL CONDE DRACULA	43.900,-
SOFIA-ATENAS (Una semana)	36.900,-	BUCAREST Y LOS CARPATOS (Una semana)	28.900,-

GAT 253

INFORMACIÓ I INSCRIPCIONS

GAT 588

ESPATUR, S.A.

BARCELONA: PARIS, 136. T. 239 97 01 - 250 38 06
Madrid: Blasco de Garay, 21. T. 449 41 50 - 449 41 54
Valencia: Pelayo, 45. T. 365 06 00
Zaragoza: S. Juan de la Cruz, 26. T. 25 80 00
Tortosa (Tarragona): Despuig, 25. T. 44 35 62
Tudela (Navarra): Pza. S. Jaime, 4. T. 82 07 48 - 82 21 33
Puerto de Sagunto (Valencia): Usandesaga, 6. T. 247 06 44/41

TURINTER, S.A.

ALREDEDOR DEL MUNDO

BARCELONA: BAIEN, 46. T. 225 83 70
Madrid: Ayala, 116-118
T. 275 50 69 - 275 51 55 - 275 63 48

Des de fa 79 anys
apliquem el mutualisme autogestionari.

AGRUPACIÓ MÚTUA

Si coneixeu algun soci, pregunteu-li què en pensa.
Si coneixeu algú que ja ha fet tard* i se'n plany,
pregunteu-li per què hauria volgut ser-ne.

Tothom, homes i dones, des dels 16 anys, podeu
formar part d'aquesta gran tasca col·lectiva.

AGRUPACIÓ MÚTUA DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA

Informe-vos-en: algun familiar o amic deu ser un dels 215.000
socis o sòcies que formen l'Agrupació Mútua i us en parlarà.

Si voleu, telefoneu al 318 18 00 - 318 40 50 de Barcelona
o visiteu l'estatge social a la Granvia, 621 de 8 a 14 hores.

* perquè ja ha complert els 40 anys.

AVUI COM AHIR...

Santa Eulàlia

SEMPRE A L'AVANTGUARDA DE LA MODA

PASSEIG DE GRÀCIA, 60 — TEL. 215 42 16 — BARCELONA-7
 BOUTIQUE - PRÊT À PORTER - TEIXITS EXCLUSIUS *Siky*
 PASSEIG DE GRÀCIA, 93 — TEL. 215 06 74 — BARCELONA-8
 SASTRERIA - CAMISERIA - BOUTIQUE ESPORT - ESPORTS - NÀUTICA

FCO. PERONA, S.L.

POLÍGON INDUSTRIAL DE BENAGUACIL
BENAGUACIL (VALÈNCIA) - ESPANYA
TEL. (96) 273 08 62 - 273 08 36

Bosses per a l'esport
Motxilles
Carteres per a col·legials
Bosses de
costat i
sarrons

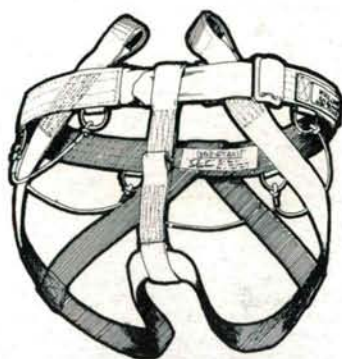

RUBIA
Sport

BARBARÀ, 48 - 50, BAIXOS - TELÈFON 691 39 00
CERDANYOLA DEL VALLÈS (BARCELONA)

AMADABLAM

Distribuïdor exclusiu de
TROLL I PECK

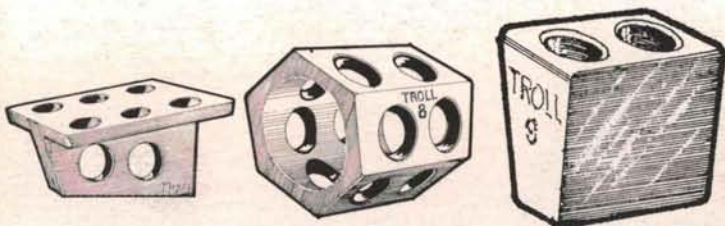
TROLL - Don Williams

- Dissenyat especialment per a l'alta muntanya (Ascensions, escalades en glaç, travessies)
- Resistència 2.000 kgs.
- Fabricat en niló de 50 mm.
- Anelles per a material
- Suport per al martell
- Tres tamanyes; petit, mitjà i gran
- Pes: 570 grs.

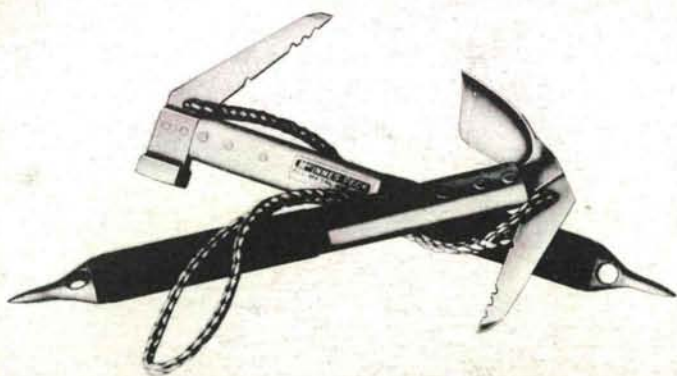
TROLL - Mark-5

- Dissenyat especialment per a l'escalada en roca
- Resistència 2.000 kgs.
- Fabricat en niló de 75 mm.
- Anelles per a material
- Suport per al martell
- Tres tamanyes; petit, mitjà i gran
- Extremadament còmode i segur
- Pes: 750 grs.

TROLL / PECK

- Fissurers i encastradors de tots els tamanyes
- Amb cable i sense
- Alleugerats
- Hexagonals, circulars, cònics, en «T», etc.
- Resistència de 700 a 2.500 kgs.

PECK - Terrodàtils

- Dissenyats exclusivament per a l'escalada extrema en glaç
- Angle de fulla 55°
- Coberta de goma per a una millor adhesió a la mà
- Longitud 38 cms.
- Totalment metàl·lic
- Gran capacitat de pala
- Totalment calibrat
- Dues versions: piolet i martell-piolet

Distribució: ZONA CENTRE - Deportes EL IGLOO - Deportes GONZA-SPORT - Deportes LA MONTAÑA
Deportes LUCE - Deportes GRUTA - Deportes VIVAC - MONT - CAMP Sport (Madrid).
ZONA NORD - Deportes SPORTMAN (Sestao) - Deportes ALIPI (Bilbao) - Deportes ADA
(San Sebastián) Deportes COPI (Zaragoza) - Deportes SUALONSO (Vigo).

**PER A MÉS INFORMACIÓ
DEMANEU CATÀLEG A:**

AMADABLAM

Material Deportivo
José Calvo, 26 - Madrid-29
Telf.: (91) 853 04 93

COMBA W.-EXPEDICIÓ BASCA A L'EVEREST – 1980

ELS ARTICLES DE **SERVAL** EN EL SOSTRE DEL MÓN: **EVEREST**

MATERIAL EMPRESTAT A L'EXPEDICIÓ:

Motxilla Gran Ruta
Motxilla Porter 6
Motxilla Porter 14
Vestits de tempesta GORE-TEX
Matalassos Isotermics
Polaina-Sobrebotes
Polaines Annapurna
Bosses esportives
Sacs de dormir
Material d'alta muntanya
i escalada INTERALP

INDUSTRIES SERVAL, S.L.

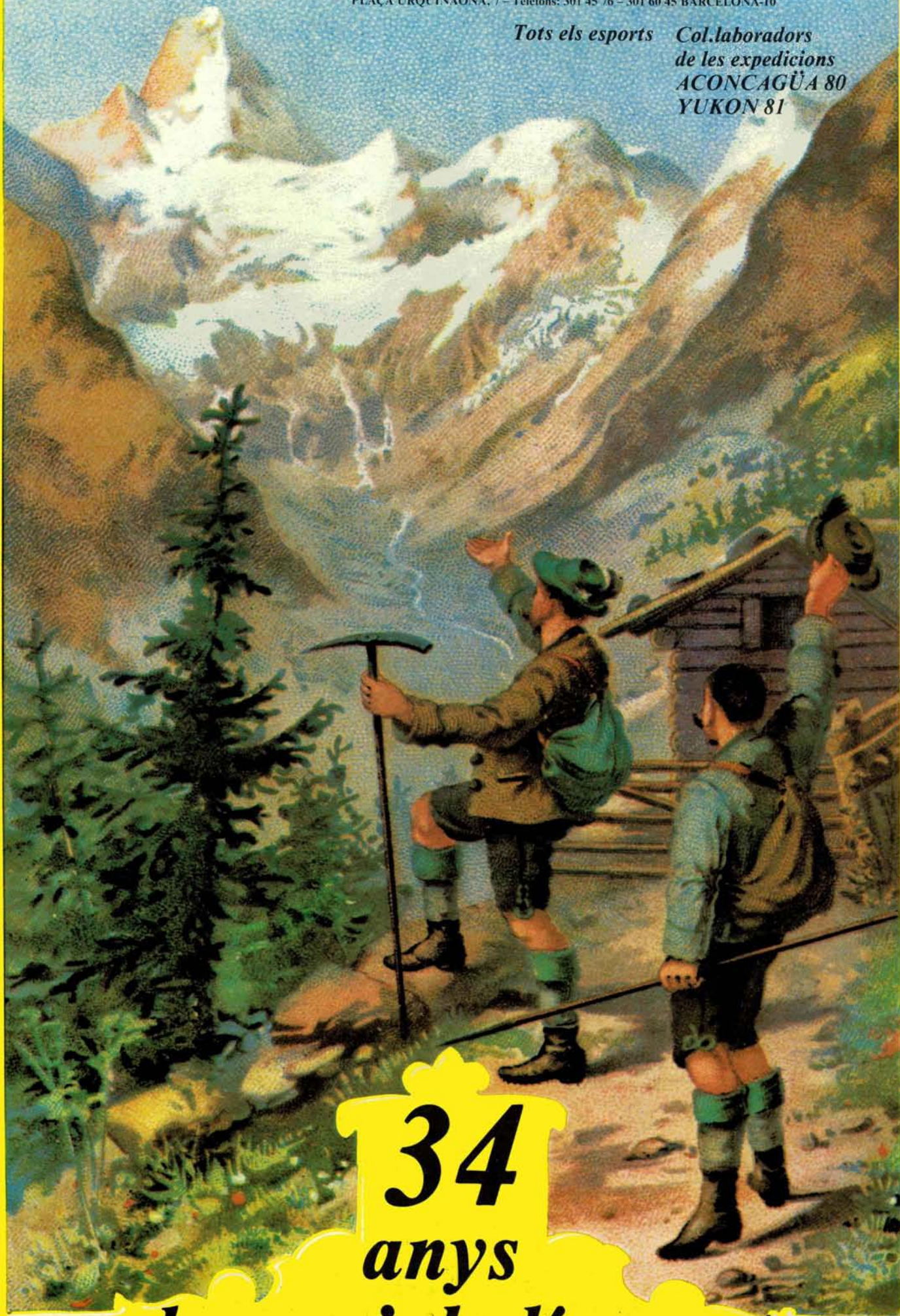
Zamora, 46, 4.ª planta - Tels. 309 62 00 - 309 64 50
Télex 51226 VALL-E Servalsport - BARCELONA - 5

SERVAL

Deportes Martín

PLAÇA URQUINAONA, 7 - Telefons: 301 45 76 - 301 60 45 BARCELONA-10

Tots els esports Col.laboradors
de les expedicions
ACONCAGÜA 80
YUKON 81

34
anys
al servei de l'esport